

Framtida verksamhetsvolym i rättskedjan

Bedömning avseende perioden 2023–2026

En rapport från:

Brottsförebyggande rådet
Polismyndigheten
Åklagarmyndigheten
Sveriges Domstolar
Kriminalvården

Publicerad: 2023-03-01
ISBN 978-91-89067-16-5
Beställningsnummer: 7139
Kriminalvården

urn:nbn:se:bra-1107

Förord

Sedan 2008 samarbetar Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården, med stöd av Brottsförebyggande rådet, om att på regeringens uppdrag ta fram prognoser över framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan.

Syftet med uppdraget är att ta fram ett myndighetsgemensamt underlag över hur verksamhetsvolymerna i brottmålsprocessens centrala delar förväntas att utvecklas, vilket också ska bidra till en ökad förståelse för hur myndigheterna i rättskedjan utgör delar av en större helhet.

I denna rapport redovisar myndigheterna prognoser som omfattar perioden 2023–2026. Prognoserna gäller volymer av ärenden in till och ut från Polismyndigheten, antalet brottsmisstankar vid Åklagarmyndigheten och antalet brottmål vid tingsrätterna samt antalet verkställigheter inom Kriminalvården.

Utöver prognoser beskrivs även ärendeflödet i rättskedjan och hur myndigheterna i rättskedjan samverkar i ärendeprocessen samt förutsättningar för att bedöma och väga in påverkansfaktorer vid bedömningen av framtida verksamhetsvolymerna. En stor fördel med myndighetssamarbetet är att det skapar ett forum för att gemensamt och löpande följa och analysera förändringar som påverkar myndigheternas verksamhet.

Rapporten har utarbetats av en arbetsgrupp, som under året har bestått av Ylva Evers, Ludvig Olsson och Jonas Bergendal från Polismyndigheten, Jakob Brandt, Vanja Hultkrantz och Maria Lind från Åklagarmyndigheten, Jan Lindgren och Pontus Thor från Domstolsverket, Dan Andersson och Sara Josufsson från Kriminalvården samt Johanna Olseryd från Brottsförebyggande rådet.

Februari 2023

Anders Thornberg
Rikspolischef
Polismyndigheten

Petra Lundh
Riksåklagare
Åklagarmyndigheten

Thomas Rolén
Generaldirektör
Domstolsverket

Martin Holmgren
Generaldirektör
Kriminalvården

Mattias Larsson
Generaldirektör
Brottsförebyggande rådet

Innehåll

Sammanfattning	6
Framtida verksamhetsvolymerna	7
1 Inledning.....	9
1.1 Uppdraget.....	9
1.2 Återblick: kort historik	9
2 Verksamhetsvolymerna i rättskedjan	12
2.1 Polismyndigheten	12
2.2 Åklagarmyndigheten	13
2.3 Sveriges Domstolar	14
2.4 Kriminalvården.....	15
3 Myndigheternas samverkan – ärendeprocess genom rättskedjan.....	17
4 Myndighetsgemensam brottskategorisering.....	20
4.1 Bakgrund	20
4.2 Gemensam kategorisering av brott.....	21
4.3 Verksamhetsvolymerna 2021 med gemensam brottskategorisering	23
4.4 Diskussion	26
5 Påverkansfaktorer.....	27
5.1 Introduktion.....	27
5.2 Uppföljning av förra årets faktorer.....	29
5.3 En förnyad genomgång av påverkansfaktorer.....	29
5.4 Slutsatser	33
6 Polismyndigheten	35
6.1 Bakgrund	35
6.2 Uppföljning av tidigare prognoser.....	39
6.3 Metod	43
6.4 Prognos över inflödet	44
6.5 Prognos över utflödet	47
7 Åklagarmyndigheten	51
7.1 Bakgrund	51
7.2 Uppföljning av tidigare prognoser.....	54
7.3 Metod	55
7.4 Prognos över inflödet	56
7.5 Prognos över utflödet	59

8	Sveriges Domstolar	63
8.1	Bakgrund	63
8.2	Uppföljning av tidigare prognoser.....	69
8.3	Metod	71
8.4	Prognos över inflödet	72
8.5	Prognos över utflödet	73
9	Kriminalvården.....	76
9.1	Bakgrund	76
9.2	Uppföljning av tidigare prognoser.....	80
9.3	Metod	82
9.4	Prognos över inflöde	83
9.5	Prognos över antal levererade personutredningar	84
9.6	Prognos över medelantal klienter	85
9.7	Osäkerhetsfaktorer kopplade till prognoser.....	88
10	Diskussion	92
10.1	Relativt samstämmiga prognoser för myndigheterna.....	92
10.2	Svårt att uttala sig om resursbehov utifrån de volymer som prognostiseras	93
10.3	Flera andra faktorer påverkar myndigheternas resursbehov.....	93
10.4	Framtagandet av nya mått ett förslag på framtida utvecklingsarbete	94
11	Källförteckning.....	95
	Bilaga 1. Indelning i brottskategorier.....	97
	Bilaga 2. Tidöavtalets olika förslags individuella teoretiska effekter på volymerna	101
	Bilaga 3. Metodbilaga	103

Sammanfattning

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården har fått i uppdrag av regeringen att, med stöd av Brottsförebyggande rådet, bedöma framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan. Likt tidigare år har bedömningar av framtida verksamhetsvolymerna gjorts av de fyra myndigheterna för de kommande fyra åren. Prognoser görs för inflöde och utflöde av verksamhetsvolymerna inom brottmålsprocessen hos respektive myndighet, med undantag för Kriminalvården där medelantalet klienter prognostiseras i stället för ett utflöde.

I arbetet med att prognostisera verksamhetsvolymerna använder varje myndighet olika mått utifrån sin verksamhet och plats i rättskedjan (se vidare kap. 2). Måtten som används är för Polismyndigheten inkomna ärenden och ärenden redovisade till åklagare; för Åklagarmyndigheten inkomna brottsmisstankar och brottsmisstankar med åtalsbeslut; för Sveriges Domstolar inkomna brottmål och avgjorda brottmål genom dom; för Kriminalvården levererade personutredningar, påbörjade verkställigheter och medelantal klienter. Måtten är inte direkt jämförbara med varandra, vilket skapar svårigheter vid analyser av kopplingar och flöden mellan myndigheterna. Volymerna är störst vid Polismyndigheten, som får markera början av rättskedjan, och minst vid Kriminalvården, som representerar slutet av kedjan.

En ytterligare omständighet att beakta är att begreppet rättskedjan kan leda tankarna till att en myndighets utflöde motsvarar en annan myndighets inflöde (se vidare kap. 3). Så är dock inte fallet, eftersom mycket av flödet stannar vid hantering av en eller två myndigheter, eftersom en eller flera myndigheter ofta hanterar ett och samma ärende samtidigt och eftersom ett ärende kan komma att skickas fram och tillbaka mellan myndigheter. I vilken utsträckning dessa förhållanden gör sig gällande varierar mellan olika brottstyper.

I syfte att bidra till en ökad förståelse för hur myndigheterna i rättskedjan utgör delar av en större helhet, och för att närma sig frågeställningar som avser förhållandet mellan verksamhetsvolymerna och resursbehov, används en myndighetsgemensam brottskategorisering (se vidare kap. 4). Utgångspunkten för kategoriseringen är tre övergripande brottskategorier, nämligen

- initialt volymstarka brott
- särskilt resurskrävande brott
- övriga brott.

Initialt volymstarka brott, exempelvis tillgreppsbrott och skadegörelsebrott, utgör en stor andel av inkomna ärenden till Polismyndigheten. Volymen minskar genom rättskedjan eftersom hanteringen ofta kan avslutas i ett tidigt skede.

Särskilt resurskrävande brott, exempelvis grov misshandel och våldtäkt, står regelmässigt för en mindre andel av inflödet till respektive myndighet, men utgör en påtaglig andel av Kriminalvårdens fängelseklienter. Särskilt resurskrävande brott har definierats utifrån ett Kriminalvårdsperspektiv men analyser av ärendeinnehållet visar att dessa ärenden, i jämförelse med de andra brottskategorierna, är mer resurskrävande hos samtliga myndigheter.

Övriga brott, exempelvis misshandel annan än grov och övriga narkotikabrott, utgör cirka 30 procent av Polismyndighetens inflöde men andelen är högre för myndigheter senare i rättskedjan. Denna brottskategori består av samtliga övriga brottsgrupper och omfattar därför brott av mycket olika

karaktär, med stora skillnader i bland annat vilka utredningsåtgärder och påföljder som vanligtvis förekommer.

Myndigheternas verksamhetsvolymerna påverkas av ett stort antal olika faktorer, både interna och externa. Dessa påverkansfaktorer kan i varierande grad identifieras, beskrivas och påvisas, men är ofta svårsmätbara och ibland helt okända. Olika faktorer kan både samverka och motverka varandra, och sambanden mellan dem är inte sällan komplexa. Detta medför att det är mycket svårt att med hög träffsäkerhet prognostisera framtida verksamhetsvolymerna. Inom respektive myndighet bedrivs i olika utsträckning arbete med omvärldsanalys för att identifiera olika påverkansfaktorer (se vidare kap. 5). Både arbetssättet snabbare lagföring och nyligen ikraftträdna lagstiftningsförändringar som identifierades som viktiga påverkansfaktorer i förra årets rapport har påverkat verksamhetsvolymerna. Snabbare lagföring har lett till fler brottmålsdomar inom Sveriges Domstolar, och lagstiftningsförändringarna, till exempel slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet, bedöms ha lett till bland annat en ökad straffmassa.

I årets arbete har externa och interna faktorer identifierats. Samtliga myndigheter lyfter fram fler svårutredda och komplexa brott samt fler brott av och mot barn. Dessa förändringar bedöms ske successivt över tid. En ökad risk för allvarliga incidenter, som ett resultat av demokratihotande strömningar och det säkerhetspolitiska läget, har också identifierats.

Internt på myndigheterna lyfts återigen snabbare lagföring och lagstiftningsförändringar, men också resursförstärkningar, kompetensförsörjning och kapacitetsproblem. Här är mekanismerna mer svårutförbara. Lagstiftning ger straffskärpningar men det är oklart vilka förslag som blir av och när i tid, hur de faller ut i praxis och hur de påverkar varandra. Avseende aviserade resursförstärkningar återstår att se om dessa är jämnt dimensionerade och om myndigheterna hinner anpassa verksamheterna efter tilldelat anslag.

Framtida verksamhetsvolymerna

Den övergripande trenden avseende verksamhetsvolymerna inom rättskedjan är att de förväntas öka under prognosperioden 2023–2026. En avvikelse kan dock ses i början av rättskedjan, hos Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten, där volymerna inom *initialt volymstarka brott* förväntas minska under prognosperioden, gällande både inflöde och utflöde.

I slutet av rättskedjan förväntas dock ökade volymerna inom samtliga tre brottskategorier när det gäller avgjorda brottmål med brottsmisstanke hos Sveriges Domstolar men även gällande påbörjade fängelseverkställigheter inom Kriminalvården.

Den förväntade ökningen med fler *särskilt resurskrävande brott* innebär ökade resursbehov för myndigheterna då dessa typer av brott generellt sett genererar ett stort antal utredningsåtgärder hos polisen, skapar mer direkt ärende- och beredningsarbete vid åklagarkamrarna, leder till längre huvudförhandlingstid hos domstolarna och innebär ett ökat platsbehov hos Kriminalvården.

I prognoserna som lagts för perioden 2023–2026 har konsekvenserna av Tidöavtalet inte omhändertagits då det inte har varit möjligt att beakta effekterna i 2022 års rapport. Flera myndigheter ser att deras verksamhet påverkas mycket av innehållet i Tidöavtalet, och varefter förslagen i Tidöavtalet utreds och realiserar bör effekterna av dessa beaktas i bedömningen av de framtida verksamhetsvolymerna.

Tabell 1. Utfall av verksamhetsvolymen år 2022 samt prognos år 2023–2026

Verksamhetsvolym	2022*	2023	2024	2025	2026	Utveckling 2022–2026
Inkomna ärenden till Polismyndigheten						
Särskilt resurskrävande brott	29 246	29 600	30 100	30 500	31 000	6%
Initialt volymstarka brott	801 378	792 200	779 700	767 200	754 600	-6%
Övriga brott	365 587	375 100	380 300	385 500	390 800	7%
Ärenden redovisade till åklagare						
Särskilt resurskrävande brott	7 356	7 500	7 700	7 800	8 000	9%
Initialt volymstarka brott	65 268	63 500	62 800	62 100	61 300	-6%
Övriga brott	69 127	71 200	72 500	73 700	75 000	8%
Inkomna brottmisstankar till Åklagarmyndigheten						
Särskilt resurskrävande brott	30 842	32 000	32 400	33 000	33 400	8%
Initialt volymstarka brott	119 232	115 100	111 500	107 900	104 400	-12%
Övriga brott	239 938	241 000	241 300	241 500	241 800	1%
Brottmisstankar med åtalsbeslut						
Särskilt resurskrävande brott	10 529	10 700	10 700	10 600	10 500	0%
Initialt volymstarka brott	65 102	65 700	65 600	64 500	63 400	-3%
Övriga brott	89 062	90 600	91 400	92 300	93 100	5%
Inkomna brottmål till domstol	119 445	120 777	121 145	121 514	121 882	2%
Avgjorda brottmål genom dom	49 000	51 600	54 300	56 900	59 600	22%
Avgjorda brottmål i domstol, med brottmisstanke						
Särskilt resurskrävande brott	4 400	4 600	4 700	4 800	4 900	11%
Initialt volymstarka brott	39 500	41 100	42 500	43 900	45 400	15%
Övriga brott	52 100	56 200	60 400	64 600	68 800	32%
Personutredningar i Kriminalvården						
Levererade personutredningar	29 523	29 890	29 300	29 210	29 120	-1%
Påbörjade verkställigheter i Kriminalvården						
Fängelseverkställighet - särskilt resurskrävande brott	2 431	2 570	2 700	2 830	2 950	21%
Fängelseverkställighet - initialt volymstarka brott	2 613	2 760	2 760	2 760	2 760	6%
Fängelseverkställighet - övriga brott	5 252	5 430	5 610	5 780	5 960	13%
Intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV)	1 614	1 740	1 760	1 780	1 800	12%
Skyddstillsyn	5 962	6 010	6 010	6 010	6 010	1%
Villkorlig dom med samhällstjänst	2 834	2 570	2 420	2 270	2 120	-25%
Ungdomsövervakning	68	130	230	330	330	385%
Medelantal klienter i Kriminalvården						
Häktade	2 208	2 370	2 420	2 460	2 500	13%
Övriga i häkte	126	120	120	120	120	-5%
Fängelseklienter	6 037	6 460	6 750	7 020	7 270	20%
Frivårdsklienter	13 070	14 540	15 670	16 200	16 540	27%

* Siffror för 2022 avser preliminärt utfall för Polismyndigheten och Kriminalvården. För Sveriges Domstolar är uppgifterna som avser avgjorda mål genom dom och avgjorda brottmål med brottmisstanke preliminära.

** Domstolsverkets huvudprognoser gäller inkomna brottmål och avgjorda brottmål genom dom. För att illustrera innehållet i totalprognosen och bedöma den förväntade utvecklingen görs även prognoser för varje brottskategori gällande avgjorda brottmål med brottmisstanke. Prognoserna för varje brottskategori summerar inte till totalprognosen. Se vidare kap. 8.

1 Inledning

Prognoser är utsagor om framtiden som ska reducera osäkerheten om den framtida utvecklingen. Övergripande kan man konstatera att vi behöver ha en uppfattning om framtiden för att det vi gör i dag ska vara förståeligt. För myndigheterna i rättskedjan är prognoserna av verksamhetsvolymerna en viktig pusselbit i arbetet med dimensionering av verksamheten, bedömning av framtida resursbehov och prioritering av arbetet som påverkas av verksamhetsvolymerna m.m.

1.1 Uppdraget

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården har i sina respektive regleringsbrev fått i uppdrag av regeringen att, med stöd av Brottsförebyggande rådet, bedöma framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan.

Syftet med uppdraget är att myndigheterna ska ta fram ett så välgrundat underlag som möjligt för hur verksamhetsvolymerna i brottmålsprocessens centrala delar förväntas att utvecklas och vad detta kan innebära för myndigheternas resursbehov. Uppdraget ska också bidra till en ökad förståelse för hur myndigheterna i rättsväsendet utgör delar av en större helhet.

I genomförandet av uppdraget ska såväl myndighetsinterna som externa faktorer vilka kan påverka verksamhetsvolymerna identifieras och analyseras. Av redovisningen ska det tydligt framgå vilka bedömningar som har gjorts, hur bedömningarna har genomförts och vilka utfall som förväntas.

I regleringsbrevet för budgetåret 2023 benämns detta uppdrag som *Bedömningar av verksamhetsvolymerna i brottmålsprocessen* där begreppet rättskedjan bytts ut mot brottmålsprocessen. I årets rapport kommer dock begreppet rättskedjan fortsätta att användas, för att i kommande rapportering ersättas med begreppet brottmålsprocessen.

1.2 Återblick: kort historik

Arbetet med prognoser av verksamhetsvolymerna i rättskedjan har pågått sedan 2008. Över tid har såväl arbetssätt som prognosmodeller förändrats. Metoderna har utvecklats, och de statistiska prognoserna har fått en mer framträdande roll medan olika påverkansfaktorers inverkan på prognoserna behandlas mer i form av resonemang. Prognosmodellerna har blivit mer kvalificerade, dataunderlagen mer detaljerade och tidserierna längre. Externa experter har granskat vissa delar av rapporterna och kommit med synpunkter och goda råd. Över tid har även arbete gjorts för att klargöra sambanden mellan de olika myndighetsvolymerna.

Utifrån det utvidgade uppdraget¹ som gavs till myndigheterna under hösten 2019 identifierade myndigheterna flera utvecklingspunkter för arbetet. Dessa redovisades i rapporten *Framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan. Bedömning avseende perioden 2020–2023* som lämnades till regeringen i februari 2020. Utvecklingspunkterna kan sammanfattas med att myndigheterna ska

¹ Ju2019/01057.

- utreda möjligheten att beskriva rättskedjans komplexitet
- utreda möjligheterna att identifiera den volym som normalt passerar genom hela rättskedjan och ta fram en gemensam kategorisering av brott för detta syfte
- utreda möjligheten att presentera verksamhetsvolymerna som ett flöde genom en rättskedja samt kopplingen mellan dessa verksamhetsvolymerna och enskilda myndigheters resursbehov
- bedöma förutsättningarna för att arbeta med analys av påverkansfaktorer och deras betydelse för de framtida verksamhetsvolymerna
- utreda möjligheterna att införa gemensamma mått för flöden inom och mellan myndigheterna i rättskedjan.

Nedan redovisas en översiktlig beskrivning av hur arbetet har utvecklats utifrån ovanstående punkter alternativt vilka utmaningar som identifierats för att komma vidare med vissa delar.

Beskrivning av rättskedjans komplexitet

Ett arbete för att utreda rättskedjans komplexitet gjordes under 2020, och det visar att begreppet rättskedjan kan leda tankarna till att en myndighets utflöde motsvarar en annan myndighets inflöde, det vill säga att ärenden hanteras som stafettpinnar genom hela kedjan. Så är dock inte fallet eftersom många ärenden stannar vid att hanteras av en eller två myndigheter. Ett ärende kan även hanteras av flera myndigheter parallellt, och ett ärende kan även skickas fram och tillbaka mellan myndigheter. Hanteringen av ärenden skiljer sig även åt beroende på vilken typ av brott som det rör sig om. Resultatet av detta arbete redovisades första gången i rapporten *Framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan. Bedömning avseende perioden 2021–2024* och redovisningen har sedan dess funnits med som ett återkommande kapitel. I årets rapport finns det att läsa i kapitel 3.

Identifiera den volym som normalt passerar genom hela rättskedjan och ta fram en gemensam kategorisering av brott för detta syfte

Under 2020 påbörjades även ett arbete med att synliggöra hur olika brottsgrupper hanteras inom rättskedjan och även med att identifiera om och hur de påverkar myndigheternas behov av resurser. Detta resulterade i en gemensam kategorisering av brott. Under 2021 vidareutvecklades arbetet för att tydliggöra kopplingen mellan ärendevolymer och resursbehov. Arbetet har redovisats i olika delar i rapporterna från 2020 och 2021. I årets rapport berörs ämnet i kapitel 4.

Utreda möjligheten att presentera verksamhetsvolymerna som ett flöde genom en rättskedja samt kopplingen mellan dessa verksamhetsvolymerna och enskilda myndigheters resursbehov

Inom ramen för det myndighetsgemensamma samarbetet Rådet för rättsväsendets digitalisering (tidigare Rättsväsendets informationsförsörjning) pågår ett arbete med att länka samman myndigheternas information på ett bättre sätt än vad som för tillfället är möjligt. Tanken är att ett ärende ska kunna följas elektroniskt genom rättskedjan. Samarbetet kan förhoppningsvis också medföra att fenomenet med myndighetsparallell handläggning tydliggörs och kan beskrivas på ett adekvat sätt. I nuläget finns inte tillräckliga data för hela rättsväsendet för att göra önskade analyser.

Arbeta med analys av påverkansfaktorer och deras betydelse för de framtida verksamhetsvolymerna

Sedan 2019 har flera försök gjorts för att utreda möjligheten att analysera och bedöma påverkansfaktorer och deras betydelse för verksamhetsvolymerna. I rapporten *Framtida verksamhetsvolym i rättskedjan* för 2021–2024 konstaterades att det är svårt att avgöra betydelsen av en påverkansfaktor eftersom en enskild faktor sällan är den enda förklaringen till en förändring. Att bedöma varje påverkansfaktor utifrån om, hur och hur mycket den kan förväntas påverka volymerna konstateras därför vara mycket svårt. I rapporten identifieras ändå tre faktorer som bedöms vara särskilt intressanta. I rapporten *Framtida verksamhetsvolym i rättskedjan* för 2022–2025 följs dessa tre faktorer upp utifrån utfallet för verksamhetsvolymerna. Det konstateras då att det främst är en av de tre faktorerna som bedömts ha påverkat verksamhetsvolymernas utfall. Vidare gjordes en genomgång av myndigheternas omvärldsbevakning för att identifiera påverkansfaktorer som kan ha potential att orsaka betydande förändringar i de prognostiserade volymerna och som inte redan bedöms ligga i trenden för de statistiska prognoserna. Detta arbete har fortgått och redovisas i årets rapport i kapitel 5.

Utreda möjligheterna att införa gemensamma mått för flöden inom och mellan myndigheterna i rättskedjan

För att lyckas med att ta fram ett gemensamt mått på flöden inom och mellan myndigheterna måste data inom varje myndighet finnas för det valda måttet. Hittills har ett sådant mått inte kunnat identifieras. Närmast ligger ett individmått som flera myndigheter har data om. Det är dock inte självklart att ett sådant mått genom hela rättskedjan skulle tydliggöra sambandet mellan olika myndigheter då komplexiteten är stor (se tidigare punkt om rättskedjans komplexitet).

Sammanfattningsvis har prognosarbetet, genom en lärandeprocess, utvecklats och ovan beskrivna åtgärder har gjort att kvaliteten har ökat.

2 Verksamhetsvolymmer i rättskedjan

- De mått som myndigheterna använder för att beskriva verksamhetsvolymerna är inte direkt jämförbara med varandra. Detta gör det svårare att analysera kopplingen och flödena mellan myndigheterna i rättskedjan.
- De fyra myndigheterna hanterar olika stora verksamhetsvolymmer. Volymerna är störst vid Polismyndigheten, som får markera början av rättskedjan, och minst vid Kriminalvården, som representerar slutet av kedjan. Skälet är att en stor mängd ärenden hanteras av en eller två myndigheter för att sedan inte gå vidare i processen.
- Eftersom flera myndigheter ofta är involverade samtidigt i processen går det inte att fullt ut göra kopplingar mellan en myndighets utflöde och en annan myndighets inflöde. Detta utvecklas i kapitel 4.

Syftet med detta kapitel är att beskriva hur verksamhetsvolymerna inom respektive myndighet förändras mellan in- och utflöde. Verksamhetsvolymerna varierar i storlek mellan myndigheterna och de största volymerna finns i början av rättskedjan för att sedan avta. Detta beror dels på att olika mått används för att beskriva de olika myndigheterna, dels på att alla myndigheter inte är inblandade i alla delar av rättskedjan. I kapitlet görs inga analyser av eventuella förändringar utan det ska ses som en introduktion av begrepp för läsaren.

Vilka mått som används beror på vad som finns tillgängligt hos myndigheterna och vad som används i resultatredovisningar, verksamhetsstyrning och uppföljning. Polismyndigheten redovisar ärenden, Åklagarmyndigheten brottsmisstankar och Sveriges Domstolar brottmål. Kriminalvården använder mått för levererade personutredningar, påbörjade verkställigheter och medelantal av klienter. I beskrivningen av de enskilda myndigheternas verksamhetsvolymmer redogörs dels för inkomna volymer, dels för volymer som i ett visst skede förs vidare till nästa myndighet i rättskedjan.

2.1 Polismyndigheten

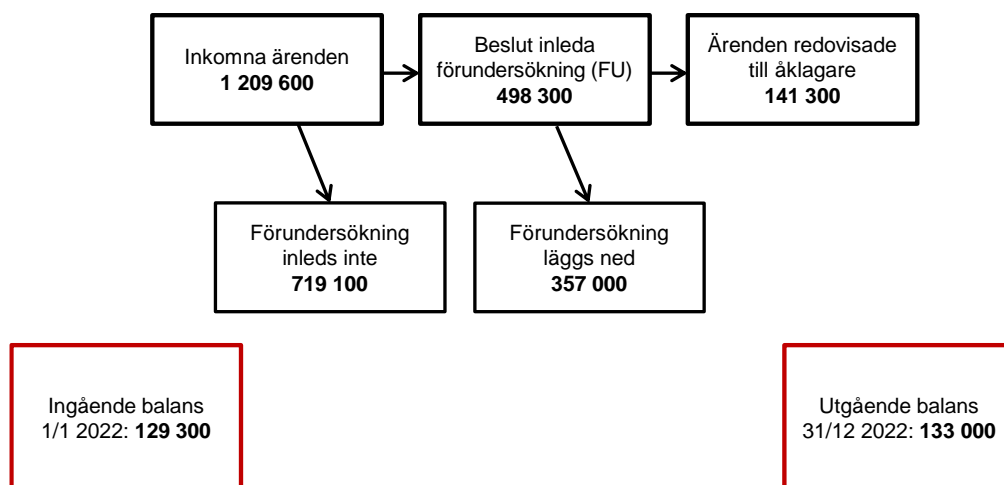
Nedan beskrivs översiktligt, utifrån tillgänglig statistik, hanteringen av verksamhetsvolymerna inom Polismyndigheten och de beslut som fattas för de ärenden som handläggs inom myndigheten. Polismyndighetens verksamhetsvolymmer avser i detta sammanhang det vanligast förekommande ärendeflödet inom brottmålsprocessen. I denna beskrivning ingår exempelvis inte ärenden där böter utfärdas direkt på plats av polisen, så kallad ordningsbot. Vidare hanterar Polismyndigheten även andra ärendetyper, till exempel ansökningar om pass, som inte är inkluderade i den aktuella beskrivningen.

Polismyndighetens verksamhetsvolym avseende brottsutredningar består av polisanmälningar som innehåller anmälda brott. Polismyndigheten använder, i detta sammanhang, antalet ärenden som mått på dessa volymer. Ett ärende kan innehålla ett eller flera brott som i sin tur kan omfatta ingen eller en brottsmisstanke men också flera brottsmisstankar. En stor majoritet av de inkomna ärendena innehåller endast ett brott.

Polismyndighetens inflöde av ärenden kommer från privatpersoner och andra aktörer i samhället och från den egna verksamheten. Inflödet av ärenden till Polismyndigheten hanteras genom beslut om att inleda eller inte inleda en förundersökning. Förundersökning inleds i mindre än hälften av ärendena. Att förundersökning inte inleds i större omfattning kan förklaras av att en mycket stor del av ärendena innehåller brott som av olika skäl inte går att utreda eller skulle kräva utredningsresurser som inte står

i proportion till brottens allvarlighetsgrad. Ärenden där förundersökning inletts avslutas antingen genom att en polisär förundersökningsledare eller en åklagare beslutar att lägga ned förundersökningen eller genom att ärendet, i de fall det bedöms kunna leda till lagföring, redovisas till åklagare.² Ett exempel på nedläggningsbeslut är förundersökningsbegränsning som innebär att förundersökningen begränsas till att enbart omfatta de mest väsentliga delarna. Det kan även poängteras att ärenden som har avslutats med ett nedläggningsbeslut kan återupptas, om nya omständigheter framkommer. Med lagföring avses i detta sammanhang beslut om åtal, strafföreläggande, åtalsunderlåtelse eller företagsbot. I figur 1 illustreras översiktligt Polismyndighetens ärendeflöde. Ingående och utgående balans avser ärenden som var oavslutade vid årets början respektive årets slut. Övriga numeriska uppgifter i figur 1 avser beslutade ärenden under 2022, oberoende av vilket år dessa ärenden inkom till myndigheten.

Figur 1. En översiktlig bild av flödet av ärenden inom Polismyndigheten 2022

2.2 Åklagarmyndigheten

Åklagarens huvuduppgifter är att leda brottsutredningar, besluta i åtalsfrågan och föra talan i domstol. En brottsutredning äger rum inom ramen för en förundersökning. När förundersökningen är klar ska åklagaren ta ställning till om åtal ska väckas. Om åklagaren bedömer att det finns tillräckliga bevis för att den misstänkta personen har begått brottet är huvudregeln att åklagaren är skyldig att väcka åtal. Om åklagaren beslutar att väcka åtal lämnas en stämningsansökan till tingsrätten.

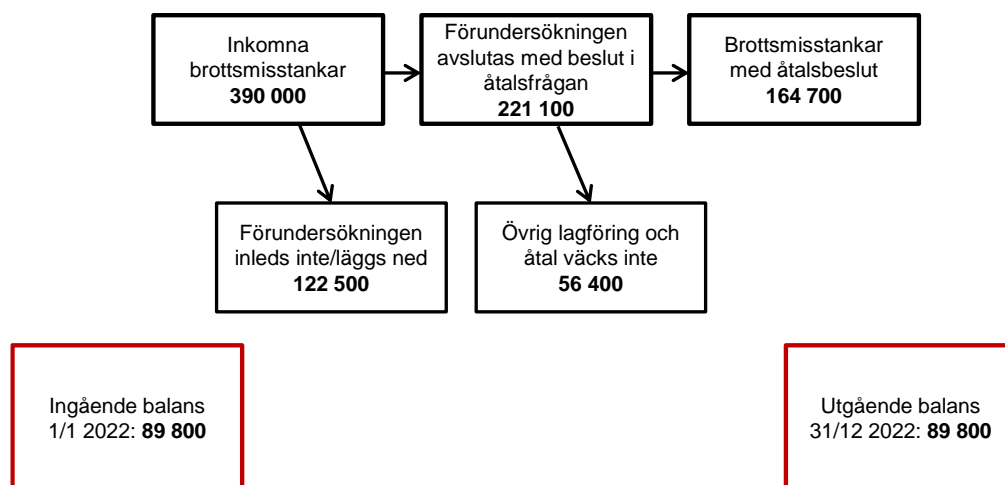
Det viktigaste underlaget för Åklagarmyndighetens bedömning av den framtida verksamhetsvolymen är utvecklingen av inkomna brottsmisstankar. Alla brottsmisstankar som inkommer till Åklagarmyndigheten kommer, efter slutförd handläggning, att få ett avslutande beslut. För att skapa en grund för Sveriges Domstolar att göra prognoser över sina verksamhetsvolymen redovisas i denna rapport de brottsmisstankar som går vidare i rättskedjan, det vill säga brottsmisstankar med åtalsbeslut.

I figur 2 beskrivs Åklagarmyndighetens flöde. Ingående och utgående balans avser brottsmisstankar som var oavslutade vid årets början respektive årets slut. Balansen vid utgången av 2022 var lika stor som vid ingången av året. Övriga numeriska uppgifter avser beslutade brottsmisstankar under 2022,

² I ärenden redovisade till åklagare ingår också ärenden som redovisats med ett förenklat förfarande (RB 23:22). För dessa ärenden inleds inte förundersökning.

oberoende av vilket år dessa brottsmisstankar inkom till myndigheten.³ Övrig lagföring avser besluten straffreläggande, åtalsunderlåtelse (inklusive straffvarning) och företagsbot.

Figur 2. En översiktlig bild av flödet av brottsmisstankar inom Åklagarmyndigheten 2022

2.3 Sveriges Domstolar

Inflödet till tingsrätterna, som avser verksamhet med anledning av brott, är inkomna brottmål. Dessa inleds i huvudsak genom att åtal väcks och därutöver genom inkomna häktningsframställningar och ansökningar om förordnande av offentlig försvarare och/eller målsägandebiträde. Det förekommer också enskilda åtal eller andra mål som inte har initierats av åklagare, men det rör sig om endast något hundratal fall per år. Stämningsansökningar och häktningsframställningar kommer således nästan uteslutande från Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten. Ansökan om offentlig försvarare och målsägandebiträde görs av den misstänkte respektive den målsägande, men förmedlas i de flesta fall via de två nämnda myndigheterna eller via Polismyndigheten. Det kan ske samtidigt med ingivandet av en stämningsansökan, men även innan eller efter att åtal väckts. En ansökan om offentlig försvarare eller målsägandebiträde kan bifallas eller avslås, och i båda fallen registreras ett brottmål då ansökan kommer in. En häktningsframställan innehåller i princip alltid en ansökan om offentlig försvarare, om inte försvarare förordnats tidigare. Ett brottmål kan därmed innehålla allt från ingen till flera stämningsansökningar samt flera personer och flera brott. När ett brottmål registrerats hamnar det i balans i väntan på avgörande.

Tingsrätternas utflöde utgörs i huvudsak av domar och slutliga beslut. Det mått som används för att mäta utflödet är antalet avgjorda brottmål.⁴ Ett inkommet brottmål avgörs således alltid på ett eller annat sätt, vilket gör att inkomna och avgjorda brottmål följs åt väldigt tätt antalsmässigt. Hur brottmålen avgörs och vilket utfallet blir styrs av vilken typ av mål det rör sig om, av hur tidigare led i rättskedjan hanterat ärendet (exempelvis om åtal väckts) och av rådande lagstiftning. Ett brottmål kan antingen avslutas genom dom eller genom slutligt beslut. Att ett brottmål avgörs genom slutligt beslut innebär i de flesta fall att det skrivs av och målet registreras då som avgjort. Målen har ofta registrerats

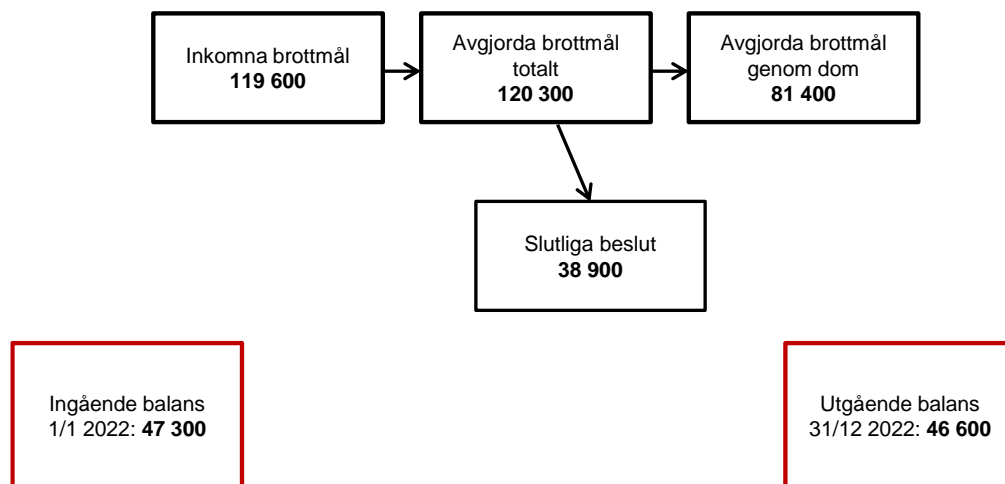
³ I denna översiktsbild ingår inte brottsmisstankar med beslut av administrativ karaktär, till exempel exkludering av dubletter eller beslut om att förundersökningsledning ska lämnas till utredande myndighet.

⁴ Ett avgjort brottmål kan innehålla inget, ett eller flera domslut. Med domslut avses i lagföringsstatistiken en fällande dom mot en tilltalad i tingsrätten. Till detta kommer ogillade åtal. Domslut är den största posten vad avser lagföringsbeslut. De två övriga är godkända straffrelägganden och meddelade åtalsunderlåtelser.

utifrån en ansökan om offentlig försvarare eller målsägandebiträde som bifalls eller avslås, men inte följs av en stämningsansökan. Ett slutligt beslut kan också handla om avvisade mål och undanröjande av ordningsbot eller strafföreläggande.

År 2022 avslutades preliminärt cirka två tredjedelar av brottmålen genom dom. De mål som avgörs genom dom resulterar, om åtalet inte ogillats, i en påföljd. Vissa påföljder hanteras av Kriminalvården.

Figur 3. En översiktlig bild av flödet av brottmål 2022⁵

2.4 Kriminalvården

Kriminalvårdens huvuduppgift är att verkställa de av domstolarna utdömda påföljderna inom myndighetens anstaltsverksamhet och frivårdsverksamhet. Utöver det finns Kriminalvården med i tidigare delar av rättskedjan genom till exempel häktesverksamhet, klienttransporter och frivårdens arbete med personutredningar inför dom. Personutredningens huvudsakliga syfte är att tjäna som underlag för domstolens påföljdsval.

Som nämndes ovan beror det på påföljden om ett domslut från Sveriges Domstolar påverkar Kriminalvårdens verksamhet. De påföljder som är aktuella för Kriminalvården är fängelse, skyddstillsyn och villkorlig dom med samhällstjänst samt från och med 2021 även den nya påföljden ungdomsövervakning. Inflödet till Kriminalvården under ett år utgörs av personer som påbörjat sin verkställighet utifrån dessa domslut.

Ett domslut med fängelsepåföljd innebär oftast att straffet avtjänas på anstalt. En person som döms till fängelse i högst sex månader kan dock få avtjäna straffet under intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV). IÖV innebär kortfattat att klienten får en fotboja och ska avtjäna sin fängelsedom i hemmet, och endast får lämna sitt hem för sysselsättning eller annan godkänd aktivitet. Det är frivården som utreder förutsättningarna för att bevilja IÖV och eventuella skäl till att inte godkänna en ansökan.

I domslut med påföljden villkorlig dom är det enbart villkorlig dom med samhällstjänst som administreras av Kriminalvården. Kriminalvården ansvarar för att klienten får en plats för sin

⁵ Utfallet för avgjorda brottmål genom dom och slutligt beslut 2022 är preliminärt då data för oktober–december saknas efter lansering av DiBa.

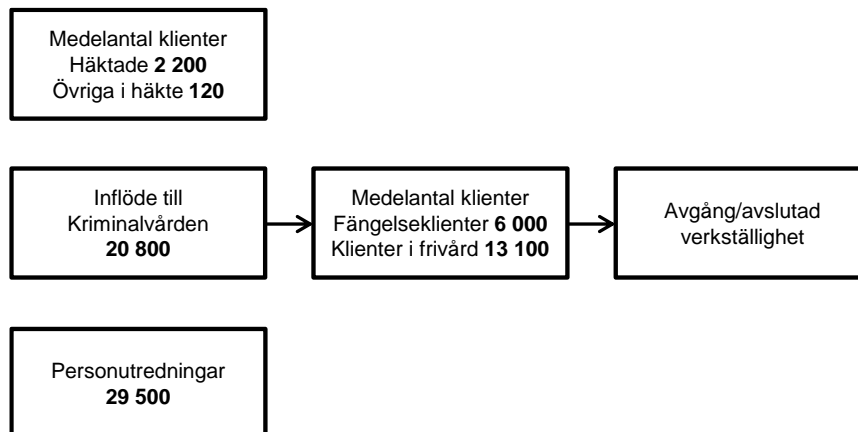
samhällstjänst och för att en arbetsplan upprättas, men klienten står inte under övervakning av Kriminalvården.

Personer som får påföljden skyddstillsyn får en provotid på tre år och står under övervakning under den tiden. Kriminalvården kan efter ett år besluta att övervakningen ska upphöra. Övervakningen innebär att regelbundna kontakter ska upprätthållas mellan klienten och frivården. Skyddstillsyn kan förenas med föreskrift om samhällstjänst eller särskild behandlingsplan, så kallad kontraktsvård. Ungdomsövervakning är en påföljd för unga lagöverträdare, i huvudsak 15–17 års ålder. Ungdomsövervakning kan utdömas i lägst sex månader och högst ett år.

Till skillnad från övriga myndigheter redovisar inte Kriminalvården något utflöde som avgångar eller avslutade fängelseverkställigheter. Skälet är att ett utflödesmått inte har någon påverkan på myndighetens arbetsbelastning eller resursbehov. I stället för ett utflödesmått redovisar Kriminalvården medelantalet klienter i denna rapport. Medelantalet klienter i prognoserna kategoriseras som häktade, övriga i häkte, fängelseklienter och klienter i frivård. Medelantalet häktade är det genomsnittliga antalet personer som är skäligen eller på sannolika skäl misstänkta för brott. Övriga i häkte avser bland annat gripna, anhållna och förvarstagna enligt utlänningslagen. De klienter som verkställer fängelsestraff i häkte, så kallade verkställighetsfall, utgör tillsammans med klienter som är inskrivna på anstalt gruppen fängelseklienter i prognoserna.

Medelantalet klienter i frivård utgörs av klienter som är dömda till skyddstillsyn, villkorlig dom med samhällstjänst eller ungdomsövervakning men även klienter som avtjänar fängelsestraff med IÖV, är villkorligt frigivna med övervakning, eller har någon av utslussningsåtgärderna utökad frigång eller halvvägshus. Som ett sista led i flödet genom Kriminalvården finns avgång eller avslutad verkställighet, vilket innebär att en klient lämnar Kriminalvårdens verksamhet.

Figur 4. En översiktlig bild av inflödet av klienter, medelantal klienter och levererade personutredningar 2022

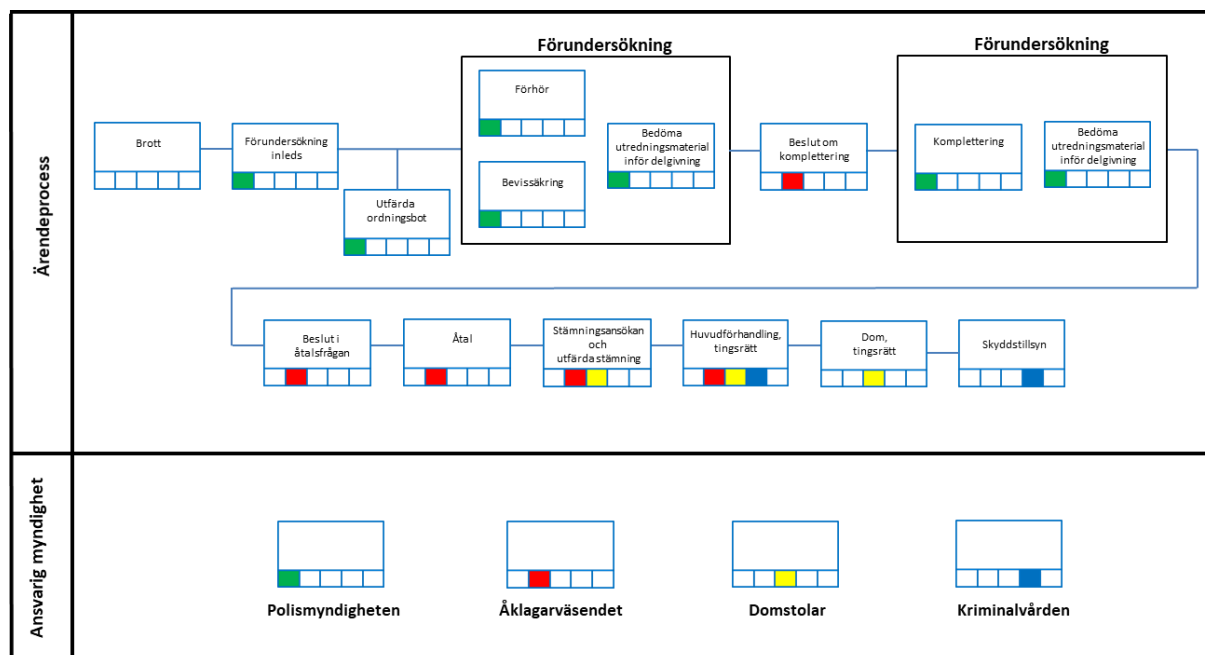

3 Myndigheternas samverkan – ärendeprocess genom rättskedjan

- Begreppet "rättskedjan" kan leda tankarna till att en myndighets utflöde motsvarar en annan myndighets inflöde, det vill säga att ärenden hanteras som stafettpinnar genom hela kedjan. Så är dock inte fallet eftersom
 - mycket stannar vid att hanteras av en eller två myndigheter
 - en eller flera myndigheter ofta hanterar ett och samma ärende samtidigt
 - ett ärende kan komma att skickas fram och tillbaka mellan myndigheter.
- I vilken utsträckning ovanstående förhållanden gör sig gällande varierar bland annat mellan olika typer av brott.

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Sveriges Domstolar och Kriminalvården brukar sägas representera rättskedjan då dessa myndigheter i sina rättsvårdande uppdrag har en samhörighet med varandra och verksamheten i delar är gemensam. Beteckningen rättskedja kan emellertid leda tankarna till att en myndighets inflöde motsvarar en annan myndighets utflöde, det vill säga att ärenden är som stafettpinnar som lämnas vidare från en myndighet till nästa i kedjan. Så är inte fallet, dels eftersom det är mycket som stannar vid att hanteras inom en eller två myndigheter, dels eftersom två eller flera myndigheter ofta hanterar ett och samma ärende samtidigt och att ett ärende kan komma att skickas fram och tillbaka mellan myndigheter. Detta illustreras av två figurer nedan. Den första figuren visar ett exempel på ett enklare ärende vars process i relativt hög utsträckning består av ett enklare flöde genom myndigheterna. Den andra figuren visar ett mer komplicerat ärende som påkallar samtidig aktivitet från flera myndigheter och andra aktörer i olika skeden av processen.

Figur 5. Ärendeprocess genom rättskedjan: Utredning, lagföring och verkställighet.
Exempel 1: Stöld och hastighetsöverträdelse

Exemplet i figur 5 avser ett ärende med en person som är misstänkt för stöld och hastighetsöverträdelse. Utredningar av sådant slag ska regelmässigt ledas av en polisiär förundersökningsledare. Eftersom hastighetsöverträdelse är en förseelse som omfattas av den så kallade ordningsbetskatalogen kan även lagföringen ske vid Polismyndigheten genom utfärdande av ordningsbot. Om omständigheterna i ärendet tillåter kan även förundersökningsbegränsning tillämpas avseende brottsmisstanken, vilket även det kan göras vid Polismyndigheten.

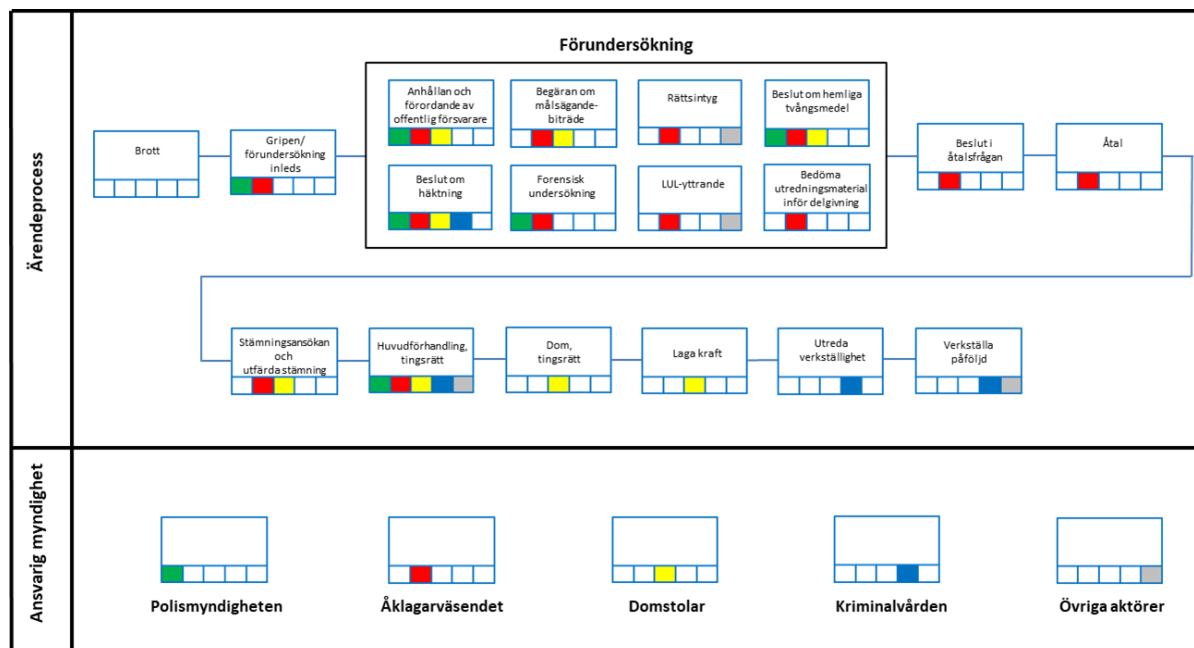
Mycket talar därmed för att en brottsmisstanke avseende hastighetsöverträdelse i ett ärende av denna karaktär inte skulle komma att hanteras av någon annan myndighet än Polismyndigheten. Brottsmisstanken avseende stöld kan hanteras ensamt av Polismyndigheten fram till och med att en polisiär förundersökningsledare har bedömt att ärendet ska slutredovisas till Åklagarmyndigheten. Brottsmisstanken förs då över till Åklagarmyndigheten och handläggningen avslutas vid Polismyndigheten. Vid Åklagarmyndigheten registreras förundersökningen som ett färdigt beslutsunderlag som en åklagare ska ta ställning till.

Det förekommer att åklagare bedömer att underlaget inte är tillräckligt för att man ska kunna fatta beslut i åtalsfrågan. Brottsmisstanken avslutas då vid Åklagarmyndigheten genom att förundersökningen skickas tillbaka till Polismyndigheten för komplettering. Detta illustreras i figur 5. Efter komplettering kan ärendet slutredovisas på nytt till Åklagarmyndigheten.

Om påföljden kan stanna vid böter eller villkorlig dom i kombination med böter kan åklagare under vissa förhållanden utfärda strafföreläggande. I sådana fall hanteras ärendet inte av någon annan myndighet än Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Om åtal väcks skickas stämningsansökan till tingsrätten för bedömning av om stämning ska utfärdas och om målet ska sättas ut till huvudförhandling eller inte. Om huvudförhandling sätts ut i tingsrätten kallas åklagare som part och det kan bli aktuellt att inhämta en personutredning från Kriminalvården. Även i detta, förhållandevis enkla, ärende är således tre myndigheter involverade i samma skede av processen. Tingsrätten meddelar därefter dom, och om påföljden till exempel blir skyddstillsyn sker verkställigheten inom Kriminalvården.

Sammanfattningsvis är processen för det ärende som beskrivs i figur 5 i många delar ett flöde från en myndighet till nästa, även om det finns inslag av samtidig aktivitet från flera myndigheter och exempel på att ärenden kan skickas tillbaka till en myndighet som har avslutat sin handläggning.

Figur 6. Ärendeprocess genom rättskedjan: Utredning, lagföring och verkställighet.
Exempel 2: Rån (två misstänkta personer, en över 18 år och en under 18 år)

Exemplet i figur 6 avser två personer, varav den ena är under 18 år, som är misstänkta för rån. Ärendet inleds genom att den vuxna personen grips. Ärendet hanteras därmed så gott som omedelbart av såväl Polismyndigheten som Åklagarmyndigheten eftersom åklagare ska vara förundersökningsledare och Polismyndigheten ska biträda genom att utföra utredningsåtgärder. Även det faktum att det är en ungdom som misstänks för ett allvarligt brott gör att förundersökningen ska ledas av åklagare. Behov av åtgärder till exempel förordnande av offentlig försvarare och beslut om hemliga tvångsmedel medför att även tingsrätten får del av ärendet i ett tidigt skede av ärendeprocessen. När personen häktas involveras även Kriminalvården. Andra myndigheter kan involveras genom olika utredningsåtgärder, till exempel Rättsmedicinalverket vid inhämtning av rättsintyg. När det finns en ung lagöverträdare i ärendet begärs även yttrande av socialnämnden. Redan i förundersökningsstadiet kan ett ärende således hanteras samtidigt av alla myndigheter i rättskedjan och därtill även av andra aktörer.

Förundersökningen kan även i detta exempel behöva återupptas med anledning av behov av kompletterande åtgärder, vilket medför att ärendet även efter att det avslutats vid Polismyndigheten kan bli aktuellt vid myndigheten igen. Om åtal väcks i ett ärende med en häktad person, där det även finns en misstänkt under 18 år, involverar en huvudförhandling Åklagarmyndigheten, tingsrätten, Kriminalvården och socialtjänsten. Om det finns särskilda säkerhetsaspekter att ta hänsyn till kan även Polismyndigheten involveras vid huvudförhandlingen. Verkställande av påföljd sker genom såväl Kriminalvårdens som socialtjänstens och Statens institutionsstyrels försorg.

Båda figurerna visar att det kan vara svårt eller rentav missvisande att tala om ett flöde genom rättskedjan, eftersom ett ärende kan komma att skickas fram och tillbaka mellan myndigheterna och, kanske främst, eftersom ett ärende kan hanteras parallellt av flera av myndigheterna i processen. Dessutom är det vanligt förekommande att ett ärende inte handläggs av samtliga myndigheter i rättskedjan, utan avslutas i någon form innan hantering hos Kriminalvården blir aktuell.

4 Myndighetsgemensam brottskategorisering

- I syfte att bidra till en ökad förståelse för hur myndigheterna i rättskedjan utgör delar av en större helhet, och för att närma sig frågeställningar som avser förhållandet mellan verksamhetsvolym och resursbehov, har den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen utvecklats. Grupperingen utgår från tre övergripande brottskategorier, nämligen
 - initialt volymstarka brott
 - särskilt resurskrävande brott
 - övriga brott.
- Initialt volymstarka brott, exempelvis *tillgreppsbrott* och *skadegörelsebrott*, utgör en stor andel av inkomna ärenden till Polismyndigheten. Volymen minskar genom rättskedjan eftersom hanteringen ofta kan avslutas i ett tidigt skede.
- Särskilt resurskrävande brott, exempelvis *grov misshandel* och *våldtäkt*, står regelmässigt för en mindre andel av inflödet till respektive myndighet, men utgör en påtaglig andel av Kriminalvårdens fängelseklienter. Särskilt resurskrävande brott har definierats utifrån Kriminalvårdens perspektiv men analyser av ärendeninnehållet visar att dessa ärenden, i jämförelse med de andra brottskategorierna, är mer resurskrävande hos samtliga myndigheter.
- Övriga brott, exempelvis *misshandel annan än grov* och *övriga narkotikabrott*, utgör cirka 30 procent av Polismyndighetens inflöde men andelen är högre för myndigheter senare i rättskedjan. Denna brottskategori består av samtliga övriga brottsgrupper och omfattar därför brott av mycket olika karaktär med stora skillnader i bland annat vilka utredningsåtgärder och påföljder som vanligtvis förekommer.

4.1 Bakgrund

Då myndigheterna i rättskedjan producerar statistik och underlag till intern verksamhetsuppföljning används mått och grupperingar som respektive myndighet har behov av och tekniska möjligheter att sammanställa. Detta speglar ofta på ett ändamålsenligt sätt det arbete som myndigheterna utför inom sitt ansvarsområde. Däremot är det sedvanliga underlaget för egen verksamhetsuppföljning inte optimalt för att beskriva flödet av ärenden i ett rättskedjeperspektiv. Skälet är att de olika enheter, mått och grupperingar som myndigheterna använder i sina interna verksamhetsuppföljningar ofta gör det svårt att följa förändringar av verksamhetsvolym, exempelvis utvecklingen av en viss typ av brottslighet, mellan myndigheterna.

I syfte att bidra till en ökad förståelse för hur myndigheterna i rättskedjan utgör delar av en större helhet har en gemensam kategorisering av brott utarbetats. En enhetlig brottskategorisering, som är användbar i både deskriptiva och prognostiska sammanhang, bidrar även till att förbättra analysförmågan avseende volymer och volymförändringar över myndighetsgränser. Att dessutom konstruera en gemensam brottskategorisering som i någon form kopplar till resursbehovet, kan bidra till ökad kunskap om volymförändringars betydelse för myndigheterna. Resurser avser i detta sammanhang samtliga förutsättningar och förmågor som är nödvändiga för en effektiv handläggning av ärenden i brottmålsprocessen. Det medför att resurser exempelvis kan vara av ekonomisk eller personell karaktär. En central del i resursperspektivet är naturligtvis tillgång till personal med rätt kompetens och erfarenhet för arbetsuppgifterna. Vilken typ av resurs som behövs varierar mellan olika

brottstyper och därmed också över tid. I många fall behöver dessutom personal med olika kompetenser, som inte sällan kräver lång utbildning, samverka för arbetet ska bli effektivt.

Under 2020⁶ och 2021⁷ genomförde myndigheterna ett utvecklingsarbete avseende en gemensam brottskategorisering. Arbetet resulterade i en gruppering av brott, där utgångspunkten var tre huvudkategorier: särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. Brottskategoriseringen förvaltas numera gemensamt av de myndigheter som deltar i arbetet med detta regeringsuppdrag, i syfte att hålla kategoriseringen aktuell vid lagstiftnings- och/eller brottskodsförändringar.

De verksamhetsvolymerna som historiskt har prognostiserats utgår från en traditionell antalsräkning för de mått och grupperingar som myndigheterna använder. Detta har sina fördelar men också vissa begränsningar, till exempel vid analyser av resursbehov. För att på ett förbättrat sätt kunna bedöma resursbehovet är det nödvändigt att ta hänsyn till det faktum att alla ärenden inte är lika resurskrävande. Det optimala vore att vikta verksamhetsvolymerna efter hur mycket resurser som ärendehantering kräver. Dock är det mycket svårt, om inte omöjligt, att erhålla data av god kvalitet som beskriver ärendens resursförbrukning i ett rättskedjersperspektiv. För att ändå närma sig frågeställningar avseende resursbehov, studerade myndigheterna i förra årets rapport⁸, om det vid myndigheterna fanns mätbara parametrar som kan användas för att bedöma resursåtgången, med den gemensamma brottskategoriseringen som utgångspunkt.

4.2 Gemensam kategorisering av brott

Genom att använda en gemensam kategorisering av brott är det möjligt att på ett förfinat sätt följa förändringar i vilka brottsgrupper som hanteras över myndighetsgränserna. Dock bör det påpekas att det finns vissa begränsningar i tillgängliga data för uppföljning.

För det första har de mått som myndigheterna använder i sin interna verksamhetsuppföljning olika detaljeringsgrad. Exempelvis kan ett ärende hos Polismyndigheten innefatta flera olika typer av brott. Detta medför att den kategorisering som används inte alltid speglar samtliga brott som har handlagts i ett ärende. På samma sätt kan en påföljd för en klient vid Kriminalvården avse flera brott, även om endast ett klassas som huvudbrott för verkställigheten.

För det andra har myndigheterna använt olika tillvägagångssätt för att sammanställa brottskategorierna. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har utgått från brottskoder medan Domstolsverket och Kriminalvården har använt juridisk information då brottskategorierna har konstruerats. I alla situationer finns inte en perfekt översättning mellan dessa kodstrukturer. Domstolsverket har tidigare använt brottskoder för att identifiera brottskategorierna, men i denna rapport har alltså utgångspunkten varit juridisk information. Detta medför att statistik avseende verksamhetsvolymerna som är fördelade efter brottskategorier från Domstolsverket inte är identisk med den som redovisats i tidigare rapporter. I detta kapitel baseras dock samtliga uppgifter från Domstolsverket på juridisk information och är därmed jämförbara över tid.

⁶ I rapporten *Framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan. Bedömning avseende perioden 2021–2024* beskrivs utvecklingsarbetet avseende den gemensamma brottskategoriseringen.

⁷ I rapporten *Framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan. Bedömning avseende perioden 2022–2025* beskrivs vidareutvecklingen avseende den gemensamma brottskategoriseringen.

⁸ *Framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan. Bedömning avseende perioden 2022–2025*.

Trots dessa svårigheter är myndigheternas bild att den gemensamma grupperingen av brott ändå är användbar och ger ett mervärde när man ser på verksamhetsvolymen i ett myndighetsövergripande perspektiv.

I den gemensamma kategoriseringen av brott delas brotten in i tre övergripande kategorier: särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. Varje brottskategori är i sin tur indelad i brottsgrupper. I bilaga 1 finns en detaljerad beskrivning av vilka brott som ingår i respektive brottskategori och brottsgrupp.

Kategorin särskilt resurskrävande brott har utgått från ett Kriminalvårdsperspektiv, det vill säga slutet av rättskedjan. Med särskilt resurskrävande brott avses de brottsgrupper som genererar en stor straffmassa inom Kriminalvården. Straffmassan definieras som summan av strafftiden för samtliga klienter som påbörjar en fängelseverkställighet och ger en bild över belägningsbehovet för de klienter som kommer till Kriminalvården. En större andel klienter med längre strafftider, vilket ökar straffmassan, är mer resurskrävande ur ett belägningsperspektiv. I brottskategorin särskilt resurskrävande brott ingår följande brottsgrupper:

- mord och dråp m.m.
- allvarliga narkotikabrott
- våldtäkt
- grov misshandel
- rån
- vapenbrott.

För vissa brott förekommer olika typer av brottsformer, till exempel *försök* till våldtäkt och *fullbordad* våldtäkt. I den myndighetsgemensamma kategoriseringen, innefattar en brottsgrupp samtliga möjliga brottsformer för det aktuella brottet. Ett sådant exempel är brottsgruppen *mord och dråp m.m.* som innefattar både försök till, stämpling till, förberedelse till och fullbordat brott avseende mord, dråp eller misshandel med dödlig utgång samt barnadråp.

Initialt volymstarka brott har definierats utifrån Polismyndighetens perspektiv, det vill säga början av rättskedjan. Med initialt volymstarka brott avses brott som utgör en påtaglig del av Polismyndighetens volym av inkomna ärenden. I brottskategorin initialt volymstarka brott ingår följande brottsgrupper:

- tillgreppsbrott
- skadegörelsebrott
- trafikbrott
- bedrägeri och bidragsbrott.

Samtliga brott som varken ingår i kategorin särskilt resurskrävande brott eller kategorin initialt volymstarka brott ingår i brottskategorin övriga brott. Denna brottskategori består av brott av relativt olika karaktär, med den gemensamma nämnaren att de inte står för de största volymerna av inkomna ärenden hos Polismyndigheten och inte heller genererar hög straffmassa inom Kriminalvården. I denna kategori ingår följande brottsgrupper:

- misshandel annan än grov
- brott mot frihet och frid
- övriga narkotikabrott

- övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott
- övriga sexualbrott
- övriga brott.

Även inom flera av dessa brottsgrupper förekommer brott av olika karaktär. För att ha ett enhetligt sätt att beskriva och analysera verksamhetsvolymerna inom vissa av dessa brottsgrupper har den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen även en tredje nivå, nämligen brottstyp. Nedan framgår brottstyper för de brottsgrupper där dessa är definierade:

- brott mot frihet och frid
 - grov friidskränkning och övriga brott mot frid
 - människohandel m.m.
 - olaga frihetsberövande m.m.
 - olaga hot och ofredande
 - övriga brott mot frihet⁹
- övriga narkotikabrott
 - narkotikabrott, innehav och eget bruk
 - övriga narkotika- och dopningsbrott¹⁰
- övriga brott
 - brott mot allmän verksamhet och ordning
 - knivförbud
 - smuglingsbrott
 - ärekränkingsbrott
 - övriga våldsbrott¹¹
 - övriga brott.

Den gemensamma brottskategoriseringen kan bidra till att ge en övergripande bild av verksamhetsvolymerna på aggregerad nivå. Utifrån ett handläggningsperspektiv kan ett enskilt ärende hanteras väldigt olika i olika delar av rättskedjan, beroende på vilka förutsättningar som finns i det enskilda ärendet. Det betyder exempelvis att samtliga ärenden som ingår i brottskategorin särskilt resurskrävande brott inte behöver vara komplicerade och handläggningsmässigt tidskrävande.

4.3 Verksamhetsvolym 2021 med gemensam brottskategorisering

I tabell 2 nedan presenteras hur stor andel av volymerna vid respektive myndighet som utgörs av de olika brottskategorierna och brottsgrupperna i indelningen. I denna tabell redovisas statistik över verksamhetsvolymerna avseende 2021 för samtliga myndigheter.¹² Detta medför att det inte nödvändigtvis är samma ärenden eller samma individer som förekommer i de olika myndigheternas redovisning eftersom ärenden kan hanteras över årsskiften och aktualiseras vid olika myndigheter vid olika sidor av årsskiftena. I avsnitt 4.3.1–4.3.3 jämförs utfallet för 2021 med verksamhetsvolym för

⁹ Övriga brott mot frihet innefattar dataintrång och olovlig avlyssning.

¹⁰ Övriga narkotika- och dopningsbrott innefattar brott mot lagen om kontroll av narkotika, bedriver verksamhet utan tillstånd etc. och brott mot dopningslagen.

¹¹ Övriga våldsbrott innefattar exempelvis vållande till annans död/kroppsskada/sjukdom och framkallande av fara för annan.

¹² Statistiken i detta avsnitt avser 2021. Det huvudsakliga syftet med denna beskrivning är att illustrera hur verksamhetsvolymerna fördelat efter den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen varierar mellan myndigheter och brottsgrupper. Av detta skäl, och eftersom statistiken avseende 2022 endast funnits tillgänglig för samtliga myndigheter under kort tid, baseras denna analys på data avseende 2021.

2020. Statistik avseende 2020 är framtagen med samma brottsgruppsdefinitioner och klassificeringssätt som i tabell 2.

Tabell 2. Myndigheternas verksamhetsvolym fördelade efter den gemensamma brottskategoriseringen, 2021.

Brottskategori	Polismyndigheten	Åklagarmyndigheten	Tingsrätt	Kriminalvården		
	Andel av totalt antal inkomna ärenden	Andel av totalt antal inkomna brottsmiss-tankar	Andel av totalt antal ingående brottsmiss-tankar	Andel av påbörjade fängelseverk-ställigheter	Andel av påbörjade frivårdsverk-ställigheter	Andel av total straffmassa för påbörjade fängelseverk-ställigheter*
Särskilt resurskrävande brott	2,5%	7,6%	4,6%	25,3%	4,5%	63,0%
Mord, dråp m.m.	0,1%	0,4%	0,3%	1,8%	0,0%	16,7%
Allvarliga narkotikabrott	0,6%	1,9%	0,6%	5,6%	0,1%	17,0%
Våldtäkt	0,5%	2,1%	0,9%	4,2%	0,5%	9,9%
Grov misshandel	0,3%	1,0%	0,7%	4,5%	0,7%	7,1%
Rån	0,5%	0,9%	0,9%	5,1%	1,6%	7,4%
Vapenbrott	0,5%	1,3%	1,2%	4,0%	1,6%	5,0%
Initialt volymstarka brott	66,9%	33,8%	43,3%	24,9%	30,0%	7,7%
Tillgreppsbrott	27,6%	8,2%	9,4%	12,0%	7,2%	4,3%
Skadegörelsebrott	16,7%	1,9%	1,9%	0,6%	1,0%	0,2%
Trafikbrott	11,6%	14,2%	20,5%	10,3%	19,3%	1,1%
Bedrägeri och bidragsbrott	11,0%	9,4%	11,5%	2,0%	2,5%	2,1%
Övriga brott	30,6%	58,6%	52,2%	49,8%	65,5%	29,3%
Misshandel annan än grov	4,7%	9,9%	4,5%	5,2%	16,2%	1,7%
Brott mot frihet och frid	9,2%	12,8%	6,9%	4,9%	3,1%	5,3%
Övriga narkotikabrott	5,2%	15,1%	21,9%	26,5%	31,8%	8,3%
Övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott	3,3%	5,1%	5,3%	0,5%	1,3%	0,5%
Övriga sexualbrott	1,0%	2,3%	1,7%	0,8%	1,0%	0,8%
Övriga brott	7,1%	13,4%	12,0%	11,9%	12,1%	12,7%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

* Inklusive livstidsdömda, livstidsdömda utan angiven strafftid har satts till 25 år.

4.3.1 Särskilt resurskrävande brott

Av tabell 2 framgår att 63 procent av Kriminalvårdens totala straffmassa vid anstalt utgörs av klienter som verkställer en påföljd för ett särskilt resurskrävande brott, vilket är något högre än året innan (knapp 61 procent). Av dessa är *allvarliga narkotikabrott* och *mord och dråp m.m.* de största brottsgrupperna och dessa utgör 17,0 procent respektive 16,7 procent av den totala straffmassan för fängelseklienter under 2021. I förhållande till 2020 har båda dessa brottsgrupper ökat sin andel av den totala straffmassan (*allvarliga narkotikabrott* + 2,9 procentenheter, *mord och dråp m.m.* + 2,2 procentenheter). Dessa klienter står dock för en relativt liten andel av nyintagna på anstalt (tillsammans cirka 7 procent). Särskilt resurskrävande brott står totalt sett för drygt 25 procent av alla nyintagna på anstalt. Trots att det inte handlar om mer än cirka en fjärdedel av Kriminalvårdens klienter har de särskilt resurskrävande brotten alltså en tydlig påverkan på beläggning och resurser till följd av den långa strafftiden.

Särskilt resurskrävande brott utgör även relativt små andelar av inflödet för de övriga myndigheterna i rättskedjan. De svarar för 2,5 procent av Polismyndighetens inflödesvolym, medan motsvarande andel för Åklagarmyndigheten är 7,6 procent och för Sveriges Domstolar 4,6 procent. Vid samtliga dessa

myndigheter har de särskilt resurskrävande brotternas andel av det totala inflödet endast förändrats marginellt då 2021 jämförs med 2020. Att de brottsgrupper som driver resursåtgång över lång tid hos Kriminalvården inte utgör en betydande del av verksamhetsvolymerna i tidigare led av processen blir allra tydligast för *mord, dråp m.m.* Denna brottsgrupp står för en stor andel av straffmassan avseende fängelseklienter men utgör endast 0,1 procent av de ärenden som inkommer till Polismyndigheten varje år, och endast 1,8 procent av de nyintagna på anstalt.

4.3.2 Initialt volymstarka brott

För brottskategorin initialt volymstarka brott framträder en annan fördelning av verksamhetsvolymerna bland myndigheterna än för de särskilt resurskrävande brotten. Hos Polismyndigheten svarar initialt volymstarka brott för två tredjedelar av det totala ärendeinflödet under 2021, vilket är något lägre än föregående år (66,9 procent jämfört med 68,1 procent). En relativt stor andel av de initialt volymstarka brotten hanteras endast vid Polismyndigheten och går inte vidare i rättskedjan. Detta är förklaringen till att andelen initialt volymstarka brott av samtliga brott är betydligt lägre hos övriga myndigheter jämfört med Polismyndigheten. Denna brottskategori avser cirka en tredjedel av inflödet hos Åklagarmyndigheten och cirka 43 procent vid Sveriges Domstolar, vilket i båda fallen är i nivå med utfallet för 2020. De initialt volymstarka brotten står emellertid för mindre än 8 procent av Kriminalvårdens straffmassa, trots att för cirka 25 procent av alla nyintagna på anstalt är dömda för brott i denna kategori. För brottskategorin initialt volymstarka brott är andelen påbörjade frivårdsverkställigheter inom Kriminalvården relativt hög, 30 procent.

Trafikbrott är en brottsgrupp som står för en relativt jämn fördelning av inflödet hos flera av myndigheterna. Vid Polismyndigheten står de för knappt 12 procent av inflödet, vid Åklagarmyndigheten drygt 14 procent och vid Sveriges Domstolar omkring 20 procent. Andelen minskar något i inflödet till Kriminalvårdens anstalter – cirka 10 procent vilket motsvarar 1,1 procent av straffmassan – men brottsgruppen står för nästan 20 procent av de påbörjade frivårdsverkställigheterna. Dessa brott är således inte särskilt resurskrävande för Kriminalvården i form av beläggning på anstalter men kräver i stället resurser från frivården.

Tillgreppsbrotten dominerar inflödet till Polismyndigheten. De står för nästan 28 procent av samtliga inkomna ärenden, men de genererar mindre än 5 procent av straffmassan hos Kriminalvården. *Tillgreppsbrott* och *skadegörelsebrott* är tydliga exempel på brottskategorier som genererar volymer som framför allt hanteras vid Polismyndigheten.

4.3.3 Övriga brott

Av tabell 2 framgår att brottskategorin övriga brott under 2021 utgjorde en stor del av inflödet för Åklagarmyndigheten (59 procent) och tingsrätterna (52 procent), och utgör en stor andel av påbörjade frivårdsverkställigheter (66 procent), samt att en stor andel av nyintagna på anstalt är dömda för sådana brott (50 procent). Det är på ungefär samma nivå som året innan även om denna brottskategori har ökat andelen då inflödet till Åklagarmyndigheten och andelen av påbörjade frivårdsverkställigheter studeras. I samtliga dessa avseenden, och särskilt för andelen nyintagna på anstalt och andelen påbörjade frivårdsverkställigheter, är det *övriga narkotikabrott* som är den dominerande brottsgruppen. I denna brottsgrupp ingår innehav och bruk av narkotika samt brott mot dopningslagen. *Övriga narkotikabrott* utgör cirka 5 procent av inflödet till Polismyndigheten, men är betydligt högre då inflödet i övriga myndigheter studeras. Detta är således ett exempel på en brottsgrupp där en stor andel av den initiala ärendevolymen går vidare i rättskedjan. För Polismyndigheten har brottskategorin övriga brott utgjort kring 30 procent av inflödet under de två

senaste åren. Den brottsgrupp som inom kategorin står för den största andelen av inflödet är *brott mot frihet och frid*, i vilken exempelvis olaga hot, ofredande, olaga frihetsberövande och grov fridskränkning ingår. Denna brottsgrupp står även för en relativt stor andel av inflödet till Åklagarmyndigheten.

4.4 Diskussion

I detta regeringsuppdrag ingår att redovisa eventuella samband mellan utvecklingen av verksamhetsvolymerna och myndigheternas framtida resursbehov. Enskilda ärenden kan hanteras väldigt olika inom rättskedjan, beroende på en mängd olika faktorer. Vissa ärenden kan i princip omedelbart avslutas vid Polismyndigheten, om det exempelvis kan konstateras att den anmälda handlingen inte är brottslig i juridisk mening. I andra fall kan ärenden kräva omfattande och tidskrävande aktiviteter från olika typer av yrkeskompetenser inom hela rättskedjan. Resursbehovet kan således variera extremt mycket mellan olika ärenden. Sammantaget medför detta att det är svårt att på aggregerad nivå göra en koppling mellan verksamhetsvolymerna och resursbehov.

I detta sammanhang kan den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen användas för att närma sig frågeställningar som avser resursbehov kopplat till verksamhetsvolymerna. Brottskategoriseringen utgår från två olika perspektiv: *Initialt volymstarka brott* utgår från början av rättskedjan och definieras av brottsgrupper som utgör en påtaglig del av Polismyndighetens inflödesvolym. *Särskilt resurskrävande brott* definieras med utgångspunkt från slutet av rättskedjan, och rör brottsgrupper som genererar en stor straffmassa inom Kriminalvården. För att fastställa om de särskilt resurskrävande brotten även är att betrakta som resurskrävande för övriga myndigheter i rättskedjan genomfördes i förra årets rapport¹³ en analys. Denna analys avsåg en jämförelse mellan brottskategorierna avseende förekomsten av utredningsåtgärder och andra parametrar som bedömdes vara relevanta för att bedöma resursåtgången för ett ärende vid Polismyndigheten, tidredovisningsinformation från Åklagarmyndigheten och huvudförhandlingstid vid tingsrätterna. Slutsatsen från denna analys visade att de särskilt resurskrävande brotten i jämförelse med de andra brottskategorierna, på aggregerad nivå, var mer resurskrävande hos samtliga myndigheter. Av denna anledning är det viktigt att följa utvecklingen av verksamhetsvolymerna avseende de särskilt resurskrävande brotten, även om dessa brott inte omfattar stora volymer.

I denna rapport har myndigheterna utgått från den gemensamma brottskategoriseringen vid prognostisering av verksamhetsvolymerna, med undantag för vissa av Kriminalvårdens prognosvolymerna.

¹³ *Framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan. Bedömning avseende perioden 2022–2025.*

5 Påverkansfaktorer

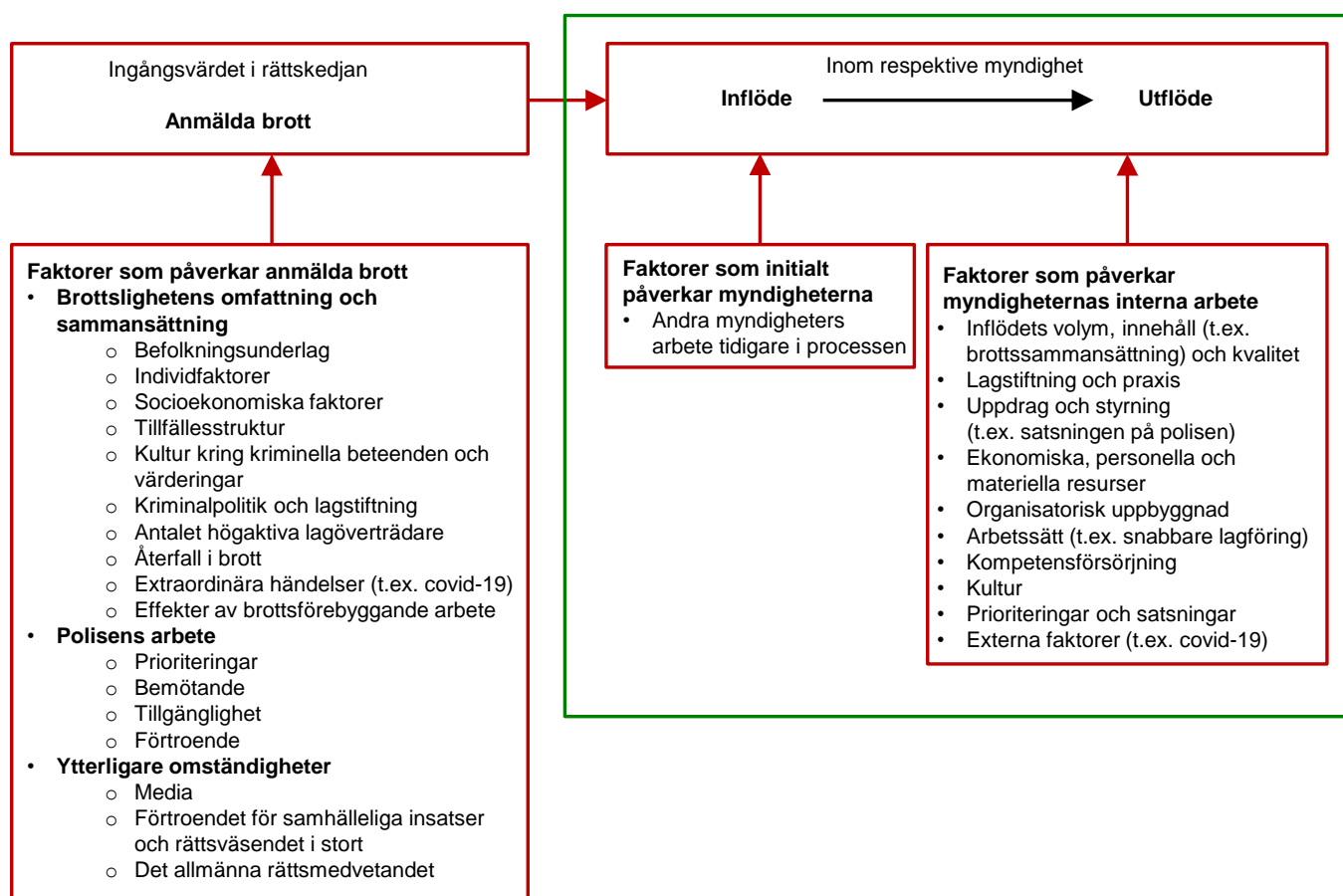
- Både arbetssättet snabbare lagföring och de nyligen ikraftträdde lagstiftningsförändringar som identifierades som viktiga påverkansfaktorer i förra årets rapport har påverkat verksamhetsvolymerna. Snabbare lagföring har lett till fler brottmålsdomar inom Sveriges Domstolar, och lagstiftningsförändringarna, till exempel slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet, bedöms ha lett till bland annat en ökad straffmassa.
- I årets arbete har externa och interna faktorer identifierats. Samtliga myndigheter lyfter fram fler svårutredda och komplexa brott samt fler brott av och mot barn. Dessa förändringar bedöms ske successivt över tid. En ökad risk för allvarliga incidenter som ett resultat av demokratihotande strömningar och det säkerhetspolitiska läget har också identifierats.
- Internt på myndigheterna lyfts återigen snabbare lagföring och lagstiftningsförändringar, men också resursförstärkningar, kompetensförsörjning och kapacitetsproblem. Här är mekanismerna mer svårutredda. Lagstiftning ger straffskärpningar men det är oklart vilka förslag som blir av och när i tid, hur de faller ut i praxis och hur de påverkar varandra. Avseende aviserade resursförstärkningar återstår att se om dessa är jämnt dimensionerade och om myndigheterna hinner anpassa verksamheterna efter tilldelat anslag. I ett första led skulle det kunna uppstå balansproblem som skulle kunna påverka verksamhetsvolymerna i negativ riktning, medan miljardtillskotten på längre sikt borde kunna innebära en högre produktivitet och ett ökat flöde i rättskedjan.

5.1 Introduktion

I regeringsuppdraget som ligger till grund för det myndighetsgemensamma prognosarbetet skriver regeringen att både myndighetsinterna och externa faktorer som kan påverka verksamhetsvolymerna ska identifieras och analyseras. I tillägg ska dessa bedömas i ett kortare och ett längre tidsperspektiv. Av rapporten ska det framgå vilka bedömningar som har gjorts, hur bedömningarna har genomförts och vilka utfall som förväntas. Kopplingen till myndigheternas resursbehov ska också redovisas i tillämpliga fall.

I tidigare prognosrapporter har konstaterats att de verksamhetsvolymerna som hanteras inom rättskedjan påverkas av en stor mängd olika faktorer. Resultaten kan sammanfattas i nedanstående figur där faktorerna övergripande grupperas i tre områden: faktorer som påverkar vilka och hur många brott som anmäls (brottslighetens omfattning och sammansättning men även polisens arbete och andra omständigheter), arbetet som gjorts av de föregående myndigheterna i ”kedjan” och omständigheter som påverkar myndigheternas interna arbete.

Figur 7. Påverkansfaktorer i rättskedjan

Det kan konstateras att det finns två huvudsakliga värden med att analysera påverkansfaktorer. Det första är möjligheten att öka förståelsen för vad som påverkar volymerna i stort och ge en ökad kännedom om vad som påverkar rättskedjans arbete. Det andra är de statistiska prognosernas oförmåga att förutse trendbrott, vilket motiverar en analys av omvärldsfaktorer för att bedöma om det finns påverkansfaktorer, eller kanske snarare osäkerhetsfaktorer, som man bedömer skulle kunna orsaka ett trendbrott.

Att ta fram en lista på teoretiska påverkansfaktorer är dock betydligt lättare än att identifiera vilka faktorer som i praktiken har betydelse från ett år till ett annat. Svårigheter i att förutse vilka faktorer som kommer att ha betydelse (svårt), och i att därefter förutse i vilken riktning (svårare) och hur mycket dessa kommer att påverka (svårast), gör att vi sällan kommer närmare än initierade gissningar. Svårigheterna består bland annat i att isolera betydelsen av en påverkansfaktor eftersom en enskild faktor sällan är den enda förklaringen till en förändring av en verksamhetsvolym, och den kan dessutom ofta ge förändringar på flera håll. Vissa faktorer kan myndigheterna själva påverka, medan andra ligger utanför deras kontroll. Det kan konstateras att en hel del av de mindre betydelsefulla påverkansfaktorerna "tar ut" varandra och att alla påverkansfaktorer som leder till mer successiva förändringar redan finns med i de statistiska framskrivningarna som utgör själva prognoserna. Vidare kan påverkansfaktorer förstärka varandra, ibland på oförutsebara sätt. Att bedöma varje påverkansfaktor utifrån om, hur och hur mycket den kan förväntas påverka volymerna konstateras därför i de flesta fall vara en närapå omöjlig uppgift.

5.2 Uppföljning av förra årets faktorer

Tidigare forskning betonar vikten av att i efterhand ställa sig frågan hur träffsäkra de prognoser som gjorts visade sig vara. Detta utvärderande perspektiv är något som ofta saknas (Tetlock och Gardner 2016). Det handlar helt enkelt om att följa upp utfallet av de prognostiserade volymerna vid givna intervaller för att se hur eventuella avvikelser ser ut, men också att göra utvärderingar av utfallet i relation till prognos och därmed bygga upp kunskaper om hur olika faktorer påverkar volymerna. En försvårande omständighet är dock att möjligheterna att faktiskt följa upp och beskriva hur en faktor påverkat verksamheten, till och med i efterhand, många gånger kan vara små (Montgomery m.fl. 2008). För att ge ett konkret exempel har inget av de system för verksamhetsuppföljning som finns utvecklade haft som syfte att kunna beskriva effekterna av en pandemi. I bästa fall finns vissa indikatorer som kan användas för att peka i någon viss riktning, till exempel utvecklingen av vissa brottstyper där effekterna av pandemin är mer förutsebara.

I förra årets rapport lyftes två påverkansfaktorer fram som myndigheterna bedömde vara särskilt intressanta under den då aktuella prognosperioden (2022–2025). Dessa var arbetsmetoden snabbare lagföring och vissa lagstiftningsförändringar. I korthet väntades snabbare lagföring leda till ökade verksamhetsvolym, framför allt gällande antalet inkomna brottmål till tingsrätterna. Avseende lagstiftningsförändringarna fanns flera av varandra oberoende förändringar som sammantaget bedömdes kunna påverka Kriminalvårdens prognosvolym i ökande riktning.

Hur de två i fjolårets rapport identifierade faktorerna påverkat årets utfall diskuteras närmare i domstolarnas och Kriminalvårdens respektive myndighetskapitel. Sammanfattningsvis kan dock konstateras att snabbare lagföring lett till öknings i antalet inkomna och avgjorda brottmål, och att det främst är brottstyperna innehav och/eller bruk av narkotika och trafikbrott som drivit på utvecklingen, det vill säga två brottstyper som ofta leder till lagföring och som främst är beroende av polisens insatser för att upptäckas och anmälas. Arbetssättet har medfört att en allt större andel brottmål avgörs genom dom utan huvudförhandling. Den bedömningsjustering som gjordes i förra årets rapport var därför motiverad och föll närmare det faktiska utfallet än vad den rent statistiska prognosen gjorde.

När det gäller lagstiftningsförändringar kan konstateras att de straffskärpningar som redan trätt i kraft, till exempel slopad straffrabatt för unga myndiga, bidrar till att antalet fängelseklienter liksom straffens längd ökar även om det inte har fått full effekt ännu. Detsamma gäller för den nya påföljden ungdomsövervakning. Avseende övriga frivårdspåföljder finns även där flera lagstiftningsförändringar som trätt i kraft, såsom utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda och förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning, som bedöms kunna leda till öknings i antalet klienter inom frivården. Effekten av lagstiftningsförändringarna syns i utfallet för 2022, men givet svårigheterna med att bedöma både storleken och tidpunkten då förändringarna får effekt har prognoserna både överskattat och underskattat utfallet på kort sikt.

5.3 En förnyad genomgång av påverkansfaktorer

Alla myndigheter som ingår i prognosarbetet bedriver någon form av omvärldsbevakning¹⁴. Av genomgången som gjordes i förra årets rapport drogs slutsatsen att det finns betydande skillnader i hur

¹⁴ Omvärldsbevakning är i detta sammanhang ett samlingsnamn för identifierandet av trender och påverkansfaktorer som har bäring på verksamheten i de fyra aktuella myndigheterna. Med undantag för Domstolsverket som inte inkluderar faktorer inom den egna myndigheten ingår för samtliga övriga det som kan betecknas invärld (faktorer inom den egna myndigheten), närvärld (faktorer i den närmsta omgivningen) och omvärld (faktorer längre bort).

omvärldsbevakningen görs på myndigheterna och att denna i varierande utsträckning är ägnad att fånga upp sådant som påverkar just de verksamhetsvolymerna som är aktuella här. Det beror främst på hur centrala de aktuella volymerna är för myndigheternas respektive verksamhet, men det beror också på att relevansen av att identifiera påverkansfaktorer över huvud taget skiljer sig mellan myndigheterna eftersom det är olika lätt att rent övergripande säga hur många och vilka typer av faktorer som typiskt sett har en betydande inverkan på volymernas utveckling. En viktig dimension i detta är huruvida påverkansfaktorerna främst ligger utanför eller inom myndigheterna, det vill säga om de påverkar inflödet (vad man jobbar med) eller om de snarare påverkar hur man jobbar med det som kommer in.

Slutsatsen av förra årets arbete var dock att en genomgång av myndigheternas omvärldsbevakning kan ge en översiktlig bild av relevanta påverkansfaktorer och att sannolikheten för att en identifierad faktor med potentiellt mycket stor påverkan på myndigheternas arbete inte skulle beröras, bedöms som liten. Bedömningen är därför att den omvärldsbevakning som görs av myndigheterna kan vara en metod för att identifiera påverkansfaktorer i prognosarbetet.¹⁵

I årets arbete har en förnyad genomgång gjorts av relevanta dokument från respektive myndighet. De relevanta dokumenten innefattar samtliga myndigheters budgetunderlag. Därtill har rapporterna *Polismyndighetens strategiska framsynsrapport 2021/2022*, *Lägesbild över utsatta områden*, *Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2021*, *Omvärldsanalys 2021 för Sveriges Domstolar med genomlysning 2022* och *Kriminalvårdens platskapacitet 2022–2031* studerats.

Under hösten 2022 skedde ett regeringsskifte som aviserats medföra förändringar på kriminalpolitikens område och som bland annat innefattar satsningar på rättsväsendet och åtgärder mot den organiserade brottsligheten. Detta har skett i sådan närtid att det inte hunnit inkluderas i omvärldsdokumenterna vid myndigheterna. Flera av de förslag som den nya regeringen har presenterat bedöms dock kunna ha bäring på de prognostiserade verksamhetsvolymerna. I årets prognosarbete har därför även höständringsbudgeten för 2022, budgetpropositionen för 2023 och det så kallade Tidöavtalet analyserats med verksamhetsvolymerna i åtanke.

Nedan redovisas de gemensamma påverkansfaktorer som identifierats utifrån om de påverkar de anmälda brotten, det vill säga ingångsvärdet för prognoserna, eller om de påverkar myndigheterna internt.

5.3.1 Faktorer som påverkar de anmälda brotten

Samtliga myndigheter flaggar för fler komplexa och svårutredda brott

Samtliga myndigheter framhåller att brottsligheten överlag blivit mer komplex och svårutredd och därmed mer resurs- och tidskrävande. Avseende brottslighetens omfattning och sammansättning lyfts med andra ord brottsutvecklingen i första hand utifrån brottslighetens karaktär. Dokumenten lyfter olika brottsfenomen såsom utsatta områden, grov organiserad brottslighet, bedrägerier, gränsöverskridande brottslighet, teknikutvecklingens betydelse för brottsligheten, våldsbejakande extremism och miljöbrott. Alla dessa kan betraktas som resurskrävande och leder till fler frihetsberövande beslut, fler beslut om tvångsmedel, fler ärenden som kräver internationell samverkan och större möjligheter att arbeta med att återta brottsvinster. Det lyfts också att det ökade antalet grovt kriminella unga kräver särskilda hänsyn och sätter särskild press på rättsväsendets kapacitet att

¹⁵ I förra årets rapport diskuteras syftet och för- och nackdelar med detta tillvägagångssätt mer utförligt.

utredningarna sker snabbt och att regler kring häktning och verkställighet för unga efterlevs. Ökningen i antalet resurskrävande ärenden sker successivt men bilden som målas upp är att de resurskrävande brotten blir fler¹⁶, och att det på sikt kan utgöra ett hot mot myndigheternas hantering av de stora volymer ärenden som behöver tas omhand.

Fler unga i kriminella nätverk och fler brott mot barn

Polismyndigheten lyfter en förväntan om fler personer i brottsaktiv ålder i utsatta områden, vilket borde leda till ett ökat deltagande i brott bland unga i kriminella nätverk men också ett ökat antal som är utsatta för brott och för påtryckningar från äldre kriminella. Åklagarmyndigheten påtalar också att dessa ärenden är särskilt krävande. Brott mot barn är överlag prioriterat och antal anmälda brott *mot* barn har redan ökat med en dryg tredjedel på fem år. Detta påverkas delvis av den relativt nya lagstiftningen om barnfridsbrott som kriminaliserar barns bevitnande av vissa brott i hemmet.

Demokratihotande strömningar och det säkerhetspolitiska läget ökar risken för allvarliga incidenter

I Domstolsverkets framåtblickande dokument lyfts att hotet mot demokratin växer sig starkare och tar sig allt fler uttryck. Det är inte något unikt för Sverige och hotet riktas bland annat mot domstolarnas oberoende ställning. Denna utveckling hade påbörjats redan innan pandemin slog till; pandemin har dock givit den politiska ledningen i många länder en ursäkt för att på laglig väg inskränka demokratin och begränsa möjligheterna för olikänkade att göra sig hörda. Parallellt med denna utveckling finns andra grogrunder för social oro på grund av förändringar i det säkerhetspolitiska läget i Europa, vilket ställs på sin spets i och med kriget i Ukraina. Desinformationskampanjer via till exempel sociala medier kan också bidra till att förtroendet för rättsväsendet minskar. Dessa faktorer bedöms spå på risken för att allvarliga cyberangrepp (som i sig är ett allt vanligare förekommande fenomen som en konsekvens av ökad digitalisering) inte bara utförs av hackare och kriminella utan också av organisationer och främmande makter. Brott som begås till följd av ovanstående och riktas mot rättsväsendets myndigheter skulle kunna leda till störningar i rättsväsendets arbete.

5.3.2 Faktorer som påverkar internt inom myndigheterna

Resursförstärkningar

Sedan flera år tillbaka pågår en större satsning på polisen och numera förstärks även de efterliggande myndigheterna i rättskedjan. De resursförstärkningar som Polismyndigheten fått aviseras att användas brett, till både förebyggande arbete, utredning och lagföring och beredskapsplanering (ordning och säkerhet). Polistätheten ska öka och polisens uppdrag ska renodlas, till exempel genom att använda ordningsvakter för en del polisiära uppgifter.

Satsningarna i rättskedjans tidiga led utgör en påverkansfaktor som nämns av de efterföljande myndigheterna. Därför är det viktigt att satsningen på Polismyndigheten efterföljs av förstärkningar inom övriga delar av rättsväsendet för att fler ska kunna utredas och lagföras.

I höstbudgeten aviseras att rättsväsendet får höjt anslag med 1,43 miljarder kronor. I budgetpropositionen föreslås en förstärkning med ungefär 14 miljarder fram till 2025. Dessa öknings

¹⁶ Antalet påverkas dock även av interna faktorer såsom prioriteringar och utredningsframgångar. Tillgängliggörandet av den kommunikation som skett mellan kriminella i krypterade chattar är ett exempel som myndigheterna själva lyfter som betydelsefullt.

är i paritet med de som skett under de senaste åren, och talar för att rättsväsendet generellt sett borde kunna ta emot och utreda, lagföra och verkställa i allt större utsträckning. Detta talar i sin tur för att ökningarna i prognosvolymerna bör kunna fortsätta.

Lagstiftningsförändringar: skärpta straff och tillkomna straffrättsliga och straffprocessuella verktyg

Redan förra året lyftes lagstiftningsförändringar som en potentiell påverkansfaktor. Även om alla myndigheter berörs i någon utsträckning framhåller särskilt Kriminalvården kommande och genomförda lagstiftningsförändringar som drivande för verksamheten (se vidare nedan).¹⁷ I och med det så kallade Tidöavtalet punktats delvis sedan tidigare påtänkta förslag, varav flera redan är under olika former av beredning. Därtill tillkommer ytterligare förslag på lagstiftningsförändringar. Flertalet förslag är utan slutgiltigt beslut om genomförande. I bilaga 2 görs en mycket grov kategorisering av Tidöavtalets olika förslags individuella teoretiska effekter på volymerna. I regleringsbrevet för budgetåret 2023 ges Kriminalvården i uppdrag att översiktligt beräkna vilken kapacitet som behövs i anstalt, häkte och frivård för att de i Tidöavtalet föreslagna reformerna som påverkar Kriminalvårdens verksamhet ska kunna genomföras. Uppdraget ska redovisas senast 18 april 2023.

Förslagen i avtalet har inte tagits omhand i årets prognoser. Det är svårt att få en överblick över i vilken grad som varje enskilt förslag kommer att påverka volymerna, och fortsatta analyser behövs. Det är heller inte möjligt att förutse vilka effekterna kommer att bli eftersom tillämpningen av rättsliga regleringar påverkas av praxis. Det är också mycket troligt att vissa av förslagen förstärker varandra, ibland på oförutsägbara sätt. Ingen sammantagen bedömning kan därför göras. Klart är dock att förslagen, i den mån de skulle införas, sammantaget skulle ge effekter på de prognostiserade volymerna. Osäkerheten om hur förslagen påverkar olika volymer är dock för hög för att motivera att de statistiska prognoserna frångås eller justeras.

Kapacitetsproblem och kompetensförsörjning

Som nämnts ovan är det framför allt Kriminalvården som redan nu, och fortsatt framöver, påverkas av de föreslagna lagstiftningsförändringarna. Konsekvenserna är flera: fler klienter, fler klienter som får längre strafftider och fler klienter som verkställer straff för särskilt resurskrävande brott. Därtill förekommer förändringar i inflödet av klienttyper. Fler intagna för grova brott i kriminell miljö leder till ökade behov av fängelser med till exempel hög säkerhet.

Förändringarna påverkar också häktesvolymerna. Ökade straffsatser ger fler brott med presumtion för häktning, vilket leder till att fler sitter häktade. Den genomsnittliga tiden för häktning har också ökat.

Kriminalvården lyfter att förändringarna redan nu bidrar till kapacitetsproblem och ett ansträngt läge i hanteringen av inkommande klienter. Främst tre områden pekas ut som utmaningar framåt: utvecklingen i antal och typ av klienter, platskapaciteten (rätt sorts platser och i tid, möjligheten att helt enkelt hitta platser) och kompetensförsörjningen (rekrytering och utbildning samt förändringar i arbetsmiljö som kan påverka dessa till följd av överbeläggningar och nödlösningar).

Kompetensförsörjningen är något som inte endast lyfts av Kriminalvården. Samtliga myndigheter lyfter kompetensförsörjningen som en utmaning internt. Polismyndigheten har till exempel mål om att uppgå till ett visst antal tusen poliser och Domstolarna anger kompetensförsörjningen som ett skäl till

¹⁷ I rapporten *Kriminalvårdens platskapacitet 2022–2031* finns en mer noggrann genomgång av beslutade och föreslagna lagändringar (se sida 10–13).

att man inte kunnat jobba ner balanserna. Problemen omfattar att ha tillräckligt många anställda (främst Polismyndigheten och Kriminalvården), hinna med att utbilda nya i behövd takt (samtliga myndigheter) och konkurrera om lönenivån med andra jämförbara jobb. Domstolarna lyfter också svårigheter med att tillsätta tjänster i vissa delar av landet.

Både kapacitetsproblemen och kompetensförsörjningen har potential att successivt påverka rättsväsendets förmåga att hantera flödet i rättskedjan. Vissa delar har potential att avhjälpas på sikt genom de resurstillskott som rättsväsendet kommer att ta del av, men andra (till exempel hur man lockar domare till områden utanför landets större städer) kan behöva alternativa lösningar.

Snabbare lagföring

Under 2023 kommer snabbare lagföring för första gången omfatta hela landet. Snabbare lagföring har hittills främst påverkat verksamhetsvolymerna på så sätt att många brottmål som tidigare lagfördes genom strafföreläggande från åklagare nu i stället avgörs i domstol. Inför 2023 har dock regelverket förändrats i syfte att bland annat kunna lagföra fler fall genom strafföreläggande. Utifrån det som redan är känt om hur arbets sättet påverkat framför allt domstolarnas arbete, och bidragit till ett ökat antal brottmål, förväntas den fortsatta expansionen bidra till ytterligare öknings av vissa verksamhetsvolymerna. Förändringarna väntas på goda grunder redan ligga i de statistiska prognoserna eftersom arbets sättet är något som införts stegvis under flera års tid.

5.4 Slutsatser

I de dokument som studerats är flera externa påverkansfaktorer sådana som bedöms leda till successiva förändringar av verksamhetsvolymerna. Brottutvecklingen och fler unga i utsatta områden är exempel på sådana. De faktorer som påverkar internt bedöms dock ha större potential att orsaka mer betydelsefulla förändringar i närtid. Här framstår lagstiftningsförändringar, resursförstärkningar och snabbare lagföring som de viktigaste. Kontentan utifrån budgetunderlagen är att myndigheterna uttrycker en oro för att resursmässiga förstärkningar i ett led ska leda till obalanser i andra delar av rättskedjan. Resurser har utlovats till samtliga myndigheter men frågan kvarstår om dessa är jämnt dimensionerade och om myndigheterna hinner anpassa verksamheterna efter tilldelat anslag. I ett första led skulle det kunna uppstå balansproblem som skulle kunna påverka verksamhetsvolymerna i negativ riktning, medan miljardtillskotten på längre sikt borde kunna innebära en större produktivitet och ett ökat flöde. Hur lagstiftningsförändringarna påverkar allt detta är svåröverskådligt, eftersom förslagen påverkar både storleken av och innehållet i de ärenden som hanteras av rättsväsendets myndigheter. Dock kan konstateras att förslagen som innebär straffskärpningar är fler än förslagen som har en strafflindrande effekt.

Vissa faktorer som identifierats är mer eller mindre avgränsade till vissa brottstyper. Det gör det både möjligt och meningsfullt att resonera om påverkan i relation till brottskategoriseringen som används inom ramen för prognosarbetet. Snabbare lagföring kan bara komma ifråga för vissa brottstyper, varav ringa narkotikabrott ingår i övriga brott och trafikbrott och ringa stöld ingår bland de initialt volymstarka. Detta talar för att båda dessa brottskategorier skulle kunna öka, inte minst i volymerna hos domstolarna, om snabbare lagföring fortsätter att ha betydelse och brotten fortsatt har prioritet hos polisen.

Flera förslag i Tidöavtalet är mer generella och vissa kompetensförsörjningsproblem torde slå mot alla typer av brottslighet, men störst betydelse borde dock de identifierade faktorerna ha för de särskilt resurskrävande brotten. Resursförstärkningarna, Tidöavtalet, lagstiftningsförändringarna och de

efterföljande kapacitetsproblemen har särskild bäring på dessa. Detta ligger också i linje med regeringens avisering om att de föreslagna förändringarna är del av satsningen mot organiserad brottslighet och de kriminella gängerna.¹⁸ Ett möjligt scenario är att de, till antalet relativt få, särskilt resurskrävande brotten bidrar till större verksamhetsvolymen ju närmare slutet på rättskedjan man kommer, och att de resurser som samtliga myndigheter behöver lägga på att utreda och lagföra dessa brott i någon utsträckning kommer att läggas på bekostnad av större ökning av initialt volymstarka och övriga brott.

¹⁸ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/11/nu-inleds-den-storsta-offensiven-nagonsin-mot-den-organiserade-brottsligheten/>

6 Polismyndigheten

Polismyndigheten har utgått från den myndighetsgemensamma kategoriseringen av brott vid bedömning av de framtida verksamhetsvolymerna. Den prognos som Polismyndigheten redovisar i detta kapitel pekar på att de tre brottskategorierna kommer att utvecklas på olika sätt.

- Inflödet avseende särskilt resurskrävande brott prognostiseras att öka från 29 200 till 31 000 ärenden mellan 2022 och 2026, vilket motsvarar en ökning med 6 procent. Utflödet förväntas öka från 7 400 till 8 000 ärenden, vilket motsvarar en ökning med 9 procent. För att möta en ökad ärendevolym avseende särskilt resurskrävande brott, behöver myndigheterna i rättsväsendet ha en beredskap. Ärenden inom denna brottskategori kräver ofta att flera olika myndigheter och kompetenser är involverade i handläggningen. Mot denna bakgrund är det särskilt viktigt att framtida verksamhetsvolymerna inom denna brottskategori löpande följs upp.
- För brottskategorin initialt volymstarka brott prognostiseras en minskning av inflödet från 801 400 till 754 600 ärenden mellan 2022 och 2026, vilket motsvarar en minskning med 6 procent. Utflödet förväntas minska från 65 300 till 61 300 ärenden, vilket också motsvarar en minskning med 6 procent.
- För brottskategorin övriga brott kommer verksamhetsvolymerna att öka enligt denna prognos: Inflödet bedöms öka från 365 600 till 390 800 ärenden mellan 2022 och 2026, vilket motsvarar en ökning med 7 procent. Utflödet förväntas öka från 69 100 till 75 000 ärenden, vilket motsvarar en ökning med 8 procent.

6.1 Bakgrund

Polismyndigheten är det första ledet i brottmålsprocessen. Inflödet till Polismyndigheten (inkomna ärenden) bearbetas på olika sätt för att sedan bland annat resultera i ett utflöde (ärenden redovisade till åklagare) som levereras till nästa led i brottmålsprocessen, Åklagarmyndigheten. Inflödet består till största delen av ärenden som anmäls av målsägare. Därtill kommer så kallade egeninitierade ärenden, där anmälan normalt upprättas av polisen. Polismyndighetens verksamhetsvolymerna påverkar ärendevolymerna hos myndigheter som ligger senare i rättskedjan. Det är dock värt att poängtera att det även finns ett beroende i omvänd riktning; exempelvis påverkar Åklagarmyndighetens kapacitet för förundersökningsledning Polismyndighetens förmåga att arbeta med brottsutredningar.

I kapitel 5 redovisas påverkansfaktorer utifrån ett myndighetsgemensamt perspektiv med utgångspunkt från omvärldsbevakning inom myndigheterna. Där framhålls att en av anledningarna till att det är viktigt att analysera påverkansfaktorer är de statistiska prognosernas oförmåga att förutse trendbrott, vilket motiverar en analys av omvärldsfaktorer för att bedöma om det finns påverkansfaktorer, eller kanske snarare osäkerhetsfaktorer, som man bedömer skulle kunna orsaka ett trendbrott.¹⁹ Som komplement till den generella genomgången av påverkansfaktorer i kapitel 5, beskrivs nedan några omständigheter som Polismyndigheten bedömer vara betydelsefulla att beakta som osäkerhetsfaktorer i förhållande till de statistiska prognoserna för Polismyndighetens verksamhetsvolymerna.

¹⁹ Resonemanget utvecklas i bilaga 2, metodbilaga, under rubriken *Statistiska prognoser förordas över kvalitativa prognoser*.

6.1.1 Polismyndighetens strategiska inriktning

I strategi 2024 fastställs Polismyndighetens vision, verksamhetsidé, långsiktiga mål och strategiska initiativ med sikte på 2024. Polismyndighetens tre långsiktiga mål är framgångsrik brottsbekämpning och upplysning, stark lokal närvaro samt attraktiv arbetsplats och samarbetspartner. För varje mål har ett antal delmål och nyckelaktiviteter formulerats. Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2023 kommer att ha ett förstärkt fokus på delar av brottsbekämpningen med nya delmål:

- Färre medborgare utsätts för brott och fler brott klaras upp.
- Bekämpa våld mot barn och mäns grova våld mot kvinnor.
- Bekämpa det dödliga våldet kopplat till kriminella nätverk.
- Bekämpa den kriminella ekonomin.
- Förbättra den gränspolisiära verksamheten med fokus på att bekämpa organiserad brottslighet redan vid gränsen.
- Stärka beredskapsplaneringen som hanterar allvarliga händelser, kriser eller krig.

Det arbete som bedrivs ska vägledas av Polismyndighetens strategier för det brottsförebyggande arbetet och för utredningsverksamheten.²⁰

Syftet med strategin för utredningsverksamheten är att stärka polisens brottsbekämpande förmåga. Strategin föreskriver bland annat följande:

- De brott som anmäls ska bedömas kvalificerat och korrekt i syfte att utredningsresurserna ska kunna fokuseras på de brott som har förutsättningar att nå lagföring och kan påverka påföljden. Övriga brottsmisstankar ska i normalfallet förundersökningsbegränsas eller läggas ner i brist på bevis.
- Förutsättningarna för beslut om förundersökningsbegränsning ska prövas så tidigt som möjligt och därefter fortlöpande.
- Ärendesamordning är en viktig del av utredningsverksamheten. Syftet är att alla ärenden och misstankar mot en och samma gärningsperson ska kunna redovisas i ett sammanhang till åklagare, vilket kan få effekter för både påföljdsval och straffmätning.
- Aktiv förundersökningsledning: tidiga utredningsåtgärder och proaktivt arbete med ärendebalanser är kända framgångsfaktorer i utredningsarbetet.

6.1.2 Fortsatt tillväxt

Under senare tid har flera satsningar gjorts för att öka kapaciteten i polisverksamheten genom att öka antalet polisanställda, både poliser och civilanställda. För närvarande pågår en omfattande resursförstärkning, där Polismyndigheten har tilldelats medel för att kunna växa med 10 000 anställda från den 1 januari 2016 till årsskiftet 2024/2025. Syftet med satsningen är att öka polisens förmåga att förebygga, förhindra och utreda brott. Polismyndigheten ska långsiktigt växa med målet att så snart som möjligt nå en polistäthet motsvarande genomsnittet i Europeiska unionen, och myndigheten har fått regeringens uppdrag att senast den 31 mars 2023 redovisa vilka åtgärder som behöver vidtas för att nå det målet så snart som möjligt.²¹

²⁰ Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet, PM 2022:12, och Polismyndighetens strategi för utredningsverksamheten. PM 2021:10.

²¹ Regeringsbeslut Ju2022/03755, Uppdrag till Polismyndigheten att lämna underlag för ökad polistäthet.

Både Polismyndighetens arbete enligt den strategiska inriktningen och den fortsatta tillväxten kan påverka verksamhetsvolymerna. Polismyndighetens prognoser över verksamhetsvolymerna som redovisas nedan är framskrivningar av historiska trender inom olika brottsgrupper och har inte justerats utifrån de ovan beskrivna osäkerhetsfaktorerna.

6.1.3 Historisk utveckling

I tabell 3 beskrivs antalet inkomna ärenden under perioden 2017–2022 fördelat efter den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen. Inflödet avseende de särskilt resurskrävande brotten ökade med 5 procent under perioden 2017–2022. Brottstrukturen, det vill säga sammansättningen av olika typer av brott, förändras över tid. Sedan 2017 har antalet inkomna ärenden avseende *vapenbrott* (+ 43 procent) ökat kraftigt. Även inflödet av ärenden avseende *våldtäkt* (+ 15 procent) och *allvarliga narkotikabrott* (+ 12 procent) har ökat i förhållande till 2017. Däremot minskade antalet inkomna ärenden som avser *rån* (- 25 procent) påtagligt under perioden 2017–2022.

Inflödet avseende initialt volymstarka brott uppvisar en annan utveckling: Under perioden 2017–2022 minskade antalet inkomna ärenden i denna brottskategori med 8 procent, från drygt 875 000 till cirka 801 000 ärenden. *Tillgreppsbrott*, som utgör den volymmässigt största delen i denna brottskategori, minskade med 19 procent eller 78 800 ärenden. Ett ökat inflöde har dock skett inom brottsgruppen *skadegörelsebrott* (+ 12 procent) även om inflödet avseende *skadegörelsebrott* har minskat påtagligt under de senaste två åren.

Brottskategorin övriga brott svarar för cirka 30 procent av Polismyndighetens totala inflöde. I denna kategori ingår brott av helt olika karaktär, som framgår av tabell 3. Under perioden 2017–2022 ökade inflödet avseende övriga brott med 6 procent, trots en tydlig minskning under det senaste året. Antalet inkomna ärenden avseende *övriga narkotikabrott* ökade påtagligt (+ 30 procent). Majoriteten av ärendena i denna brottsgrupp avser narkotikabrotten innehav och bruk. Däremot minskade *övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott* med 10 procent under denna period. Denna brottsgrupp innehåller exempelvis penningtvättbrott, bokföringsbrott, skattebrott, häleriförseelse och utpressning.

Tabell 3. Antal inkomna ärenden 2017–2022: faktiskt utfall 2017–2021 och preliminärt utfall 2022.

Brottskategori	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Mord, dråp m.m.	1 091	1 111	1 132	1 258	1 192	1 172
Allvarliga narkotikabrott	5 470	5 629	5 769	7 789	7 313	6 152
Våldtäkt	5 573	5 723	6 020	6 502	6 796	6 392
Grov misshandel	3 631	3 621	4 202	4 142	3 770	3 620
Rån	8 040	7 974	8 300	8 141	6 631	6 030
Vapenbrott	4 113	4 180	4 856	5 496	5 764	5 880
Särskilt resurskrävande brott	27 918	28 238	30 279	33 328	31 466	29 246
Tillgreppsbrott	425 763	388 789	381 309	368 240	341 291	346 974
Skadegörelsebrott	163 687	173 168	189 289	217 372	206 459	183 654
Trafikbrott	147 316	152 208	158 123	149 081	143 855	135 806
Bedrägeri och bidragsbrott	138 439	146 509	141 569	136 471	136 465	134 943
Initialt volymstarka brott	875 205	860 674	870 290	871 164	828 070	801 378
Misshandel annan än grov	61 730	60 640	60 713	59 071	58 516	60 052
Brott mot frihet och frid	103 641	102 932	105 280	109 514	114 266	103 538
Övriga narkotikabrott	49 915	54 781	60 244	65 650	64 608	64 905
Övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott	44 355	50 943	44 699	42 878	41 020	39 813
Övriga sexualbrott	10 532	10 496	10 629	10 763	12 504	11 081
Övriga brott	75 858	78 678	81 224	86 056	87 546	86 199
Övriga brott	346 031	358 470	362 789	373 932	378 460	365 587
Totalt	1 249 154	1 247 382	1 263 358	1 278 424	1 237 996	1 196 211

* För 2022 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 6.3 Metod.

I tabell 4 beskrivs antalet ärenden som redovisades till åklagare under perioden 2017–2022, fördelade efter den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen. Utflödet avseende de särskilt resurskrävande brotten ökade med 5 procent under perioden 2017–2022, från 7 000 till 7 400. Antalet redovisade ärenden ökade 2017–2020 för att därefter minska tydligt. Samma utveckling gäller även antalet inkomna ärenden inom denna brottskategori. En påtaglig ökning av utflödet ses i brottsgruppen *våldtäkt* (+ 64 procent), men även *allvarliga narkotikabrott* (+ 4 procent) har ökat marginellt sedan 2017. Utflödet avseende *rån* minskade (- 13 procent) under perioden. Av det totala antalet redovisade ärenden under perioden 2017–2022 avser 5 procent särskilt resurskrävande brott.

För initialt volymstarka brott minskade utflödet under perioden 2017–2022, precis som inflödet. Under 2022 redovisades 18 procent färre ärenden i denna brottskategori jämfört med 2017. Förklaringen till denna minskning är att antalet redovisade *tillgreppsbrott* (- 29 procent) och *skadegörelsebrott* (- 28 procent) har minskat kraftigt. Även antalet redovisade *trafikbrott* har minskat vid denna jämförelse (- 14 procent). Däremot har marginellt fler ärenden avseende *bedrägeri och bidragsbrott* (+ 2 procent) redovisats till åklagare, då 2022 jämförs med 2017. Knappt hälften av alla redovisade ärenden under perioden 2017–2022 avser initialt volymstarka brott. När det gäller inflödet står denna brottskategori för 68 procent av det totala inflödet.

Totalt 45 procent av Polismyndighetens totala utflöde avser ärenden i brottskategorin *övriga brott*. En förhållandevis stor andel av ärendena i denna kategori resulterar i att ärendet redovisas till åklagare. Av det totala inflödet avser 29 procent ärenden som tillhör kategorin *övriga brott*. Under perioden 2017–2022 ökade antalet ärenden som redovisas till åklagare med 10 procent i denna brottskategori. Inom denna brottskategori har endast *misshandel annan än grov* och *brott mot frihet och frid* minskat, där utflödet av ärenden minskade med 14 respektive 1 procent. Kraftiga ökningarna av antalet

redovisade ärenden kan noteras i brottskategorierna *övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott* (+ 57 procent) och *övriga sexualbrott* (+ 43 procent) under perioden 2017–2022. *Övriga sexualbrott* innefattar exempelvis sexuellt ofredande, groomingbrott och köp av sexuella tjänster.

Tabell 4. Antal ärenden redovisade till åklagare 2017–2022: faktiskt utfall 2017–2021 och preliminärt utfall 2022.

Brottskategori	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Mord, dråp m.m.	353	372	398	449	370	340
Allvarliga narkotikabrott	2 371	2 699	2 722	2 861	2 856	2 469
Våldtäkt	701	877	1 008	1 245	1 245	1 151
Grov misshandel	1 183	1 200	1 198	1 313	1 216	1 172
Rån	1 030	1 150	1 239	1 441	1 161	892
Vapenbrott	1 400	1 559	1 525	1 623	1 494	1 333
Särskilt resurskrävande brott	7 038	7 857	8 090	8 932	8 342	7 356
Tillgreppsbrott	28 439	26 764	24 663	24 575	23 081	20 178
Skadegörelsebrott	3 314	3 195	2 912	3 502	3 063	2 379
Trafikbrott	40 962	43 331	42 766	43 767	39 803	35 273
Bedrägeri och bidragsbrott	7 306	7 494	8 270	9 281	9 327	7 439
Initialt volymstarka brott	80 021	80 784	78 611	81 125	75 274	65 268
Misshandel annan än grov	8 315	7 926	7 823	8 498	7 775	7 190
Brott mot frihet och frid	7 427	7 789	7 632	8 509	8 091	7 363
Övriga narkotikabrott	29 740	32 559	35 137	36 837	34 238	32 915
Övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott	2 596	2 794	3 198	4 105	4 146	4 081
Övriga sexualbrott	1 818	2 194	2 157	2 454	3 013	2 606
Övriga brott	12 864	13 449	13 872	16 264	15 593	14 971
Övriga brott	62 760	66 711	69 819	76 667	72 856	69 127
Totalt	149 819	155 352	156 520	166 724	156 472	141 751

* För 2022 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 6.3 Metod.

6.2 Uppföljning av tidigare prognoser

Prognoser är till sin natur osäkra och det är viktigt att kontinuerligt utvärdera metoder och arbetssätt i syfte att förbättra möjligheterna att prognostisera. Ett tillvägagångssätt är att studera hur träffsäkra tidigare framtagna prognoser är i förhållande till det faktiska utfallet. För att utvärdera detta har prognosen avseende 2022 som publicerades i rapporten *Framtida verksamhetsvolym i rättskedjan. Bedömning avseende perioden 2022–2025*, analyserats i förhållande till utfallet för 2022. I tabell 5 och 6 beskrivs utfall och avvikelser mot prognos. Det bör i detta sammanhang poängteras att utfallet för 2022 avser preliminära data.

För särskilt resurskrävande brott prognostiserades för 2022 en ökning av inflödet med 11 procent och en ökning av utflödet med 8 procent jämfört med 2021. När det preliminära årsutfallet för 2022 jämförs med 2021 kan det konstateras att antalet inkomna ärenden minskade med 7 procent och antalet redovisade ärenden minskade med 12 procent. För initialt volymstarka brott prognostiserades en minskning av antalet inkomna ärenden med 2 procent och en ökning av utflödet med 1 procent för 2022 i förhållande till 2021. I stället minskade i det preliminära årsutfallet för 2022 antalet inkomna

ärenden med 3 procent och antalet redovisade ärenden med 13 procent. För övriga brott prognostiserades en ökning av såväl inflödet som utflödet med 3 procent för 2022 jämfört med 2021. Det preliminära årsutfallet för 2022 visar en minskning med 3 procent för inflödet och 5 procent för utflödet i denna brottkategori.

Tabell 5. Antal inkomna ärenden: utfall 2021, preliminärt utfall 2022 samt prognos 2022

Brottskategori	Utfall 2021	Utfall 2022	Prognos 2022	Prognos 2022 jfr utfall 2021	Utfall 2022 jfr 2021
Särskilt resurskrävande brott	31 466	29 246	34 967	11%	-7%
Initialt volymstarka brott	828 070	801 378	809 063	-2%	-3%
Övriga brott	378 460	365 587	389 209	3%	-3%

* För 2022 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 6.3 Metod.

Tabell 6. Antal ärenden redovisade till åklagare: utfall 2021, preliminärt utfall 2022 samt prognos 2022

Brottskategori	Utfall 2021	Utfall 2022	Prognos 2022	Prognos 2022 jfr utfall 2021	Utfall 2022 jfr 2021
Särskilt resurskrävande brott	8 342	7 356	8 981	8%	-12%
Initialt volymstarka brott	75 274	65 268	75 725	1%	-13%
Övriga brott	72 856	69 127	75 022	3%	-5%

* För 2022 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 6.3 Metod.

Som framgår av tabellerna 5 och 6 har både inflödet och utflödet av ärenden minskat då 2021 jämförs med 2022. Flera av de brottsgrupper som ingår i dessa brottskategorier uppvisar trendbrott någon gång under perioden 2020–2022 genom att verksamhetsvolymerna minskade efter att tidigare ha ökat eller legat på en relativt stabil nivå. För att öka förståelsen avseende dessa förändringar beskrivs i avsnitt 6.2.1–6.2.3 vilka trendbrott som skett under de senaste åren och vilka faktorer som påverkar in- och utflödet av ärenden hos Polismyndigheten.

6.2.1 Inflöde

För att övergripande förklara vad som styr nivån på inflödet till polisen kan ärendevolymer delas in i *offerbrott* och *egeninitierade ärenden*.

Offerbrott är brott där en fysisk eller juridisk person utsätts för ett brott som är riktat mot dennes liv och hälsa, frihet och frid eller egendom. Exempel på vanliga offerbrott är misshandel, ofredande, tillgreppsbrott, sexualbrott, bedrägerier och skadegörelse. Offerbrotten utgör över 80 procent av alla inkomna ärenden. Nivån på inflödet av offerbrott styrs i huvudsak av två faktorer: förekomst och anmälningsbenägenhet.

Egeninitierade ärenden avser brott som polisen eller annan rättsvårdande myndighet upptäcker och anmäler, men det behöver inte finnas ett brottsoffer. Exempel på brott där ärendena oftast är egeninitierade är narkotikabrott, rattfylleri, olovlig körning, vapenbrott och brott mot knivlagen. Nivån på inflödet av egeninitierade brott styrs delvis av förekomst, men i ännu högre grad av polisens arbete och prioriteringar.

6.2.2 Utflöde

Huruvida ett ärende redovisas till åklagare eller inte styrs av ett otal olika faktorer, som kan kokas ihop till två huvudsakliga beslut som fattas under handläggningen av ärendet: beslut om att inleda eller inte inleda förundersökning, och beslut om att antingen redovisa ärendet till åklagare eller lägga ner ärendet. Nivån på utflödet av ärenden som redovisas till åklagare kan därför förenklat sägas styras av tre faktorer:

- nivå på inflödet
- andel ärenden där förundersökning inleds
- andel ärenden med inledd förundersökning som redovisas till åklagare.

Andelen ärenden där förundersökning inleds styrs dels av brottets allvarsgrad, dels av förutsättningarna för att utreda brottet. För grova våldsbrott inleds så gott som alltid en förundersökning. För mindre allvarliga brott är förutsättningarna för utredning mer avgörande, det vill säga förekomst av misstänkt person, teknisk bevisning och oberoende vittnen. Andelen ärenden där förundersökning inleds är inom flertalet brottsgrupper stabil över tid.

Hur stor andel ärenden med inledd förundersökning som redovisas till åklagare styrs främst av förutsättningarna för att klara upp brottet: tillgång till teknisk bevisning och oberoende vittnesmål samt polisens förmåga att använda dessa. Om förundersökningen visar att det inte finns förutsättningar för att klara upp brottet, kommer ärendet normalt att läggas ner i brist på bevis. Det finns även en viss andel ärenden som per definition är omöjliga att klara upp, exempelvis där det i förundersökningen inte går att styrka att brott har begåtts eller där den misstänkte är avliden. Men ett ärende kan också läggas ner genom beslut om att begränsa förundersökningen till de mest väsentliga delarna. Beslut om förundersökningsbegränsning fattas exempelvis när det finns flera olika misstankar mot samma misstänkta gärningsperson, och utredning av tillkommande misstankar inte kommer att ha någon väsentlig betydelse för påföljden.

Utöver de tre huvudsakliga faktorer som beskrivits ovan finns en fjärde, som framför allt kan påverka i ett kortare perspektiv: ärendebalanser. Med ärendebalanser avses antalet öppna, det vill säga ännu inte avslutade, ärenden. Att öka eller minska balansen kan vara ett sätt att hantera variationer i inflödesvolymen och samtidigt upprätthålla en stabil kvalitet i arbetet. Vid en situation där ärendebalanserna är höga finns möjligheter att kortsiktigt upprätthålla en konstant utflödesnivå, trots ett minskat inflöde. Förändringar av balansvolymen kan dock endast kortsiktigt påverka utflödet. På lång sikt är ärendebalansernas effekt på utflödet mindre påtaglig. Under de senaste åren har ärendebalanserna inom ett flertal brottskategorier minskat inom Polismyndigheten. Detta är i grund och botten positivt, eftersom det ger bättre förutsättningar för en kvalitativ verksamhet, men har i det korta perspektivet också bidragit till minskningen av redovisade ärenden – för ju lägre ärendebalanserna är, desto färre ärenden från denna balans har potential att redovisas till åklagare.

6.2.3 Förändringar av verksamhetsvolymen

Inflödet av ärenden i kategorin särskilt resurskrävande brott, som 2015–2020 ökade med totalt 31 procent, minskade under 2021 och 2022 med totalt 12 procent. Minskningen har skett inom alla brottsgrupper utom *vapenbrott*, men framför allt inom *allvarliga narkotikabrott*, *rån* och *grov misshandel*. Inflödet i brottsgruppen *rån* minskade under 2021 och 2022 med totalt 26 procent, inom *allvarliga narkotikabrott* med 21 procent och inom *grov misshandel* med 13 procent. Eftersom inflödet minskade under 2021 och 2022, är det naturligt att också utflödet gjorde det. Under 2021 och

2022 minskade utflödet inom brottskategorin med totalt 18 procent. Minskningen har skett inom alla brottsgrupper, men främst *rån* (där utflödet har minskat med 38 procent), *allvarliga narkotikabrott* (14 procent) och *vapenbrott* (18 procent).

Den huvudsakliga orsaken till det minskade utflödet av ärenden inom särskilt resurskrävande brott är att inflödet har minskat, men det är inte den enda förklaringen. Andelen ärenden med inledd förundersökning som redovisas till åklagare har minskat, framför allt inom brottsgrupperna *mord*, *dråp m.m.* och *vapenbrott*. Det finns ingen enhetlig bild av varför andelen redovisade ärenden har minskat. En faktor som sannolikt har stor betydelse men är svår att kvantifiera, är att ärendebalanserna har ökat. Det har främst skett inom brottsgrupperna *mord*, *dråp m.m.* och *vapenbrott*, men även *våldtäkt*.

I kategorin initialt volymstarka brott var inflödet, med viss årlig variation, stabilt under hela perioden 2005–2020. Under 2021 och 2022 minskade det dock med totalt 8 procent, och ligger nu på en lägre nivå än något tidigare år i perioden. Alla brottsgrupper i kategorin har haft ett minskat inflöde, men bilden är mindre entydig än inom kategorin särskilt resurskrävande brott. De största minskningarna har skett inom brottsgrupperna *skadegörelsebrott*, *tillgreppsbrott* och *trafikbrott*. *Skadegörelsebrott* är en brottsgrupp där inflödet, trots att volymen är stor, kan variera relativt mycket mellan olika år, och som har begränsad påverkan på utflödet av ärenden eftersom andelen ärenden som utreds och redovisas till åklagare är mycket liten. Tillgreppsbrotten hade en minskande trend under hela den studerade perioden, men under 2022 ökade inflödet faktiskt något jämfört med 2021. Inflödet av *trafikbrott* började minska redan 2020, och minskningen fortsatte under 2021 och 2022. Utflödet av ärenden som redovisas till åklagare minskade under samma år med totalt 20 procent, alltså betydligt mer än inflödet.

Eftersom en stor del av trafikbrotten är sådana ärenden som normalt initieras av polisen i samband med trafikkontroller, och därför har goda förutsättningar för att utredas och klaras upp, har det sjunkande inflödet också en direkt effekt på utflödet, och minskningen av utflödet kan i princip uteslutande förklaras med lägre inflöde. För tillgreppsbrotten är bilden en helt annan: Trots att inflödet under 2022 ökade jämfört med 2021, fortsatte antalet redovisade ärenden att sjunka. Det beror på att både andelen ärenden där förundersökning inleds, och andelen ärenden med inledd förundersökning som redovisas till åklagare, minskade under 2022. Båda dessa andelar var stabila under de närmaste föregående åren 2019–2021. I gruppen *bedrägerier och bidragsbrott* minskade utflödet av ärenden som redovisades till åklagare under 2022 kraftigt efter att ha haft en ökande trend sedan 2017, trots att inflödet av ärenden bara minskade marginellt jämfört med 2021. Även här beror det minskade utflödet på lägre andel ärenden med inledd förundersökning och lägre andel redovisade av dessa. Inom denna grupp har användandet av förundersökningsbegränsning ökat mycket kraftigt under de senaste åren, och denna utveckling kan sannolikt förklara merparten av minskningen av andelen redovisade ärenden.

Brottskategorin övriga brott hade ett årligt ökande inflöde 2015–2021, men minskade under 2022. Minskningen kan i huvudsak hänföras till brottsgruppen *brott mot frihet och frid*, där minskningen främst gäller antalet ärenden avseende ofredande, olaga hot, dataintrång och olovlig identitetsanvändning. Inom kategorin övriga brott kan det minskade utflödet i huvudsak förklaras av minskat inflöde, men i några grupper (*misshandel*, *övriga narkotikabrott* och *övriga sexualbrott*) har även andelen ärenden med inledd förundersökning som redovisas till åklagare minskat.

Förutom minskande inflöde finns det i ovanstående beskrivning några tendenser som är återkommande inom flera olika brottsgrupper: lägre andel ärenden med inledd förundersökning och lägre andel av dessa som redovisas till åklagare. Parallellt med detta har användningen av

förundersökningsbegränsning ökat, något som delvis förklarar varför andelen ärenden med inledd förundersökning som redovisas till åklagare har minskat. Dessa förändringar är sannolikt till stor del en följd av Polismyndighetens strategi för utredningsverksamheten (se avsnitt 7.1.1) och det fokus på kvalitet framför kvantitet som den innebär.

Att prognostisera verksamhetsvolymen vid tidpunkter då flera trendbrott förekommer, är särskilt komplicerat. Med anledning av dessa trendbrott och det faktum att flera av de tidigare prognoserna avviker påtagligt från utfallet, i vissa fall mer än osäkerhetsintervallen, har en översyn av prognosmetoderna genomförts. Inflödesvolymen beror på ett stort antal externa faktorer, medan utflödesvolymen till stor del beror på antalet inkomna ärenden och hanteringen av dem inom Polismyndigheten. Detta har påverkat metodvalet, som beskrivs närmare i avsnitt 7.3.

6.3 Metod

De data som används för bedömning av Polismyndighetens framtida verksamhetsvolymen är statistiska uppgifter avseende inkomna ärenden (inflöde) och ärenden redovisade till åklagare (utflöde). Prognoserna presenteras för de tre huvudkategorierna särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott, och består av en summering av de separata prognoserna för de brottsgrupper som ingår i respektive kategori. I bilaga 1 framgår vilka brott som ingår i respektive kategori.

Data avseende inkomna ärenden och ärenden redovisade till åklagare har tagits fram ur Polismyndighetens system för verksamhetsuppföljning. Tidsserien utgörs av helårsdata för perioden 2005–2021. För 2022 har preliminära uppgifter använts. Beräkningen av dessa preliminära uppgifter har baserats på den historiska månadsfördelningen under 2015–2021. Det faktiska utfallet under perioden januari–oktober 2022 har räknats upp till preliminärt utfall för helåret 2022 genom att dividera denna volym med andelen av årsutfallet under 2015–2021 som avser perioden januari–oktober. Denna uppräkningsmetod har skett per brottsgrupp.

Prognoserna har inte aktivt anpassats efter externa eller interna påverkansfaktorer, men vissa faktorer är fenomen som i mer eller mindre stor utsträckning redan påverkar utvecklingen och därmed också fångas i det historiska utfallet.

6.3.1 Metod för inflödesprognos

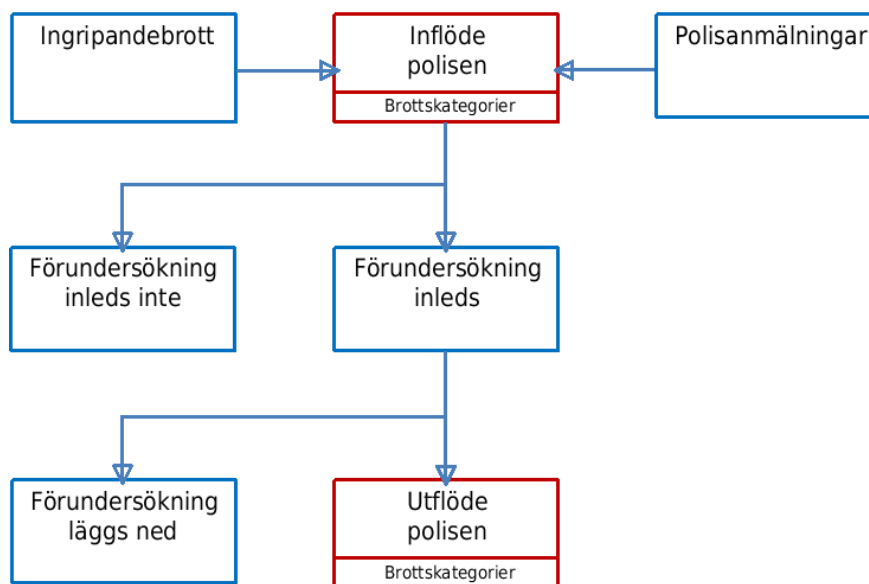
Vid prognosberäkningen avseende det framtida inflödet av ärenden till Polismyndigheten har utgångspunkten varit en framskrivning av den historiska trenden, med hjälp av tidseriemodeller. Vissa brottsgrupper har prognostiserats med ARIMA-modeller medan andra har prognostiserats med modeller för exponentiell utjämning. Som huvudregel har månadsdata från och med januari 2005 använts som underlag vid framtagandet av prognosen. En detaljerad redovisning finns i bilaga 3.

I de fall förutsättningar för en viss brottsgrupp tydligt ändrats vid en viss tidpunkt har det varit nödvändigt att använda en annan starttidpunkt. Detta gäller brottsgruppen *bedrägeri och bidragsbrott*, där starttidpunkten januari 2013 har valts, och *övriga sexualbrott*, där starttidpunkten januari 2015 har valts. Orsaken är att de observerade värdena bedöms ge en bättre bild av den förväntade utvecklingen framöver än de observerade värdena för hela perioden sedan 2005. *Skadegörelsebrott* är en mycket svårbedömd brottskategori där antalet inkomna ärenden i vissa fall varierar påtagligt mellan olika år. Av detta skäl har *skadegörelsebrott* prognostiserats med en konstant utveckling under prognosperioden.

6.3.2 Metod för utflödesprognos

Antalet ärenden som polisen redovisar till åklagare beror för det första på hur stor ärendevolymer som inkommer till polisen, för det andra på i hur stor andel av de inkomna ärendena som förundersökning inleds och för det tredje på hur stor andel av dessa ärenden som avslutningsvis redovisas till åklagare. Prognoserna över det framtida utflödet av ärenden från polisen baseras på de 16 brottsgrupper som gemensamt har utarbetats i detta projekt. För varje brottsgrupp beräknas utflödesprognosen genom att den prognostiserade inflödesvolymen först multipliceras med en uppskattning av den framtida andelen ärenden där förundersökning inleds och genom att denna volym i sin tur multipliceras med en uppskattning av den framtida andelen som redovisas till åklagare. Prognosberäkningen har utgått från andelen inledda förundersökningar av inkomna ärenden och andelen av dessa ärenden som redovisats till åklagare, under 2022. Utflödesprognosen utgår således från inflödesprognosen som beskrivs i avsnitt 6.3.1.

Figur 8. Polismyndighetens beräkningsmodell för prognos av utflöde

6.4 Prognos över inflödet

Enligt det scenario som prognosen visar kommer antalet inkomna ärenden avseende särskilt resurskrävande brott att öka med 6 procent, från 29 300 till 31 000, 2022–2026. För brott som ingår i kategorin initialt volymstarka brott är bedömningen att antalet inkomna ärenden kommer att minska med 6 procent, från 801 400 till 754 600 under prognosperioden. Enligt prognosen för brott i kategorin övriga brott uppskattas antalet inkomna ärenden öka med 7 procent, från 365 600 till 390 800, under 2022–2026. Summan av de tre prognoserna ger en total minskning av inkomna ärenden med 2 procent under 2022–2026. Se tabell 7.

Tabell 7. Prognos över antal inkomna ärenden 2023–2026, faktiskt utfall för 2019–2021 och preliminärt utfall för 2022.

Brottskategori	2019	2020	2021	2022*	2023	2024	2025	2026
Särskilt resurskrävande brott	30 279	33 328	31 466	29 246	29 600	30 100	30 500	31 000
Förändring i antal	2041	3 049	-1 862	-2 220	354	500	400	500
Förändring i procent	7%	10%	-6%	-7%	1%	2%	1%	2%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					354	854	1 254	1 754
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					1%	3%	4%	6%
Initialt volymstarka brott	870 290	871 164	828 070	801 378	792 200	779 700	767 200	754 600
Förändring i antal	9 616	874	-43094	-26 692	-9 178	-12 500	-12 500	-12 600
Förändring i procent	1%	0%	-5%	-3%	-1%	-2%	-2%	-2%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					-9 178	-21 678	-34 178	-46 778
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					-1%	-3%	-4%	-6%
Övriga brott	362 789	373 932	378 460	365 587	375 100	380 300	385 500	390 800
Förändring i antal	4 319	11 143	4 528	-12 873	9 513	5 200	5 200	5 300
Förändring i procent	1%	3%	1%	-3%	3%	1%	1%	1%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					9 513	14 713	19 913	25 213
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					3%	4%	5%	7%
Totalt	1 263 358	1 278 424	1 237 996	1 196 211	1 196 900	1 190 100	1 183 200	1 176 500
Förändring i antal	15 976	15 066	-40 428	-41 785	689	-6 800	-6 900	-6 700
Förändring i procent	1%	1%	-3%	-3%	0%	-1%	-1%	-1%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					689	-6 111	-13 011	-19 711
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					0%	-1%	-1%	-2%

* För 2022 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 6.3 Metod.

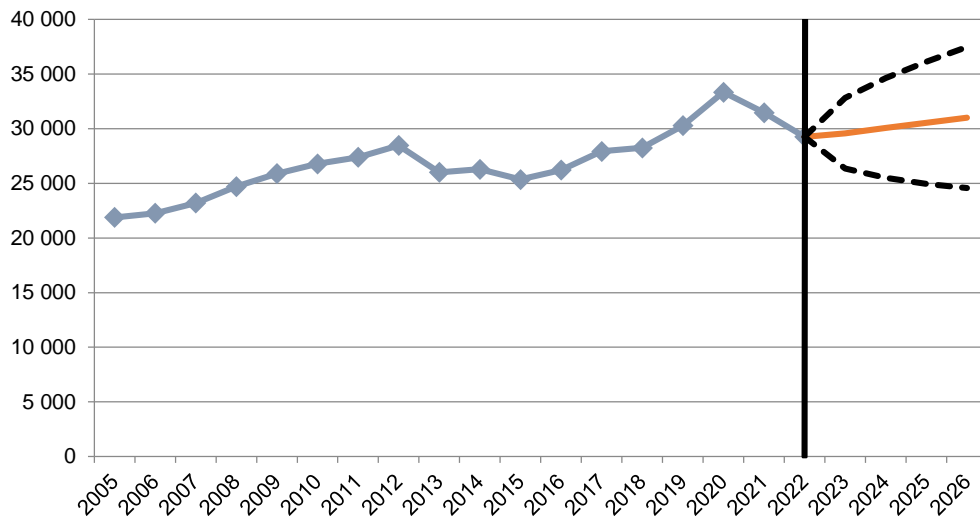
Det prognostiserade inflödet för perioden 2023–2026 är avrundat till närmaste hundratal.

6.4.1 Inflöde – särskilt resurskrävande brott

Inom kategorin särskilt resurskrävande brott prognostiseras tydliga ökningarna för brottskategorierna *allvarliga narkotikabrott* (+ 17 procent), *vapenbrott* (+ 16 procent) och *mord, dråp m.m.* (+ 12 procent) under perioden 2022–2026. Antalet inkomna ärenden avseende våldtäkt ökade årligen under perioden 2016–2021 men minskade under 2022. Enligt denna prognos kommer antalet inkomna ärenden i brottsgruppen *våldtäkt* att öka med 7 procent under perioden 2022–2026. För brottsgruppen *grov misshandel* prognostiseras ingen förändring under prognosperioden. Antalet inkomna ärenden avseende *rån* har minskat sedan 2019, en utveckling som enligt denna prognos fortsätter (- 14 procent). Ärenden inom brottskategorin särskilt resurskrävande brott är ofta omfattande och behov finns av många utredningsåtgärder.²² Detta medför att det är viktigt att löpande följa utvecklingen av verksamhetsvolymerna avseende särskilt resurskrävande brott.

²² *Framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan. Bedömning avseende perioden 2022–2025.*

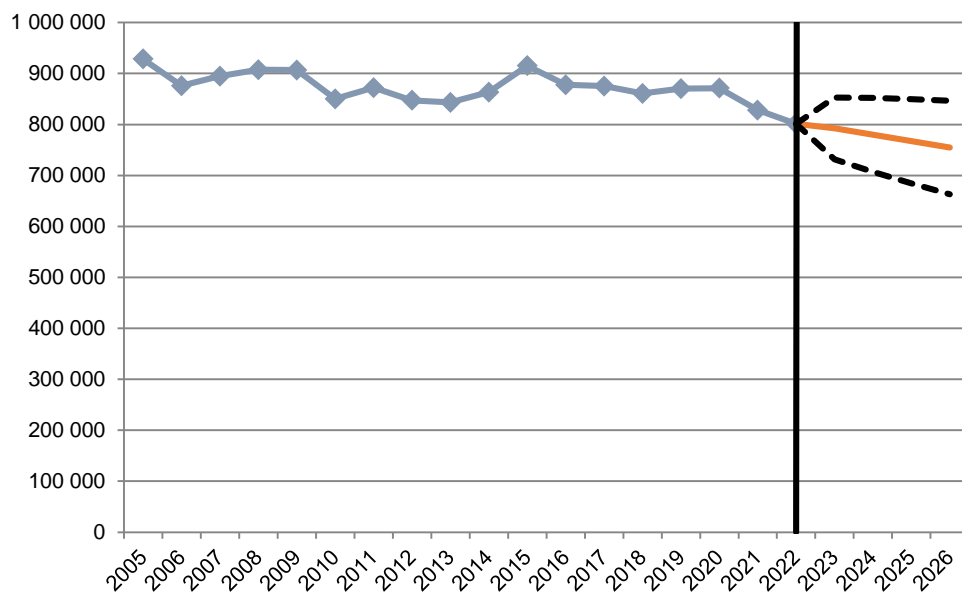
Diagram 1. Särskilt resurskrävande brott: inkomna ärenden 2005–2022 och prognos för 2023–2026

6.4.2 Inflöde – initialt volymstarka brott

Under 2022 utgjorde initialt volymstarka brott 67 procent av Polismyndighetens totala ärendeinflöde. Denna andel har minskat från 71 procent 2015 och förväntas enligt denna prognos fortsätta att minska till 64 procent 2026. Prognosen indikerar att inflödet kommer att minska med 1,1–1,6 procent årligen under prognosperioden. Inom denna brottskategori är de historiska trenderna avseende inflödet olika för de brottsgrupper som ingår i kategorin. För *tillgreppsbrott*, som under längre tid har haft ett minskat inflöde, med 2022 som undantag, prognostiseras en fortsatt minskning (- 14 procent). Relativt små förändringar prognostiseras för övriga brottsgrupper i denna kategori: *bedrägerier och bidragsbrott* (+ 4 procent), *trafikbrott* (- 2 procent) och *skadegörelsebrott* (\pm 0 procent).

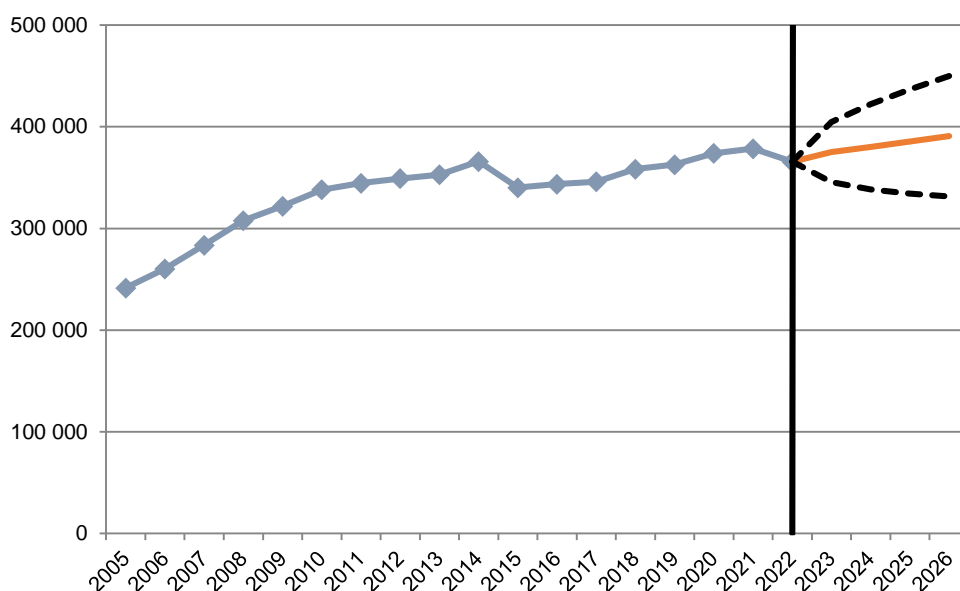
Diagram 2. Initialt volymstarka brott: inkomna ärenden 2005–2022 och prognos för 2023–2026

6.4.3 Inflöde – övriga brott

Brottskategorin övriga brott består av ett stort antal olika brottsgrupper. Antalet inkomna ärenden minskade under 2022 efter att årligen ha ökat med mellan 1 och 4 procent sedan 2016. Sammantaget prognostiseras ett ökat inflöde för denna kategori med 7 procent under perioden 2022–2026, vilket motsvarar en årlig ökningstakt på 1,4–2,6 procent. Ett ökat inflöde prognostiseras för brottsgrupperna *övriga brott* (+13 procent), *övriga narkotikabrott* (+11 procent) och *brott mot frihet och frid* (+10 procent) under perioden 2022–2026. Samtliga dessa brottsgrupper, och särskilt *övriga narkotikabrott*, ökade påtagligt 2015–2021. Antalet inkomna ärenden avseende *misshandel annan än grov* och *övriga sexualbrott* har endast varierat marginellt under de senaste åren och prognosen för dessa brottsgrupper pekar på en relativt stabil utveckling under prognosperioden (+2 procent respektive -2 procent). Observera att *grov misshandel* ingår i en egen brottsgrupp och behandlas inom brottskategorin särskilt resurskrävande brott. För brottsgruppen *övriga ekonomiska brott och förmögens- och tillgreppsbrott* prognostiseras ett minskat inflöde med 10 procent under perioden 2022–2026.

Diagram 3. Övriga brott: inkomna ärenden 2005–2022 och prognos för 2023–2026

6.5 Prognos över utflödet

Utflödet av ärenden redovisade till åklagare inom kategorin särskilt resurskrävande brott prognostiseras att öka under perioden 2022–2026. Prognosen indikerar att utflödet kommer att öka med 9 procent, från 7 400 till 8 000, under 2022–2026. För brott som ingår i kategorin initialt volymstarka brott är bedömningen att antalet ärenden redovisade till åklagare kommer att minska med 6 procent, från 65 300 till 61 300 under prognosperioden. Enligt prognosen för brott i kategorin övriga brott, kommer utflödet att öka med 8 procent, från 69 100 till 75 000, under 2022–2026. En summering av de tre prognoserna ger en total ökning av ärenden redovisade till åklagare med 2 procent under 2022–2026. Se tabell 8.

Tabell 8. Prognos över antal redovisade ärenden till åklagare 2023–2026, faktiskt utfall för 2019–2021 och preliminärt utfall för 2022

Brottskategori	2019	2020	2021	2022*	2023	2024	2025	2026
Särskilt resurskrävande brott	8 090	8 932	8 342	7 356	7 500	7 700	7 800	8 000
Förändring i antal	233	842	-590	-986	144	200	100	200
Förändring i procent	3%	10%	-7%	-12%	2%	3%	1%	3%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					144	344	444	644
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					2%	5%	6%	9%
Initialt volymstarka brott	78 611	81 125	75 274	65 268	63 500	62 800	62 100	61 300
Förändring i antal	-2 173	2 514	-5851	-10 006	-1 768	-700	-700	-800
Förändring i procent	-3%	3%	-7%	-13%	-3%	-1%	-1%	-1%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					-1 768	-2 468	-3 168	-3 968
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					-3%	-4%	-5%	-6%
Övriga brott	69 819	76 667	72 856	69 127	71 200	72 500	73 700	75 000
Förändring i antal	3 108	6 848	-3 811	-3 729	2 073	1 300	1 200	1 300
Förändring i procent	5%	10%	-5%	-5%	3%	2%	2%	2%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					2 073	3 373	4 573	5 873
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					3%	5%	7%	8%
Totalt	156 520	166 724	156 472	141 751	142 200	142 900	143 600	144 300
Förändring i antal	1 168	10 204	-10 252	-14 721	449	700	700	700
Förändring i procent	1%	7%	-6%	-9%	0%	0%	0%	0%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					449	1 149	1 849	2 549
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					0%	1%	1%	2%

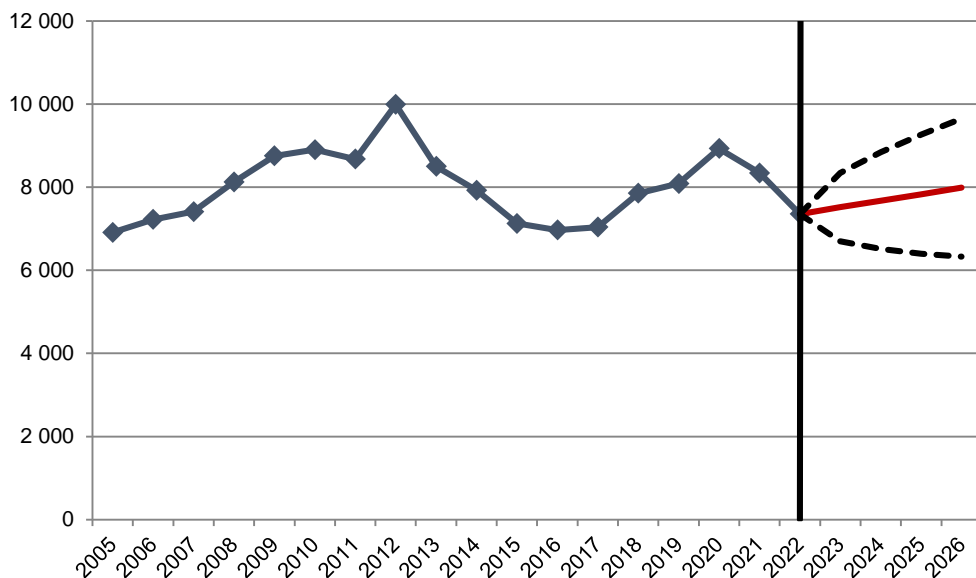
* För 2022 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 6.3 Metod.

Det prognostiserade utflödet för perioden 2023–2026 är avrundat till närmaste hundratal.

6.5.1 Utflöde – särskilt resurskrävande brott

Cirka 7 400 ärenden inom brottskategorin särskilt resurskrävande brott redovisades till åklagare under 2022. För denna brottskategori prognostiseras ett ökat utflöde som innebär att 9 procent fler ärenden redovisas 2026 jämfört med 2022. Detta motsvarar en årlig ökning av antalet redovisade ärenden till åklagare med cirka 2 procent. Inom brottskategorin prognostiseras olika utveckling för de brottsgrupper som ingår i kategorin. De största ökningarna finns i brottsgrupperna *mord*, *dråp m.m.* (+ 22 procent), *allvarliga narkotikabrott* (+ 17 procent) och *vapenbrott* (+ 15 procent). En försiktigare utveckling bedöms ske inom brottsgrupperna *våldtäkt* (+ 6 procent) och *grov misshandel* (- 1 procent) medan en klar minskning prognostiseras i brottsgruppen *rån* (- 13 procent). En relativt stor andel av inflödet inom kategorin särskilt resurskrävande brott resulterar i att ärenden redovisas till åklagare. Beslut att inleda förundersökning fattas för cirka 92 procent av ärendena i brottskategorin särskilt resurskrävande brott. Cirka 27 procent av de ärenden där förundersökning har inletts, redovisas senare till åklagare, inom denna brottskategori. Av totalt antal redovisade ärenden till åklagare 2015, var 4,4 procent särskilt resurskrävande brott. År 2022 hade denna andel ökat till 5,2 procent. Enligt denna prognos kommer andelen fortsätta att öka och vara 5,5 procent under 2026.

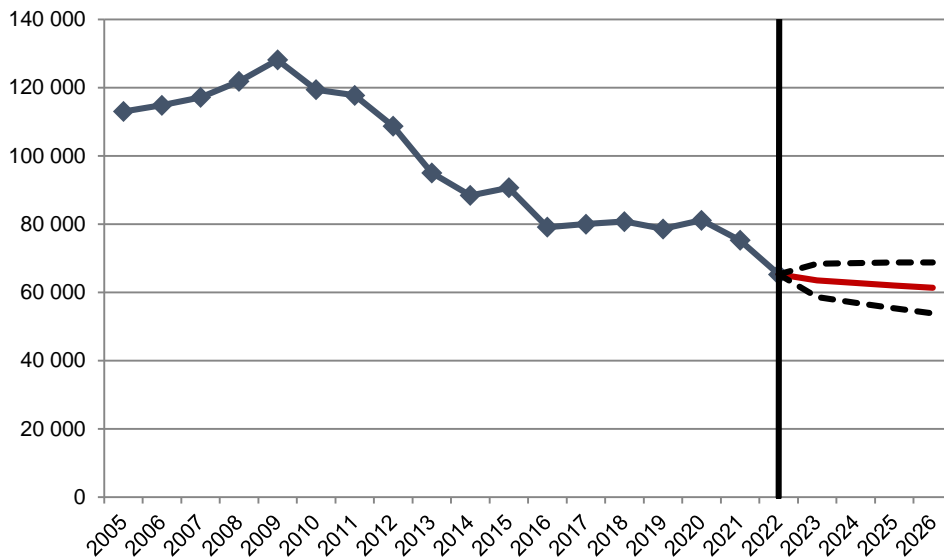
Diagram 4. Särskilt resurskrävande brott: antal ärenden redovisade till åklagare 2005–2022 och prognos för 2023–2026

6.5.2 Utflöde – initialt volymstarka brott

Som framgår av diagram 5 varierade antalet ärenden redovisade till åklagare inom brottskategorin initialt volymstarka brott endast marginellt under 2016–2020 för att därefter minska fram till 2022. Prognosen avseende denna brottskategori indikerar att utflödet av ärenden från Polismyndigheten kommer att minska något (- 6 procent) under perioden 2022–2026. Inom brottskategorin finns tydliga skillnader mellan olika brottsgrupper: för *bedrägeri och bidragsbrott* prognostiseras en ökning (+ 6 procent). Däremot prognostiseras ett minskat utflöde under prognosperioden med 15 procent för *tillgreppsbrott*. Detta följer väl den prognostiserade minskningen av inflödet av tillgreppsbrott. Antal ärenden redovisade till åklagare inom brottsgrupperna *trafikbrott* (- 4 procent) och *skadegörelsebrott* (\pm 0 procent) förändras enligt denna prognos i mindre omfattning. Beslut att inleda förundersökning fattas för cirka 27 procent av ärendena i brottskategorin initialt volymstarka brott. Cirka 30 procent av de ärenden där förundersökning har inletts inom denna brottskategori redovisas senare till åklagare.

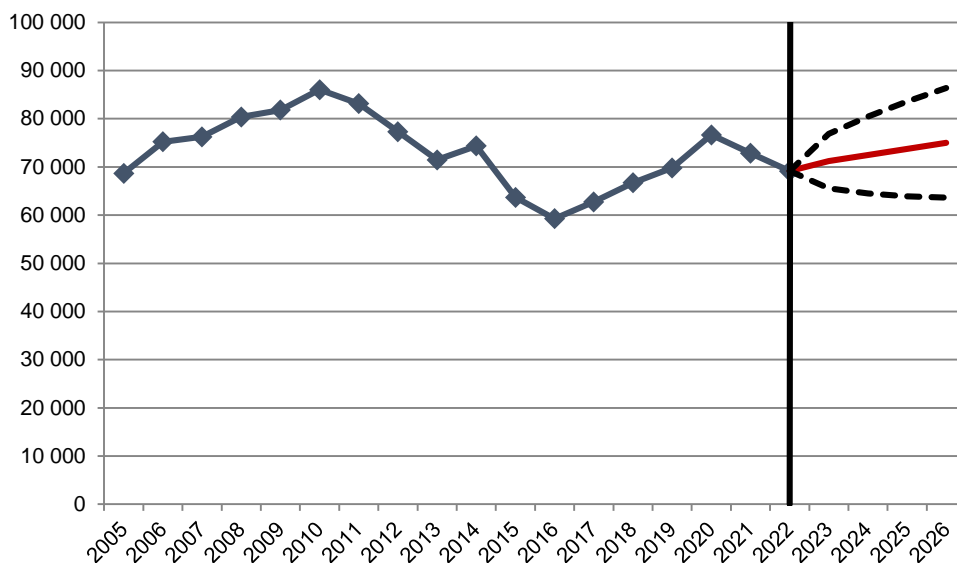
Diagram 5. Initialt volymstarka brott: antal ärenden redovisade till åklagare 2005–2022 och prognos för 2023–2026

6.5.3 Utflöde – övriga brott

För brottskategorin övriga brott prognostiseras att antalet ärenden redovisade till åklagare ökar med 8 procent under perioden 2022–2026. Förhållandevis stora variationer av utvecklingen prognostiseras inom denna kategori, men skillnaden mot inflödesprognosen är liten. Brottsgруппerna *övriga narkotikabrott* och *övriga brott* bedöms båda öka mest under prognosperioden, med 12 respektive 11 procent. Däremot förväntas *övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott* att minska, med 14 procent. Beslut att inleda förundersökning fattas för cirka 68 procent av ärendena i brottskategorin övriga brott. Cirka 28 procent av de ärenden där förundersökning har inletts redovisas senare till åklagare. Av det totala utflödet från Polismyndigheten 2021 avser övriga brott cirka 49 procent.

Diagram 6. Övriga brott: antal ärenden redovisade till åklagare 2005–2022 och prognos för 2023–2026

7 Åklagarmyndigheten

- För Åklagarmyndighetens inflöde i form av inkomna brottsmisstankar indikerar prognosen sammantaget en svag minskning från 390 000 till 379 700 under prognosperioden, vilket motsvarar 3 procent. Det är emellertid tydligt, sett till både den historiska utvecklingen och prognosen, att den minskande trenden inte är generell utan att inflödets utveckling ser olika ut för olika typer av brott.
- Prognosen indikerar att antalet inkomna brottsmisstankar för brottskategorin särskilt resurskrävande brott kommer att öka från 30 800 till 33 400 under prognosperioden, vilket motsvarar 8 procent. Kraftigast ökning förväntas för brottsgrupperna *mord, dråp m.m.* och *våldtäkt*.
- Vad avser brottskategorin initialt volymstarka brott indikerar prognosen en minskning av inflödet, från 119 200 till 104 400, vilket motsvarar 12 procent. Minskningen är i första hand kopplad till en förväntad fortsatt kraftig minskning för brottsgruppen *tillgreppsbrott*.
- För brottskategorin övriga brott indikerar prognosen en mycket svag ökning av inflödet, från 239 900 till 241 800. För de flesta brottsgrupperna inom den kategorin förväntas endast mindre förändringar av inflödet.
- Vad avser Åklagarmyndighetens utflöde i form av antal brottsmisstankar med åtalsbeslut indikerar prognosen sammantaget en svag ökning från 164 700 till 167 100, vilket motsvarar 1 procent.
- Även för utflödet skiljer sig den förväntade utvecklingen åt för de olika brottskategorierna. Prognosen indikerar att utflödet för kategorin särskilt resurskrävande brott kommer att vara oförändrat (10 500). För brottskategorin initialt volymstarka brott förväntas en minskning från 65 100 till 63 400, vilket motsvarar 3 procent. För brottskategorin övriga brott förväntas en ökning från 89 100 till 93 100, vilket motsvarar 4 procent.

7.1 Bakgrund

Åklagarmyndigheten är den andra länken i rättskedjan, där inflödet i form av inkomna brottsmisstankar bearbetas på olika sätt för att resultera i ett utflöde i form av brottsmisstankar med åtalsbeslut som levereras till nästa länk i rättskedjan, Sveriges Domstolar. Inflödet av brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten kommer till övervägande del från Polismyndigheten, medan en marginell del kommer från Tullverket och andra myndigheter, till exempel Försäkringskassan och Kustbevakningen. Åklagarmyndighetens volymer påverkas således främst av Polismyndighetens produktivitet eftersom cirka 98 procent av Åklagarmyndighetens inflöde av brottsmisstankar kommer från Polismyndigheten.

Åklagare har till uppgift att handlägga de ärenden som Polismyndigheten och andra myndigheter skickar in. Åklagare kan inte i någon större utsträckning påverka omfattningen av inflödet, utan det beror på samhällsutvecklingen och de utredande myndigheternas arbete. Uppgiften att leda förundersökningar är delad mellan åklagare och de utredande myndigheterna utifrån en reglering mellan berörda myndigheter. Det är främst vid allvarigare brottslighet som förundersökningen leds av åklagare. Detta är en uppdelning som har blivit tydligare genom åren, vilket innebär att en större andel förundersökningar leds och – när det är motiverat – läggs ned av polisen eller annan utredande myndighet i stället för att ärendet överlämnas till Åklagarmyndigheten för beslut av åklagare.

Om åklagaren bedömer att det finns tillräckliga bevis för att den misstänkta personen har begått brottet är huvudregeln att åklagaren är skyldig att väcka åtal. Om åklagaren beslutar att väcka åtal lämnas en stämningsansökan till tingsrätten. En stämningsansökan innehåller en eller flera brottsmisstankar.

Alla brottsmisstankar som inkommer till Åklagarmyndigheten kommer, efter slutförd handläggning, att få ett avslutande beslut. För att skapa en grund för Sveriges Domstolar att göra prognoser över sina verksamhetsvolymerna redovisas i denna rapport de brottsmisstankar som går vidare i rättskedjan, det vill säga brottsmisstankar med åtalsbeslut.

7.1.1 Historisk utveckling – inkomna brottsmisstankar

I tabell 9 redovisas det historiska utfallet avseende inflödet av inkomna brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten för perioden 2017–2022 per brottskategori och brottsgrupp.

Tabell 9. Antal inkomna brottsmisstankar efter brottskategori 2017–2022

Brottskategori	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Mord, dråp m.m.	1 322	1 329	1 512	1 705	1 639	1 687
Allvarliga narkotikabrott	8 425	8 878	7 865	9 364	8 339	7 586
Våldtäkt	6 395	6 837	7 446	8 254	8 797	8 627
Grov misshandel	4 257	4 032	4 236	4 591	4 295	4 022
Rån	3 619	4 169	4 722	5 018	4 025	3 479
Vapenbrott	4 474	4 853	5 241	5 736	5 608	5 441
Särskilt resurskrävande brott	28 492	30 098	31 022	34 668	32 703	30 842
Tillgreppsbrott	46 952	43 663	39 305	38 722	35 305	30 982
Skadegörelsebrott	8 618	8 694	8 229	9 020	8 076	6 876
Trafikbrott	66 049	67 371	66 557	66 714	60 946	53 293
Bedrägerier och bidragsbrott	36 005	37 002	39 191	46 623	40 485	28 081
Initialt volymstarka brott	157 624	156 730	153 282	161 079	144 812	119 232
Misshandel annan än grov	41 089	41 721	42 834	43 912	42 457	40 620
Brott mot frihet och frid	50 555	53 320	53 165	53 355	54 818	56 100
Övriga narkotikabrott	64 128	67 676	70 044	71 688	64 810	60 727
Övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott	18 156	23 636	21 483	22 767	21 755	21 490
Övriga sexualbrott	7 474	8 208	7 601	8 886	10 071	8 420
Övriga brott	54 934	55 837	57 286	60 889	57 245	52 581
Övriga brott	236 336	250 398	252 413	261 497	251 156	239 938
Totalt	422 452	437 226	436 717	457 244	428 671	390 012

Det totala inflödet av inkomna brottsmisstankar för 2022 är det lägsta under perioden 2017–2022. Totalt har inflödet minskat med cirka 8 procent om man jämför 2022 års utfall med 2017 års utfall. Inflödet har dock varierat under åren med en stigande trend 2017–2020. Sedan 2020 har totala antalet inkomna brottsmisstankar minskat med 15 procent.

Utvecklingen för de tre brottskategorierna ser dock olika ut. Om man jämför 2022 med 2017 har inflödet för särskilt resurskrävande brott ökat med cirka 8 procent medan inflödet för initialt volymstarka brott har minskat med 24 procent. Inflödet för övriga brott har ökat med 2 procent.

För de särskilt resurskrävande brotten är det brottsgruppen *våldtäkt* som står för den största ökningen både antalsmässigt och procentuellt. Antalet inkomna brottsmisstankar för brottsgruppen var knappt 2 200 fler 2022 än 2017, vilket motsvarar en ökning med 35 procent. Även *mord, dråp m.m.* (som är den antalsmässigt minsta brottsgruppen i kategorin) har haft en kraftig ökning sedan 2017

(+ 28 procent). Antalet brottsmisstankar i brottsgruppen *vapenbrott* har ökat med drygt 1 000 (+ 22 procent). Brottsgrupperna *rån* och *allvarliga narkotikabrott* ökade i stort sett stadigt fram till 2020 för att sedan minska. Antalet brottsmisstankar för *rån* och *allvarliga narkotikabrott* har minskat med 4 respektive 10 procent, sett till 2022 jämfört med 2017. Inflödet för *grov misshandel* var lägre 2022 jämfört med 2017 (- 6 procent).

Vad avser de initialt volymstarka brotten ses en stor minskning av inflödet av brottsmisstankar för alla brottsgrupperna 2022 jämfört med 2017. Brottsgruppen *tillgreppsbrott* minskade stadigt under perioden. Totalt sett är minskningen nästan 16 000 brottsmisstankar, vilket motsvarar en procentuell minskning med 34 procent. För *bedrägerier och bidragsbrott* är minskningen av inkomna brottsmisstankar 22 procent och för *skadegörelsebrott* 20 procent. För *trafikbrott*, som är den till antalet största brottsgruppen, är minskningen 19 procent.

I brottskategorin övriga brott är det gruppen *övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott* som står för den största procentuella ökningen med ett inflöde som är 18 procent högre 2022 jämfört med 2017. Brottsgruppen *brott mot frihet och frid* har den största antalsmässiga ökningen sedan 2017 (+ 11 procent) och antalet inkomna brottsmisstankar för 2022 är den högsta under perioden. I brottsgruppen ingår t.ex. barnfridsbrott som infördes 1 juli 2021. *Övriga sexualbrott* hade ökat med 13 procent 2022 jämfört med 2017. De brottsgrupper som ligger på en lägre nivå 2022 jämfört med 2017 är *övriga narkotikabrott* (- 5 procent), *övriga brott* (- 4 procent) och *misshandel annan än grov* (- 1 procent).

7.1.2 Historisk utveckling – antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut

Tabell 10 visar utvecklingen av antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut efter brottskategori och brottsgrupp för perioden 2017–2022. Totalt har utflödet sett till antal brottsmisstankar med åtalsbeslut minskat med knappt 2 procent vid jämförelse av 2022 års utfall med utfallet för 2017.

Tabell 10. Antal brottsmisstankar med åtalsbeslut efter brottskategori 2017–2022

Brottskategori	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Mord, dråp m.m.	394	382	488	544	595	500
Allvarliga narkotikabrott	3 762	4 142	3 482	3 901	3 930	3 262
Våldtäkt	844	1 337	1 337	1 614	1 785	2 044
Grov misshandel	1 509	1 382	1 380	1 484	1 399	1 371
Rån	1 303	1 554	1 756	1 992	1 682	1 306
Vapenbrott	1 895	2 128	2 164	2 080	2 056	2 046
Särskilt resurskrävande brott	9 707	10 925	10 607	11 615	11 447	10 529
Tillgreppsbrott	21 335	21 178	19 086	18 389	17 306	15 076
Skadegörelsebrott	3 188	3 556	3 717	3 913	3 734	2 868
Trafikbrott	35 148	36 638	36 213	38 552	35 733	30 866
Bedrägerier och bidragsbrott	17 323	17 152	21 298	24 312	19 950	16 292
Initialt volymstarka brott	76 994	78 524	80 314	85 166	76 723	65 102
Misshandel annan än grov	8 798	8 410	8 307	9 237	8 428	8 041
Brott mot frihet och frid	10 937	11 227	11 111	12 391	13 201	12 685
Övriga narkotikabrott	34 598	36 259	37 716	41 481	37 282	35 850
Övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott	5 514	10 411	8 235	8 511	7 625	7 835
Övriga sexualbrott	2 419	3 828	2 795	3 168	3 437	3 242
Övriga brott	19 282	19 958	21 294	23 761	21 816	21 409
Övriga brott	81 548	90 093	89 458	98 549	91 789	89 062
Totalt	168 249	179 542	180 379	195 330	179 959	164 693

Kategorin *särskilt resurskrävande brott* har ökat med cirka 8 procent om man jämför 2017 med 2022, med stora skillnader för de brottsgrupper som ingår. För den kategorin är det särskilt brottsgruppen *våldtäkt* som har mer än dubbelt så många brottsmisstankar med åtalsbeslut 2022 jämfört med 2017 (+ 142 procent). Statistiken för 2022 påverkas också av ett ärende med 500 brottsmisstankar. Andra brottsgrupper som uppvisar en ökning är *mord, dråp m.m.* (+ 27 procent) och *vapenbrott* (+ 8 procent). Däremot har antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut minskat för brottsgrupperna *allvarliga narkotikabrott* (- 13 procent) och *grov misshandel* (- 9 procent). Efter en topp 2020 är *rån* på samma nivå 2022 som 2017.

Utfloppet för brottskategorin initialt volymstarka brott har minskat med 15 procent. Minskningen har skett inom alla brottsgrupper. För *tillgreppsbrott*, där även inflödet minskat betydligt, har utfloppet minskat med 29 procent 2022 jämfört med 2017. Antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut för *skadegörelsebrott* och *trafikbrott* har minskat med 10 procent respektive 12 procent. För *bedrägerier* och *bidragsbrott* är minskningen 6 procent.

Även för kategorin *övriga brott*, som numera står för mer än hälften av åtalsbesluten, har antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut ökat under perioden (+ 9 procent). Störst procentuell ökning har *övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott* (+ 42 procent) och *övriga sexualbrott* (+ 34 procent). Även antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut för *brott mot frihet och frid* har ökat (+ 16 procent) liksom *övriga brott* (+ 11 procent). För *övriga narkotikabrott* har ökningen varit 4 procent. Brottsgruppen *misshandel annan än grov* har minskat med 9 procent 2022 jämfört med 2017.

7.2 Uppföljning av tidigare prognoser

I detta avsnitt analyseras den prognos avseende 2022 som publicerades i rapporten *Framtida verksamhetsvolym i rättskedjan. Bedömning avseende perioden 2022–2025* i förhållande till utfallet för 2022. Varje brottsgrupp prognostiserades för sig men i rapporten redovisas prognoserna endast aggregerat på brottskategori samt totalt.

Tabell 11. Inkomna brottsmisstankar. Utfall 2021–2022 och prognos för 2022

Brottskategori	Utfall 2021	Utfall 2022	Prognos 2022	Prognos 2022 jfr utfall 2021	Utfall 2022 jfr 2021
Särskilt resurskrävande brott	32 703	30 759	33 400	2%	-6%
Initialt volymstarka brott	144 812	121 727	137 200	-5%	-16%
Övriga brott	251 156	240 954	253 200	1%	-4%
Totalt	428 671	393 440	423 800	-1%	-8%

I tabell 11 går att utläsa utfallet för de senaste två åren samt prognosen för det senaste året. Totalt sett beräknades de inkomna brottsmisstankarna att minska med 1 procent under året. Utfallet visar i stället en minskning med 9 procent jämfört med 2021. Alla tre brottskategorier har minskat betydligt mer än vad prognosen beräknade men utfallet för såväl totalen som de ingående brottskategorierna ligger inom de osäkerhetsintervall som beräknades för prognoskattningarna för 2022.

Om man jämför utfall med prognos för respektive brottsgrupp kan konstateras att prognosen särskilt överskattat inflödet av *bedrägerier* och *bidragsbrott* i brottskategorin initialt volymstarka brott. *Bedrägerier* och *bidragsbrott* prognostiserades minska med 2 procent men utfallet visade en minskning med 31 procent, vilket motsvarar cirka 12 400 brottsmisstankar. En förklaring till denna minskning tros vara att Polismyndigheten jobbade av stora balanser under slutet av 2021, vilket gjorde

att antalet inkomna brottsmisstankar för 2021 var högre än vanligt. Även för de övriga brottsgrupperna inom initialt volymstarka brott prognostiserades en för liten minskning i förhållande till utfallet.

Inom brottskategorin övriga brott har prognosen inte lyckats fånga minskningen under 2022 i brottsgrupperna *övriga narkotikabrott* och *övriga brott*. Inflödet av brottsmisstankar i dessa brottsgrupper ökade 2016–2020 för att därefter minska kraftigt under 2021. Det senaste årets minskning var inte tillräcklig för att prognosmodellen skulle bedöma att den skulle fortsätta.

Tabell 12. Brottsmisstankar med åtalsbeslut. Utfall 2021–2022 och prognos för 2022.

Brottskategori	Utfall 2021	Utfall 2022	Prognos 2022	Prognos 2022 jfr utfall 2021	Utfall 2022 jfr 2021
Särskilt resurskrävande brott	11 447	10 086	11 200	-2%	-12%
Initialt volymstarka brott	76 723	67 119	75 000	-2%	-13%
Övriga brott	91 789	89 512	92 600	1%	-2%
Totalt	179 959	166 717	178 900	-1%	-7%

Tabell 12 visar utfallet för de två senaste åren samt föregående års prognos efter brottskategori för brottsmisstankar med åtalsbeslut. Totalt beräknades att antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut skulle minska med 1 procent jämfört med 2021 men utfallet visar en minskning med 7 procent.

Även om totalprognosen som gjordes förra året för 2022 ligger inom osäkerhetsintervallet för densamma är avvikelserna relativt stor. För de särskilt resurskrävande brotten prognostiserades en minskning med 2 procent men utfallet blev en minskning med 8 procent. Här är det framför allt brottsgrupperna *mord, dråp m.m., allvarliga narkotikabrott* och *rån* som har minskat betydligt mer än vad prognosen angav.

Varje brottsgrupp inom de initialt volymstarka brotten har också minskat mer än vad som prognostiserades, och felprognoser i den här brottskategorin påverkar totalprognosen i hög grad då det är många brottsmisstankar i de ingående brottsgrupperna.

7.3 Metod

Prognoserna baseras på månadsdata med utfall fram till och med december 2022. De data som används för bedömning av Åklagarmyndighetens framtida verksamhetsvolym är uppgifter avseende inkomna brottsmisstankar (inflöde) och brottsmisstankar med åtalsbeslut (utflöde). En brottsmisstanke, det vill säga kopplingen mellan ett brott och den misstänkte personen, används huvudsakligen för Åklagarmyndighetens interna verksamhetsuppföljning. Skälet är att många i uppföljningssammanhang väsentliga uppgifter, exempelvis brottskoder och åtalsbeslut, registreras på brottsmisstankenivå. Eftersom varje brottsmisstanke har en brottskod gör valet av enhet att brottsmisstankarna går att gruppera på brottskategori och brottsgrupp.

Kategoriseringen av brott har gjorts enligt den myndighetsgemensamt framtagna grupperingen av brott. Prognoserna presenteras för de tre huvudkategorierna särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott, och består av en summering av de separata prognoserna för de brottsgrupper som ingår i respektive kategori. Av bilaga 1 framgår vilka brott som ingår i respektive kategori.

Prognoserna är framtagna med tidsseriemodeller. En del grupper har prognostiserats med ARIMA-modeller medan andra har prognostiserats med modeller för exponentiell utjämning. Som huvudregel

har månadsdata från och med januari 2008 använts som underlag vid framtagandet av prognosen. De statistiska prognoserna bygger på modellering av det historiska utfallet och tar således inte hänsyn till eventuella framtida händelser som inte ligger i linje med det historiska utfallet. Modellerna tar inte heller hänsyn till eventuella prioriteringar som görs inom exempelvis Polismyndigheten.

I de fall förutsättningarna för en viss brottsgrupp tydligt ändrats vid en viss tidpunkt har det varit nödvändigt att använda en annan starttidpunkt. Detta gäller för brottskodsgrupperna *trafikbrott* (inom kategorin initialt volymstarka brott) och *övriga brott* (inom kategorin övriga brott). Förändrade principer för brottskodsregistrering under 2015 innebär att grupperna fick ett förändrat innehåll. Uppgifter från perioden fram till denna tidpunkt är därför inte lämpliga att använda som dataunderlag när prognoserna beräknas. I stället används månadsdata från och med januari 2016.

7.4 Prognos över inflödet

Prognosen över antal inkomna brottsmisstankar redovisas i tabell 1. År 2022 inkom cirka 390 000 brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten. Prognosen indikerar att antalet inkomna brottsmisstankar totalt sett under prognosperioden 2023–2026 kommer att minska ytterligare från 388 000 till 379 700, vilket motsvarar en minskning med 1 procent jämfört med 2022 års faktiska inflöde och med 3 procent under prognosperioden. Prognosen tyder således på att trenden med ett något minskat inflöde till Åklagarmyndigheten kommer att fortsätta. Det är emellertid tydligt, sett till både den historiska utvecklingen och prognosen, att den minskande trenden inte är generell utan att inflödets utveckling ser olika ut för olika typer av brott. Det är därför viktigt att inte bara se till den totala faktiska och prognostiserade utvecklingen utan att även se till utvecklingen för olika brottstyper, vilket den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen ger möjlighet till. I kapitel 4 finns mer ingående resonemang om betydelsen av att kategorisera olika typer av brott. Prognosen skiljer sig även åt för brottskategoriernas underliggande brottsgrupper, vilket kommenteras i kommande avsnitt.

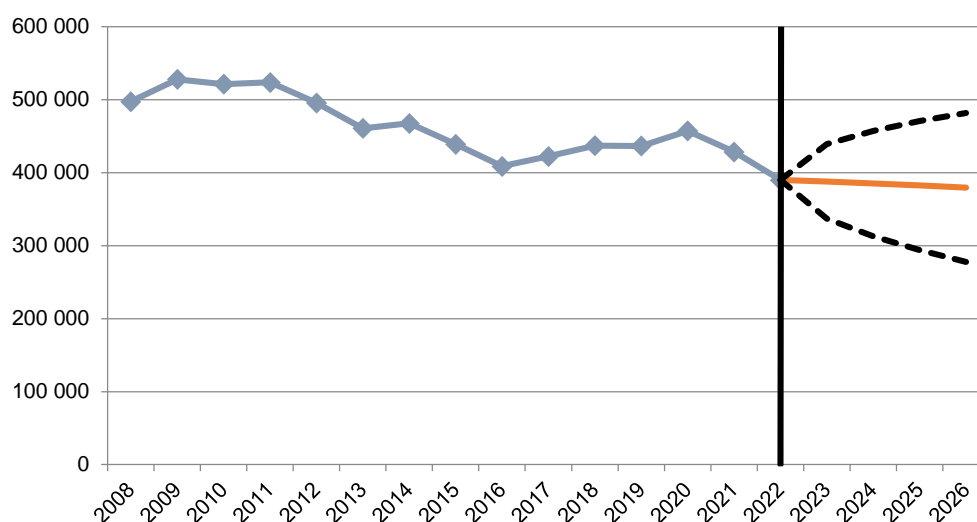
Tabell 13. Prognos över antal inkomna brottsmisstankar 2023–2026 och faktiskt utfall för 2019–2022

Brottskategori	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Särskilt resurskrävande brott	31 022	34 668	32 703	30 842	32 000	32 400	33 000	33 400
Förändring i antal	924	3 646	-1 965	-1 861	1 200	400	600	400
Förändring i procent	3%	12%	-6%	-6%	4%	1%	2%	1%
Ack. förändring i antal jfr 2022					1 200	1 600	2 200	2 600
Ack förändring i procent jfr 2022					4%	5%	7%	8%
Initialt volymstarka brott	153 282	161 079	144 812	119 232	115 100	111 500	107 900	104 400
Förändring i antal	-3 448	7 797	-16 267	-25 580	-4 100	-3 600	-3 600	-3 500
Förändring i procent	-2%	5%	-10%	-18%	-3%	-3%	-3%	-3%
Ack. förändring i antal jfr 2022					-4 100	-7 700	-11 300	-14 800
Ack förändring i procent jfr 2022					-3%	-6%	-9%	-12%
Övriga brott	252 413	261 497	251 156	239 938	241 000	241 300	241 500	241 800
Förändring i antal	2 015	9 084	-10 341	-11 218	1 100	300	200	300
Förändring i procent	1%	4%	-4%	-4%	0%	0%	0%	0%
Ack. förändring i antal jfr 2022					1 100	1 400	1 600	1 900
Ack förändring i procent jfr 2022					0%	1%	1%	1%
Totalt	436 717	457 244	428 671	390 012	388 000	385 100	382 500	379 700
Förändring i antal	-509	20 527	-28 573	-38 659	-2 000	-2 900	-2 600	-2 800
Förändring i procent	0%	5%	-6%	-9%	-1%	-1%	-1%	-1%
Ack. förändring i antal jfr 2022					-2 000	-4 900	-7 500	-10 300
Ack förändring i procent jfr 2022					-1%	-1%	-2%	-3%

Sett till den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen kan det konstateras att det för Åklagarmyndighetens räkning prognostiseras en ökning av kategorin särskilt resurskrävande brott. År 2022 inkom 30 800 brottsmisstankar inom den brottskategorin till Åklagarmyndigheten. Prognosen indikerar att antalet inkomna brottsmisstankar under prognosperioden 2023–2026 jämfört med det faktiska utfallet för 2022 kommer att öka med 8 procent för kategorin särskilt resurskrävande brott. Vad avser brottskategorin initialt volymstarka brott inkom 119 200 brottsmisstankar 2022. Jämfört med detta indikerar prognosen en minskning med 12 procent. För brottskategorin övriga brott inkom 239 900 brottsmisstankar under 2022 och prognosen indikerar en liten ökning under de närmaste åren (+ 1 procent).

I diagrammen i det här avsnittet presenteras antalet inkomna brottsmisstankar under perioden 2008–2026, där data fram till och med 2022 belyser det faktiska utfallet och data för perioden 2023–2026 illustrerar de prognostiserade volymerna. För totalprognosen och respektive brottskategori har ett osäkerhetsintervall beräknats, se bilaga 3 för detaljerad information. Osäkerhetsintervallet illustreras i diagrammen med streckade linjer. Dessa visar en övre och undre gräns inom vilket prognosvärdet rimligtvis kommer att hamna.

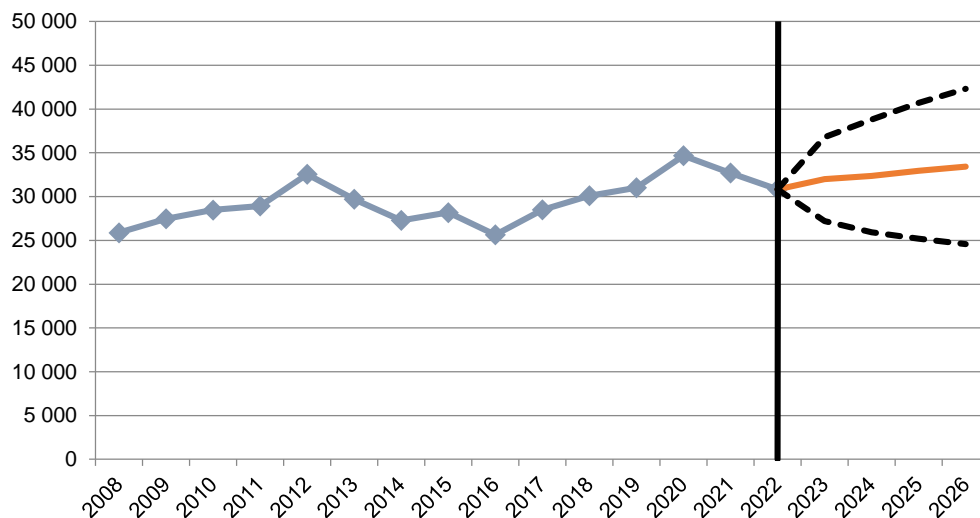
Diagram 7. Samtliga brott: inkomna brottsmisstankar 2008–2022 och prognos för 2023–2026

7.4.1 Inflöde – särskilt resurskrävande brott

Prognosen visar en ökning under prognosperioden och att den ackumulerade förändringen i procent vid prognosperiodens slut, jämfört med 2022 års utfall, kommer att vara 8 procent högre. Alla brottsgrupper inom brottskategorin särskilt resurskrävande brott förväntas öka i olika omfattning. Jämfört med 2022 prognostiseras störst ökning för *mord, dråp m.m.* (+ 20 procent) och *våldtäkt* (+ 15 procent). *Vapenbrott* förväntas öka med 11 procent. Smärre ökning förväntas för övriga brottsgrupper: *rån* (+ 2 procent), *grov misshandel* (+ 3 procent) och *allvarliga narkotikabrott* (+ 2 procent).

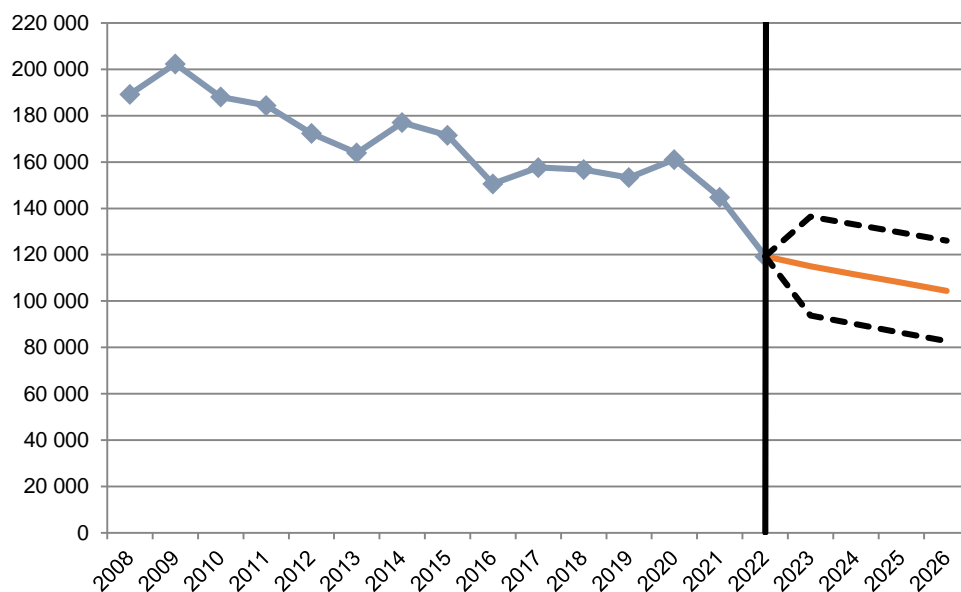
Diagram 8. Särskilt resurskrävande brott: inkomna brottsmisstankar 2008–2022 och prognos för 2023–2026

7.4.2 Inflöde – initialt volymstarka brott

Antalet inkomna brottsmisstankar för initialt volymstarka brott minskade med 22 procent under perioden 2019–2022. Prognosen är att antalet brottsmisstankar kommer att fortsätta att minska under prognosperioden, och den ackumulerade minskningen i procent vid prognosperiodens slut jämfört med 2022 års utfall prognostiseras till 12 procent. Brottsgruppen *tillgreppsbrott* förväntas minska med 40 procent medan en mindre minskning väntas för övriga brottsgrupper: *bedrägerier och bidragsbrott* (- 6 procent), *trafikbrott* (- 1 procent) och *skadegörelsebrott* (- 2 procent).

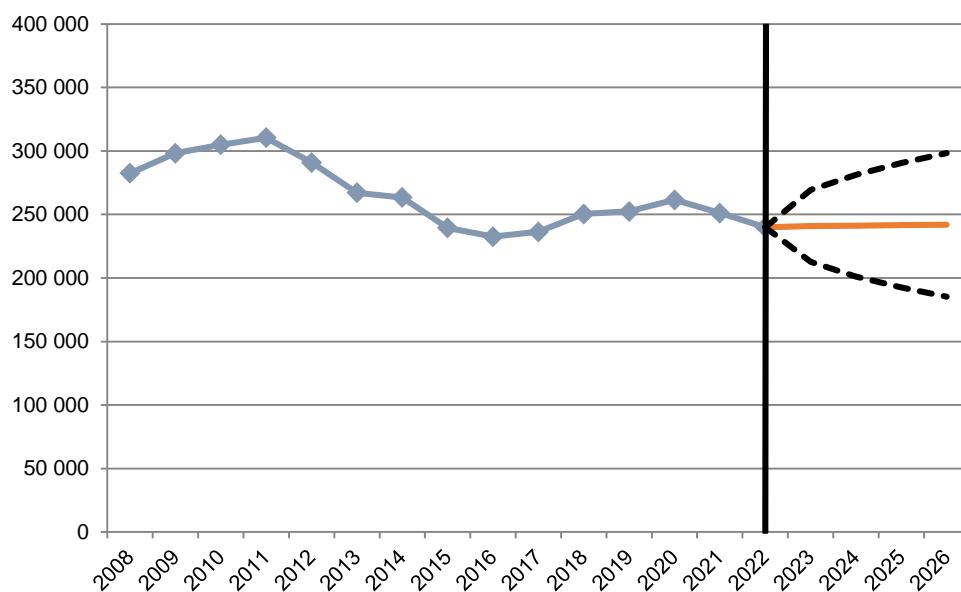
Diagram 9. Initialt volymstarka brott: inkomna brottsmisstankar 2008–2022 och prognos för 2023–2026

7.4.3 Inflow – övriga brott

De övriga brotten står för mer än hälften av inkomna brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten. Antalet inkomna brottsmisstankar för övriga brott minskade med 5 procent 2019–2022 och prognosen indikerar ett svagt ökat inflöde (+ 1 procent) för brottskategorin under prognosperioden. Vad gäller de enskilda brottsgrupperna inom kategorin förväntas smärre förändringar, till exempel för *övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott* (+ 3 procent), *misshandel annan än grov* (+ 1 procent), *övriga sexualbrott* (- 4 procent), *övriga narkotikabrott* (oförändrat), *brott mot frihet och frid* (- 1 procent) och *övriga brott* (+ 3 procent).

Diagram 10. Övriga brott: Inkomna brottsmisstankar 2008–2022 och prognos för 2023–2026.

7.5 Prognos över utflödet

Prognosen över antal brottsmisstankar med åtalsbeslut redovisas i tabell 12. År 2022 fattades åtalsbeslut för cirka 164 700 brottsmisstankar totalt. Prognosen indikerar att det totala utflödet under prognosperioden kommer att vara relativt stabilt jämfört med utfallet för 2022 (+ 1 procent). Antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut totalt sett varierar över åren och för vissa år kan det ses tydliga toppar. Inte sällan hör det samman med enskilda ärenden med många brottsmisstankar. För 2020, som var ett år som präglades av särskilda förhållanden, var antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut ovanligt högt.

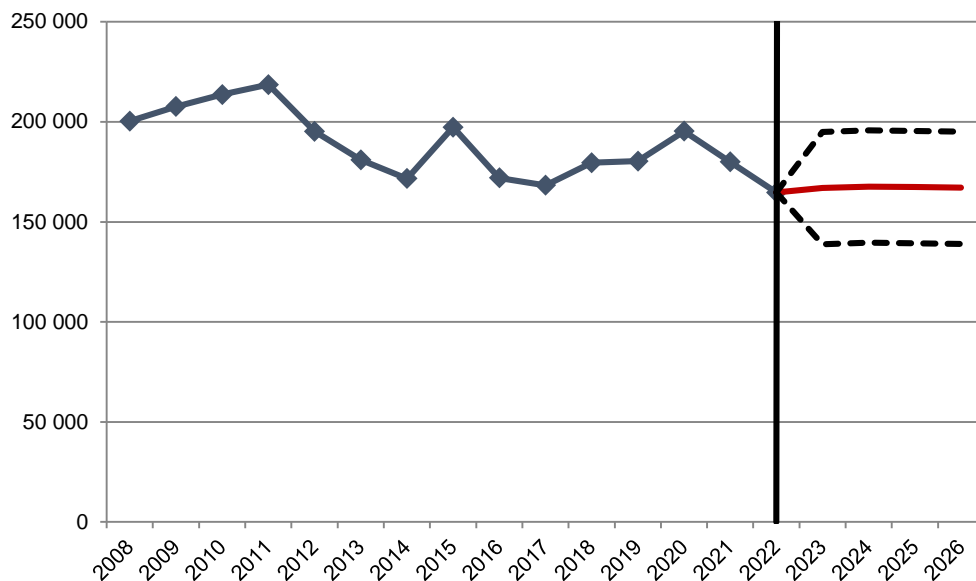
I diagrammen i det här avsnittet presenteras antal brottsmisstankar med åtalsbeslut under perioden 2008–2026, där data fram till och med 2022 belyser det faktiska utfallet och data för perioden 2023–2026 illustrerar de prognostiserade volymerna.

Tabell 14. Prognos över antal brottsmisstankar med åtalsbeslut 2023–2026, faktiskt utfall för 2019–2022

Brottskategori	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Särskilt resurskrävande brott	10 607	11 615	11 447	10 529	10 700	10 700	10 600	10 500
Förändring i antal	-318	1 008	-168	-918	200	0	-100	-100
Förändring i procent	-3%	10%	-1%	-8%	2%	0%	-1%	-1%
Ack. förändring i antal jfr 2022					200	200	100	0
Ack. förändring i procent jfr 2022					2%	2%	1%	0%
Initialt volymstarka brott	80 314	85 166	76 723	65 102	65 700	65 600	64 500	63 400
Förändring i antal	1 790	4 852	-8 443	-11 621	600	-100	-1 100	-1 100
Förändring i procent	2%	6%	-10%	-15%	1%	0%	-2%	-2%
Ack. förändring i antal jfr 2022					600	500	-600	-1 700
Ack. förändring i procent jfr 2022					1%	1%	-1%	-3%
Övriga brott	89 458	98 549	91 789	89 062	90 600	91 400	92 300	93 100
Förändring i antal	-635	9 091	-6 760	-2 727	1 500	800	900	800
Förändring i procent	-1%	10%	-7%	-3%	2%	1%	1%	1%
Ack. förändring i antal jfr 2022					1 500	2 300	3 200	4 000
Ack. förändring i procent jfr 2022					2%	3%	4%	4%
Totalt	180 379	195 330	179 959	164 693	166 900	167 600	167 400	167 100
Förändring i antal	837	14 951	-15 371	-15 266	2 200	700	-200	-300
Förändring i procent	0%	8%	-8%	-8%	1%	0%	0%	0%
Ack. förändring i antal jfr 2022					2 200	2 900	2 700	2 400
Ack. förändring i procent jfr 2022					1%	2%	2%	1%

År 2022 fattades åtalsbeslut för cirka 10 500 brottsmisstankar i kategorin särskilt resurskrävande brott. Prognosen indikerar att utflödet för kategorin mätt på detta vis kommer att vara relativt oförändrat under prognosperioden jämfört med utfallet för 2022. För de initialt volymstarka brotten fattades 2022 åtalsbeslut för cirka 65 100 brottsmisstankar. För den kategorin förväntas stora minskningar enligt prognosen jämfört med 2022 års utfall (- 3 procent). Vad gäller brottskategorin övriga brott var utflödet i form av brottsmisstankar med åtalsbeslut cirka 89 100 för 2022. Jämfört med det indikerar prognosen en ökning med 4 procent.

Diagram 11. Samtliga brott: Brottsmisstankar med åtalsbeslut 2008–2022 och prognos för 2023–2026

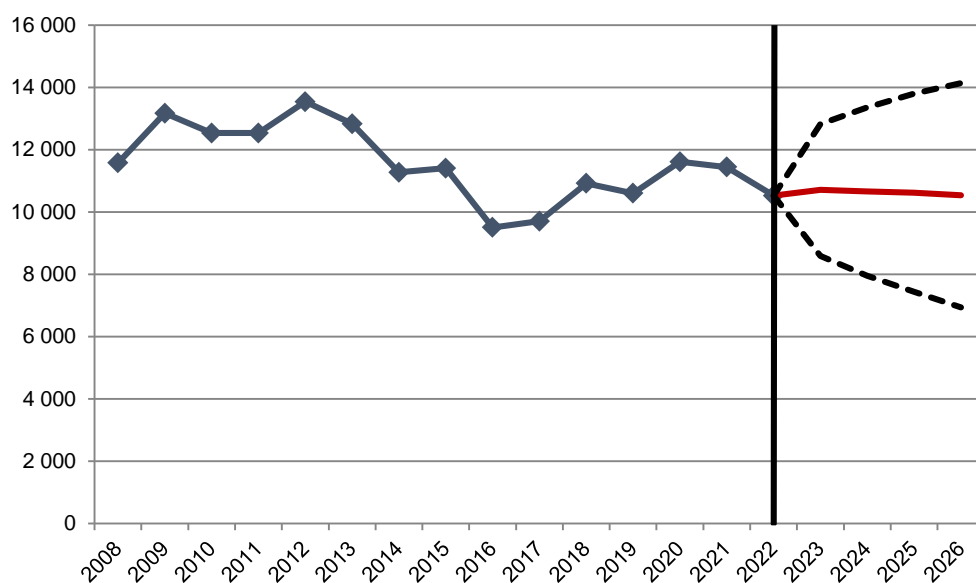

7.5.1 Utflöde – särskilt resurskrävande brott

Antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut för brottskategorin särskilt resurskrävande brott var 1 procent färre 2022 jämfört med 2019. Den statistiska prognosen förutspår att antalet kommer att vara relativt oförändrat (± 0 procent). Den förväntade utvecklingen skiljer sig dock åt mellan brottsgrupperna i kategorin. För två av brottsgrupper indikerar prognosen stora ökning jämfört med utfallet 2022. Det gäller *rån* (+ 22 procent) och *mord, dråp m.m.* (+ 20 procent). Antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut för *våldtäkt* (+ 4 procent), *vapenbrott* och *grov misshandel* förväntas ligga kvar på samma ungefär samma nivåer eller minska något. För *allvarliga narkotikabrott* är prognosen en minskning med 13 procent jämfört med 2022.

Prognosen för utflödet följer inte i alla delar prognosen för inflödet. För till exempel *våldtäkt* prognostiseras ett ökat inflöde av inkomna brottsmisstankar som inte avspeglas i prognosen av utflödet av brottsmisstankar med åtalsbeslut. Brottsmisstankarna i brottsgrupperna i kategorin är typiskt sett svåra att bevisa, vilket bidrar till svårigheten med att sätta utflödet i relation till inflödet. För flera av brottsgrupperna är det även fråga om relativt små volymer, vilket gör att enskildheter kan få stor påverkan.

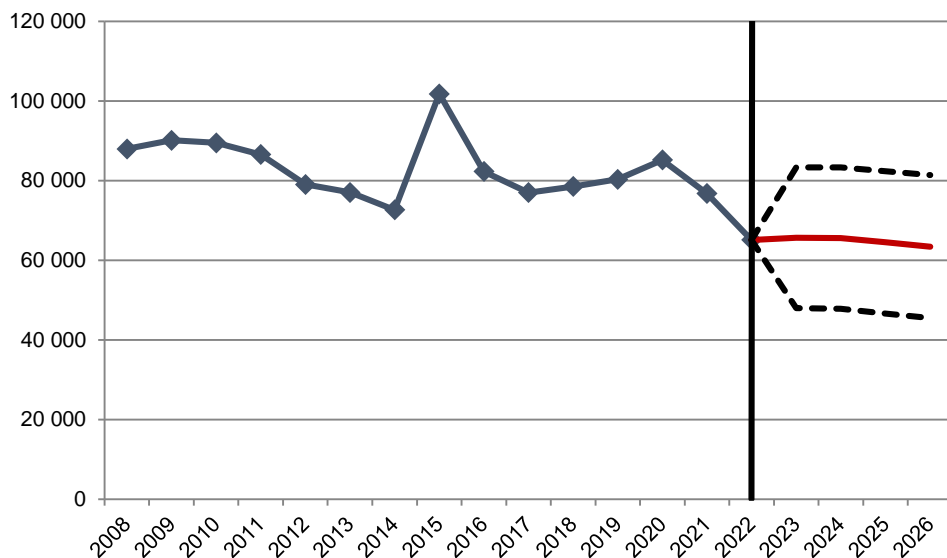
Diagram 12. Särskilt resurskrävande brott: brottsmisstankar med åtalsbeslut 2008–2022 och prognos för 2023–2026

7.5.2 Utflöde – initialt volymstarka brott

Under 2022 fortsatte minskningen av beslut om åtal för brottsmisstankar för brottskategorin initialt volymstarka brott och antalet är det lägsta sedan 2008. Förväntningen är att antalet åtalsbeslut kommer att minska något under prognosperioden. Prognosen indikerar ett minskat utflöde med 3 procent jämfört med 2022 års utfall. Sett till brottskategoriens underliggande brottsgrupper förväntas en stor minskning för tillgreppsbrott (- 30 procent jämfört med 2022 års utfall). Även för *trafikbrott* förväntas en minskning (- 2 procent) jämfört med utfallet för 2022. För *bedrägerier och bidragsbrott* prognostiseras däremot en ökning med 20 procent. *Skadegörelsebrott* förväntas öka med 4 procent jämfört med 2022.

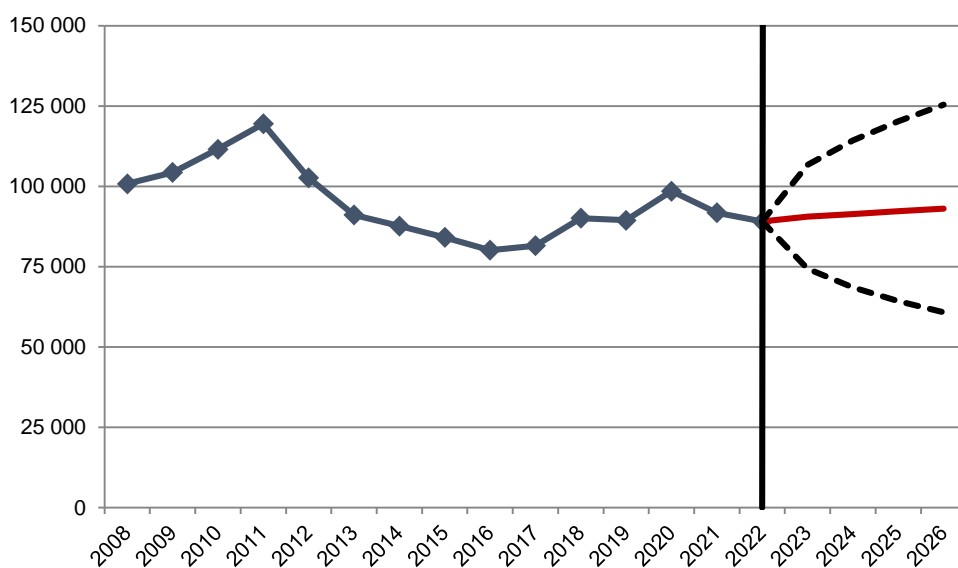
Diagram 13. Initialt volymstarka brott: brottsmisstankar med åtalsbeslut 2008–2022 och prognos för 2023–2026

7.5.3 Utflöde – övriga brott

Antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut för brottskategorin *övriga brott* var 2022 på samma nivå som 2019. Prognosen indikerar en ökning med 4 procent jämfört med 2022 års utfall. Utvecklingen varierar för de olika brottsgrupperna som ingår i kategorin. För brottsgruppen *övriga sexualbrott* förväntas en ökning med 18 procent under perioden 2022–2026. Även *övriga brott* förväntas öka (+ 14 procent). Små eller inga förändringar förväntas för övriga brottsgrupper i kategorin: *misshandel annan än grov* (+ 3 procent), *övriga narkotikabrott* (+ 2 procent), *brott mot frihet och frid* (oförändrat) och *övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott* (- 4 procent).

Diagram 14. Övriga brott: Brottsmisstankar med åtalsbeslut 2008–2022 och prognos för 2023–2026

8 Sveriges Domstolar

- Efter att ha ökat sex år i rad minskade antalet inkomna brottmål svagt under 2022 jämfört med de rekordhög nivåerna 2021. Vad avser avgjorda brottmål fortsatte ökningen såväl totalt som för avgjorda genom dom och översteg tidigare högsta noteringar. Efter att ha minskat i andel under flera år ökar nu åter andelen brottmål som avgörs genom dom av det totala antalet brottmål. Utökningen av försöksverksamheten rörande snabbare lagföring är en förklaring till att fler mål med stämningsansökan inkommer, mål som sedan avgörs med dom.
- Sett till den indelning i brottskategorier som finns i årets rapport – särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott – fortsatte de två sistnämnda att öka 2022. Antalet särskilt resurskrävande brott har legat stabilt under de tre senaste åren vad avser avgjorda mål med brottsmisstanke.
- Domstolsverkets slutliga prognoser utgår från statistiska prognoser. Prognosen visar följande:
 - Inflödet bedöms öka något från 119 600 mål till knappa 122 000 mål 2022–2026, vilket motsvarar en ökning med 2 procent.
 - Utflödet (vad avser brottmål avgjorda genom dom) förväntas öka från dryga 81 000 mål till 88 000 mål 2022–2026, vilket motsvarar en ökning med 8 procent.
 - Antalet avgjorda brottmål med dom prognostiseras öka för samtliga tre brottskategorier under prognosperioden. Störst ökning prognostiseras för övriga brott som omfattar en stor del av målen inom snabbare lagföring.

8.1 Bakgrund

Sveriges Domstolar är den tredje länken i rättskedjan, där inflödet (inkomna brottmål) handläggs för att resultera i ett utflöde (avgjorda brottmål) varav en viss mängd levereras till den sista länken i rättskedjan, Kriminalvården. Inflödet till tingsrätterna som avser verksamhet med anledning av brott utgörs i huvudsak av väckta åtal och därutöver av häktningsframställningar, ansökningar om förordnande av offentlig försvarare och målsägandebiträde samt vissa andra typer av frågor. Domstolarnas utflöde, det vill säga avgjorda brottmål, utgörs i huvudsak av domar och slutliga beslut, där de förstnämnda i regel innehåller en stämningsansökan eller väckt åtal medan de som avgörs med slutligt beslut oftast initierats av ett förordnande av offentlig försvarare och målsägandebiträde men inte följts av en stämningsansökan. År 2022 avslutades cirka två tredjedelar²³ av brottmålen genom dom. Resterande brottmål avgörs i allt väsentligt genom slutligt beslut, oftast avskrivningar. Dessa mål leder således aldrig till någon kriminalvårdspåföljd.²⁴

²³ Utfall vad avser avgörandetyp finns tillgängligt t.o.m. september 2022. Avgörandetyp för sista kvartalet 2022 saknas i denna rapport till följd av problem med statistiken efter DiBas lansering. Utfall för avgjorda brottmål genom dom och avgjorda brottmål med brottsmisstanke i denna rapport för 2022 är därmed preliminärt.

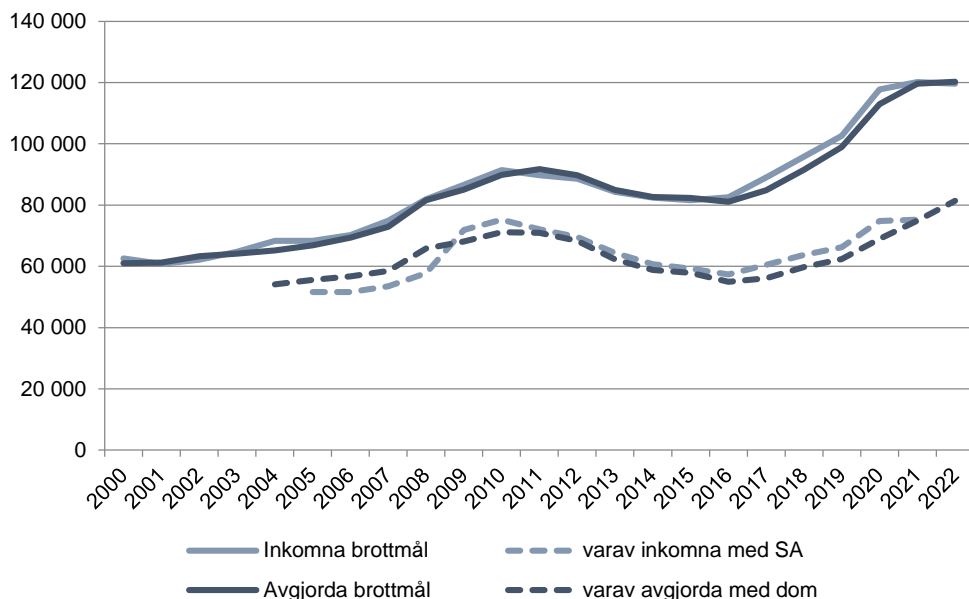
²⁴ I denna rapport är fokus i huvudsak på de volymer som kan mätas i antal inkomna och antal avgjorda brottmål. Det bör i sammanhanget framhållas att arbetsbelastning och resursbehov inte enbart avgörs av antalet inkomna brottmål. Av betydelse är också komplexiteten i och omfattningen av de inkomna brottmålen, liksom naturligtvis utvecklingen av övrig verksamhet vid tingsrätterna, till exempel tvistemål och ärenden.

8.1.1 Historisk utveckling

Inkomna och avgjorda brottmål hade en stigande trend fram till 2010, se diagram 15. Åren efter det kan delas in i två faser. Åren 2011–2015 skedde en nedgång av inkomna mål (för avgjorda mål 2011–2016) och 2015 hade inflödet minskat med nära 11 procent jämfört med 2010. Under 2016 ökade inkomna mål något (från 2017 för avgjorda mål), en ökning som tilltog. Under 2021 avtog ökningstakten för inkomna mål och under 2022 minskade antalet något, för första gången sedan 2015. Utvecklingen för avgjorda mål släpar efter något vid en målnedgång då det i regel finns balanserade mål att avgöra. Under 2022 fortsatte antalet mål att öka men dock syns en avtagande ökningstakt även för de avgjorda brottmålen likt den för inkomna mål året innan. Värt att notera är också att de avgjorda brottmålen under 2022 var fler än de inkomna, något som inte varit ett faktum sedan 2015.

Utvecklingen vid tingsrätterna har därmed stora likheter med utvecklingen vad avser utflödet vid Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Minskningen efter 2010 berodde på att färre brottmål med stämningsansökan inkom, och därmed var det färre brottmål som avgjordes genom dom. Däremot ökade antalet inkomna brottmål utan stämningsansökan varje år sedan 2010, det vill säga även under den period då de inkomna brottmålen totalt sett minskade. Efter 2016 har dock även inkomna brottmål med stämningsansökan ökat, och därmed även brottmål avgjorda genom dom. Under de senaste åren har ökningen delvis påverkats av mål inom försöksverksamheten med snabbare lagföring. Ökningen för inkomna brottmål med stämningsansökan har dock varit lägre än den för inkomna brottmål totalt. Andelen brottmål som avgjorts med dom av det totala antalet avgjorda brottmål har minskat från runt 80 procent 2010 till dagens dryga 65 procent, och resterande del avgörs genom slutligt beslut, i de flesta fall genom avskrivning. Andelen minskade varje år 2010–2020 men har under de två senaste åren åter ökat något. Anledningen är en kombination av en stagnation av mål utan stämningsansökan jämfört med de senaste årens kraftiga ökning samt samtidigt som antalet mål inom snabbare lagföring ökar, varav en övervägande majoritet avgörs med dom.

Orsaker till utvecklingen beträffande ökningen av antalet och andelen mål som avgörs med slutligt beslut är i första hand en ökad frekvens av ansökningar och förordnanden av offentliga försvarare och målsägandebiträden, vilket kan ge upphov till så kallade förordnandemål om ansökan inte följs av en stämning. En orsak till detta kan vara att det i lagstiftningen skett en utvidgning av när målsägandebiträde kan förordnas. Det kan också vara så att ansökan om målsägandebiträde sker tidigare i processen i dag jämfört med tidigare, långt innan det utretts om ett åtal kommer att väckas. Orsaken till det ökade antalet ansökningar kan vidare vara att antalet anmälda brott där målsägandebiträde normalt förordnas har ökat, och att allmänheten är mer påläst och får mer information om rätten till sådant biträde. Andra bidragande orsaker till ökningen av antalet och andelen mål som avgörs genom slutligt beslut kan vara att allt fler ärenden läggs ner hos Polismyndigheten eller inte lagförs hos Åklagarmyndigheten. Även en ökad internationalisering, där det i större utsträckning blir svårare att nå den tilltalade, kan bidra till en ökning av slutliga beslut. En annan potentiellt påverkande faktor är att sekretesslagstiftningen ändrades i oktober 2016, något som gör att alla mål som initieras genom en ansökan om förordnande ska sekretessmarkeras. Innehåller gärningen flera tilltalade registrerar vissa tingsrätter då ett mål per misstänkt, vilket påverkar antalet mål. Den avtagande ökningstakten av förordnandemål som kan ses under de två senaste åren kan tala för att denna lagstiftningsförändring satt sig, utöver det faktum att ökningstakten för inkomna mål totalt avtagit under året, även för de mål där förordnande i regel förekommer. Den fortsatta utökningen av snabbare lagföring kan innebära att andelen mål som avgörs med slutligt beslut minskar då dessa mål i hög utsträckning omfattas av en stämningsansökan och därmed avgörs med dom.

Diagram 15. Utfall antal inkomna och avgjorda brottmål totalt samt fördelat på stämningsansökan och avgjorda med dom 2000–2022**Tabell 15. Utfall inkomna brottmål 2017–2022²⁵**

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Inkomna brottmål	89 007	95 795	102 566	117 748	120 106	119 600
Förändring i procent	7,9%	7,6%	7,1%	14,8%	2,0%	-0,4%
- varav med stämningsansökan	60 490	63 723	66 233	74 886	75 549	Se fotnot
Förändring i procent	5,5%	5,3%	3,9%	13,1%	0,9%	

Tabell 16. Utfall avgjorda brottmål 2017–2022²⁶

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Avgjorda brottmål	84 869	91 521	98 972	112 975	119 646	120 300
Förändring i procent	4,7%	7,8%	8,1%	14,1%	5,9%	0,5%
- varav med dom	56 099	59 729	62 401	68 957	74 924	81 405
Förändring i procent	2,2%	6,5%	4,5%	10,5%	8,7%	8,7%

Domstolsverket har sedan 2015 tillgång till brottsmisstankar i inkomna och avgjorda brottmål. Genom att studera antalet brottmål med förekomst av brottsmisstanke kan man få en ytterligare uppfattning om vilka typer av brott som ryms inom brottmålen och hur de utvecklats över tid. I nedanstående tabell illustreras det utifrån den gruppering i brottskategorier som tagits fram: särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. I tabellen återges avgjorda brottmål med förekomst av brottsmisstanke; utfallet för inkomna brottmål är preliminärt då en brottsmisstanke kan inkomma efter

²⁵ En majoritet av brottmålen som avgörs med dom inleds med en stämningsansökan. Under 2022 hade cirka 80 procent av dessa brottmål i tingsrätt en stämningsansökan när målet registrerades. En stämningsansökan kan dock inkomma efter att ett brottmål registrerats. Av den anledningen redovisas inget utfall för inkomna brottmål med stämningsansökan 2022. Utfall för tidigare år kan också ändras, dock marginellt. I början av 2023 hade drygt 70 000 inkomna brottmål med stämningsansökan inkommit 2022, men antalet antas öka ytterligare och hamna i paritet med 2021 års antal.

²⁶ Utfall för avgjorda med dom 2022 är preliminärt och baseras på utfall för januari–september och prognos för sista kvartalet 2022 pga. problem med data efter DiBas lansering.

att målet registrerats. Utfallet för 2022 är preliminärt och baserat på utfallet januari–september 2022 på grund av problem med data för sista kvartalet 2022. Viktigt att betona i sammanhanget är att flera av samma eller en blandning av brottsmisstankar kan förekomma i samma brottmål.²⁷

Antalet avgjorda mål med förekomst av brottsmisstankar rörande *särskilt resurskrävande brott* ökade med 21 procent 2017–2020. Samtliga brottsgrupper inom brottskategorin särskilt resurskrävande brott har haft en stigande trend utöver *grov misshandel*, och flertalet har ökat ganska kraftigt, inte minst *våldtäkt*. Under de två senaste åren har ökningen dock stannat av och antalet mål legat stabilt högt, samtidigt som det totala antalet avgjorda brottmål med brottsmisstanke fortsatt att öka. Jämfört med 2020 är det endast allvarliga narkotikabrott som fortsatt att öka. Övriga brottsgrupper har antingen minskat eller är oförändrade sett till antal avgjorda mål. Arbetsbelastningen för mål som innehåller dessa brottsmisstankar är för tingsrätterna i regel hög, något som blir tydligt om man exempelvis studerar hur många huvudförhandlingstimmar de genererar (se kapitel 4).

Antalet avgjorda mål med förekomst av brottsmisstankar rörande *initialt volymstarka brott* ökade varje år under mätperioden, dryga 20 procent 2017–2022. Ökningen fortsatte preliminärt under 2022 om än något inbromsat. Mål med brottsmisstankar inom brottsgruppen *trafikbrott* är den dominerande och har ökat med 33 procent under mätperioden. Mål rörande trafikbrott styrs mycket av polisens aktivitet inom området och är en brottsmisstanke som är relativt vanlig inom snabbare lagföring, vilket bidragit till ökningen under de senaste åren. Den andra stora brottsgruppen inom initialt volymstarka brott är *tillgreppsbrott*. Precis som i tidigare led av rättskedjan syns en minskning för mål innehållande tillgreppsbrott. Vad avser *bedrägeri och bidragsbrott* är det en brottsgrupp som inte innehåller antalsmässigt så många mål även om antalet brottsmisstankar i varje mål kan vara stort. Antalet mål har också ökat mycket kraftigt sedan 2017, inte minst under de senaste åren. Under de senaste fem åren syns en fördubbling av antalet avgjorda brottmål inom denna brottsgrupp.

Antalet avgjorda mål med förekomst av brottsmisstankar rörande *övriga brott* är den största kategorin sett till antalet brottsmisstankar, så även till antalet avgjorda mål. Den har ökat antalsmässigt mest av de tre brottskategorierna sedan 2017, med närmare 50 procent, och samtliga brottsgrupper utom misshandel fortsatte preliminärt att öka 2022. Ökningen sett till antal mål är betydligt kraftigare än ökningen av antal brottsmisstankar inom brottskategorin, vilket talar för att en hel del mål endast innehåller en eller ett fåtal brottsmisstankar. Den antalsmässigt dominerande brottsgruppen inom brottskategorin är *övriga narkotikabrott*. Denna brottsgrupp har ökat mycket kraftigt, med drygt 60 procent, sedan 2017. En förklaring är att mål rörande innehav och bruk av narkotika (ringa narkotikabrott) ingår i brottsgruppen, brottsmisstankar som är de vanligast förekommande både totalt för brottmål och inom snabbare lagföring. Även *övriga brott* är en stor brottsgrupp inom brottskategorin. Även denna har ökat kraftigt, med 32 procent, sedan 2017. I denna grupp ingår en stor variation av brottsmisstankar där brott mot knivlagen, våldsam motstånd och hot eller våld mot tjänsteman är antalsmässigt flest. Precis som för *grov misshandel* ligger *misshandel* ganska stabilt medan *övriga sexualbrott*, precis som våldtäkt, ökat kraftigt. *Brott mot frihet och frid* och *övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott* har även de ökat kraftigt, inte minst den sistnämnda, en ökning som preliminärt fortsatte 2022.

²⁷ Ett brottmål kan innehålla allt från inga till många brottsmisstankar. Statistiken vad avser inkomna och avgjorda brottmål med förekomst av brottsmisstanke avser inte huvudbrott utan visar samtliga brottmål med berörd brottsmisstanke. Det innebär att samma mål kan förekomma i enbart en av brottskategorierna eller i samtliga tre, och summan av de tre brottskategoriernas antal mål motsvarar inte det totala antalet avgjorda brottmål med brottsmisstankar.

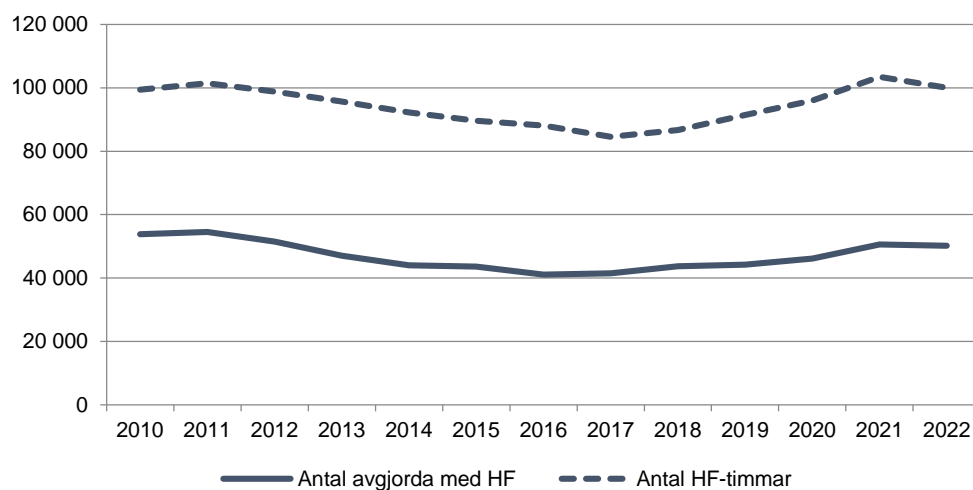
Sammantaget syns således en ökning av totalt antal avgjorda brottmål med brottsmisstanke, med preliminärt 7 procent under senaste året och 35 procent sedan 2017, vilket är en period då även inkomna och avgjorda brottmål ökat totalt. Ökningen ses inom samtliga tre kategorier under perioden, även om ökningen avstannat för särskilt resurskrävande brott under de två senaste åren. Endast ett fåtal av brottsgrupperna inom respektive brottskategori uppvisar ett minskat antal avgjorda mål med brottsmisstanke sedan 2017, och en majoritet fortsatte att öka 2022.

Tabell 17. Antal avgjorda brottmål med brottsmisstanke 2017–2022

Brottskategori/brottsgrupp	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Mord, dråp m.m.	256	264	291	350	303	282
Allvarliga narkotikabrott	301	340	381	413	517	565
Våldtäkt	440	527	689	785	824	687
Grov misshandel	982	941	917	913	903	921
Rån	660	671	744	822	762	692
Vapenbrott	1 436	1 608	1 686	1 625	1 574	1 601
Särskilt resurskrävande brott	3 754	4 016	4 330	4 552	4 509	4 441
Tillgreppsbrott	11 089	10 739	10 084	10 218	10 718	9 903
Skadegörelsebrott	2 192	2 363	2 236	2 413	2 524	2 301
Trafikbrott	20 045	21 594	22 363	23 958	25 402	26 752
Bedrägeri och bidragsbrott	1 096	1 227	1 403	1 693	2 218	2 628
Initialt volymstarka brott	32 133	33 537	33 854	36 144	38 927	39 543
Misshandel annan än grov	6 059	6 109	5 835	5 813	6 275	6 083
Brott mot frihet och frid	4 988	5 023	5 134	5 222	5 998	6 159
Övriga narkotikabrott	18 643	20 476	23 050	26 545	27 481	30 189
Övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott	2 573	2 848	3 090	3 198	3 805	4 180
Övriga sexualbrott	903	1 068	1 073	1 101	1 334	1 475
Övriga brott	11 188	11 741	12 138	13 422	14 381	14 808
Övriga brott	34 879	37 397	40 122	44 482	48 038	52 132
Totalt	57 158	60 664	63 311	69 821	75 793	81 405

Så som beskrivits i kapitel 4 bedöms huvudförhandlingstid vara det mätinstrument som tydligast fångar arbetsbelastningen och resursbehovet i ett mål. Så som redogjorts för är också förekomsten av huvudförhandling och huvudförhandlingstiden påtagligt högre för resurskrävande brott jämfört med de två övriga brottskategorierna. Utvecklingen för det totala antalet avgjorda brottmål med huvudförhandling liknar mycket den för inkomna och avgjorda brottmål, med höga nivåer kring 2010/2011, minskning fram till 2015/2016 för att sedan åter öka. Till skillnad från totalt antal mål har antalet avgjorda brottmål med huvudförhandling inte nått nya högsta nivåer under de senaste åren utan ligger under de nivåer som rådde 2010–2011. Dessa år avgjordes runt 54 000 brottmål med huvudförhandling jämfört med dagens dryga 50 000. Sett till antal huvudförhandlingstimmar är de två senaste åren i paritet med nivåerna 2010–2012. Det innebär att ett genomsnittligt brottmål med huvudförhandling tar något längre tid i dag än då, sannolikt delvis till följd av att fler mindre resurskrävande mål i dag avgörs utan huvudförhandling. Tilläggas kan att den genomsnittliga huvudförhandlingstiden för ett brottmål har legat relativt stabilt kring två timmar sedan 2013.

Diagram 16. Antal avgjorda brottmål med huvudförhandling och antal huvudförhandlingstimmar för dessa mål

Sett till de olika brottskategorierna ökade antalet huvudförhandlingstimmar för brottskategorin särskilt resurskrävande och övriga brott 2018–2021, men utifrån ett preliminärt utfall syns en minskning 2022 för de särskilt resurskrävande; antalet är dock fortsatt på höga nivåer. Utfallet för övriga brott 2022 hamnar preliminärt i paritet med året innan. De initialt volymstarka brotten huvudförhandlingstimmar ökade något 2019–2021 men det preliminära utfallet talar för en minskning 2022. Som påtalats är antalet mål inom de särskilt resurskrävande brotten litet, men deras andel av den totala huvudförhandlingstiden är betydligt högre.

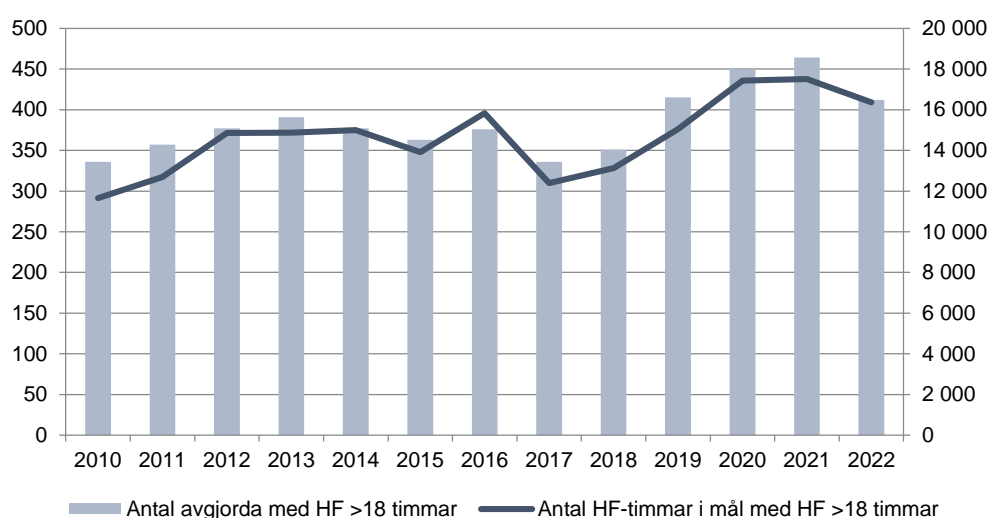
Studerar den totala andelen brottmål som avgjorts med huvudförhandling syns en minskning från 60 procent 2010/2011 ned till dagens dryga 40 procent. En förklaring är ökningen av förordnandemål, som i regel inte avgörs med förhandling. Genom att enbart studera brottmålen som avgörs med dom, och andelen av dessa som avgörs med huvudförhandling, kan man dock se om fler mål med åtal tas på handlingarna. Andelen brottmål som avgjorts med huvudförhandling och dom av det totala antalet avgjorda brottmål med dom låg länge stabilt kring 75 procent men har under de senaste åren minskat för att landa på rekordlåga 63 procent 2022. En bidragande faktor är tillkomsten av snabbare lagföring där en hög andel avgörs med dom men en relativt låg andel med huvudförhandling (44 procent av målen som avgjordes med dom inom snabbare lagföring avgjordes med huvudförhandling 2022, att jämföra med 70 procent bland övriga brottmål). En ytterligare faktor till nedgången i andel var sannolikt pandemin som medförde svårigheter att hålla förhandling. I vissa fall, när det lämpade sig, avgjorde man målen utan huvudförhandling eller fick senarelägga ett antal mål.

Tabell 18. Utveckling för antal och andel brottmål med huvudförhandling 2011 och 2018–2022

	2011	2018	2019	2020	2021	2022
Antal avgjorda brottmål med huvudförhandling	54 500	43 681	44 202	46 138	50 601	50 173
Antal huvudförhandlingstimmar	101 382	86 721	91 430	96 012	103 412	99 969
Andel avgjorda brottmål med huvudförhandling	59%	48%	45%	41%	42%	42%
Andel avgjorda brottmål med huvudförhandling och dom av totalt avgjorda med dom	76%	72%	70%	66%	67%	63%

Även utvecklingen för stora brottmål, i detta sammanhang uttryckt i brottmål med huvudförhandling över 18 timmar, är relevant att studera eftersom de är extra resurskrävande och ställer stora krav på domstolen, något som också genererar extra tilldelning i den resursfördelningsmodell för tingsrätterna som Domstolsverket tillämpar. Antalsmässigt är dessa mål få och de utgjorde 2022 färre än 1 procent av de avgjorda brottmålen med huvudförhandling. Dock utgör dessa få mål en inte oansenlig andel av den totala huvudförhandlingstiden, och 2022 uppgick den till 16 procent. Antalet mål med huvudförhandling över 18 timmar låg under flera år stabilt kring cirka 375 mål per år men passerade 2019 för första gången fler än 400 mål. Efter att ha legat kring 450 mål 2020–2021 minskade antalet något under 2022. Huvudförhandlingstiden för dessa mål uppvisar en liknande utveckling med en topp 2020–2021 följt av en liten minskning 2022, men den är fortsatt högre än 2010–2019.

Diagram 17. Antal avgjorda brottmål och huvudförhandlingstid för mål med huvudförhandling över 18 timmar

8.2 Uppföljning av tidigare prognoser

I prognossammanhang är det viktigt att kontinuerligt utvärdera metoder och arbetssätt i syfte att förbättra möjligheterna att prognostisera. Ett tillvägagångssätt är att studera hur träffsäkra tidigare framtagna prognoser är i förhållande till det faktiska utfallet och reflektera över anledningar till de identifierade avvikelserna. För att utvärdera detta har prognosen avseende 2022 som publicerades i rapporten *Framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan. Bedömning avseende perioden 2022–2025*, analyserats i förhållande till utfallet för 2022. I nämnda rapport gjordes prognoser för inkomna och avgjorda brottmål genom dom. Dessutom togs för första gången prognoser fram för inkomna och avgjorda brottmål med brottsmisstanke uppdelat på de tre brottskategorierna särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott²⁸. Prognosen för inkomna brottmål och avgjorda brottmål för de tre brottskategorierna var rent statistisk medan totalprognosen för avgjorda mål genom dom har en statistisk prognos i botten som sedan justerats något.

För inkomna brottmål prognostiserades en ökning med 5 procent till 126 000 inkomna mål. Detta är i linje med de senaste årens kraftiga ökning av både mål med stämningsansökan och så kallade förordnandemål. Till det förväntades utökningen av snabbare lagföring ytterligare bidra till ökningen.

²⁸ Till följd av avsaknad av statistik rörande inkomna brottmål med brottsmisstanke kan ingen uppföljning av de prognoserna göras.

Vidare lyftes att både Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten prognostiserade en fortsatt ökning av så kallade ingripandebrott, exempelvis trafik- och narkotikabrott, något som bedömdes tala för en fortsatt ökning av inkomna brottmål. Utfallet för 2022 hamnade i paritet med 2021, det vill säga ett fortsatt mycket högt inflöde av inkomna brottmål men ingen ytterligare ökning så som prognostiserat. Utfallet var därmed nära det nedre intervallet i det osäkerhetsintervall som togs fram till prognosen. Antal inkomna mål ökade med 7–8 procent 2017–2019, för att sedan öka med närmare 15 procent 2020. Därmed har utvecklingen 2021–2022 avvikit från de senaste årens kraftiga ökning. Detta är de huvudsakliga förklaringarna till att prognosen avvek från utfallet:

- Utflödet från Polisen och Åklagarmyndigheten var lägre än prognostiserat 2022. Detta är något som sannolikt påverkat utvecklingen av inkomna mål till tingsrätt i en riktning som inte prognostiserades varken av Domstolsverket eller av myndigheterna i tidigare led av rättskedjan.
- Vad avser inkomna brottmål med stämningsansökan var ökningstakten hög 2017–2020. Den fortsatte att öka 2021 men i betydligt mindre omfattning. Antalet mål 2022 var preliminärt i paritet med 2021 års utfall, det vill säga fortsatt på rekordhöga nivåer men utan ökning. I detta ingår mål inom snabbare lagföring som i regel har en stämningsansökan och som utökades med ytterligare tingsrätter under 2022.
- Mål utan stämningsansökan vad avser så kallade förordnandemål har ökat under en rad år och ökningen har tilltagit under de senaste åren. Under 2016–2020 ökade antalet med i genomsnitt cirka 15 procent per år för både inkomna och avgjorda brottmål. Under 2021 fortsatte förvisso antalet avgjorda förordnandemål att öka, men ökningen stannade vid dryga 4 procent, det vill säga en betydligt lägre ökning än tidigare år. Inbromsningen vad avser antal förordnandemål fortsatte 2022 då antalet avgjorda förordnandemål minskade. Utvecklingen för avgjorda mål antas även gälla för inkomna förordnandemål. Denna nedgång förutsågs inte i prognosen då antalet förordnandemål har ökat varje år sedan 2005.
- Vad avser mål inom snabbare lagföring har antalet mål på totalen utvecklats som prognostiserat. För de tingsrätter som gick in 2020 eller tidigare var inflödet 2022 dock lägre än 2021, och prognosen låg på ett inflöde i paritet med 2021. I gengäld har de som gick in 2021–2022 haft ett något högre inflöde av mål inom snabbare lagföring än prognostiserat.

Vad avser avgjorda brottmål genom dom prognostiserades drygt 80 000 mål avgöras under 2022, en ökning om 7 procent. Detta var i linje med den prognostiserade ökningen av inkomna och därmed avgjorda brottmål, utökningen av snabbare lagföring och ambitionen att minska nivåerna av brottmål i balans. Utvecklingen under 2021 med en ökad andel brottmål som avgjordes genom dom, av det totala antalet avgjorda brottmål, bedömdes fortsätta, främst till följd av att målen inom snabbare lagföring i stor utsträckning avgörs med dom. Den justerade slutliga prognosen var högre än den statistiska prognosen som indikerade ett oförändrat målavgörande. Till följd av utebliven statistik för sista kvartalet 2022 vad avser avgjorda brottmål genom dom kan utfallet för 2022 endast uppskattas. Utifrån utvecklingen januari–september 2022 jämfört med 2021 (ökning med 9 procent), balansläget, antalet avgjorda mål med stämningsansökan (ligger i regel mycket nära utfallet för brottmål avgjorda genom dom) så uppskattas utfallet till dryga 81 000 mål, en ökning med nära 9 procent. Det innebär att den slutliga prognosen var närmre än den statistiska, och nära det preliminära utfallet för 2022. Den främsta anledningen till att utfallet blivit något lägre än prognos är att, som tidigare redogjorts för, inflödet av mål med stämning inte fullt nådde upp till de förväntade nivåerna. Vad avser avgjorda brottmål genom dom inom snabbare lagföring följer utvecklingen prognosen, utifrån preliminärt utfall

för 2022. Balanserade brottmål minskade under året till följd av att fler mål avgjordes än vad som inkom, för första gången sedan 2016.

Även för avgjorda brottmål med brottsmisstanke saknas utfall för de tre sista månaderna av 2022. Vad avser särskilt resurskrävande brott prognostiserades en liten ökning om 1 procent. Antalet mål har ökat stadigt under de senaste åren, men under 2021 avstannade ökningen. Utfallet 2022 ser ut att hamna i paritet med 2021, det vill säga fortsatt höga nivåer. Att ökningen avstannat rimmar väl med det minskade utflöde som Polisen och Åklagarmyndigheten redovisar. Vad avser initialt volymstarka brott prognostiserades en fortsatt ökning om 2 procent, vilket innebär en något lägre ökningstakt än 2020–2021. Tillgreppsbrott minskar vid övriga myndigheter, så även i tingsrätterna, men minskningen vägs upp av ökning av bland annat trafikbrott (en hel del mål inom snabbare lagföring) och bedrägeribrott, och utfallet till och med september pekar mot en fortsatt ökning sammantaget för brottskategorin. Vad avser brottskategorin övriga brott har denna ökat relativt kraftigt under de senaste åren. Utvecklingen prognostiserades fortsätta 2022 med en ökningstakt om 4 procent. Det preliminära utfallet pekar på en något högre ökning. Bortsett från misshandel ökar ett flertal brottsgrupper, bland annat brottsgrupperna övriga narkotikabrott (många mål inom snabbare lagföring rörande ringa narkotikabrott) och brott mot frihet och frid.

8.3 Metod

I det följande behandlas inkomna och avgjorda brottmål som avgjorts genom dom i tingsrätt. Domstolsverket har i årets prognosrapport valt att fortsätta att göra prognos för den samlade kategorin brottmål. Därutöver har prognoser gjorts för respektive brottskategori (särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott) för avgjorda brottmål med brottsmisstanke (se vidare bilaga 3). Till skillnad från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten kan prognoserna för de tre brottskategorierna inte summeras till en total prognos, då de baseras på brottsmisstanke medan totalprognosen utgår från mål. Samma förhållande råder för de enskilda brottsgrupperna inom respektive brottskategori, som inte heller kan summeras till en total för brottskategorin. Därmed ska inkomna brottmål och avgjorda brottmål genom dom ses som huvudprognoser, medan prognoserna för de tre brottskategorierna kan ses som komplement och en illustration av innehållet i brottmålen och den förväntade utvecklingen.

Domstolsverket har valt att basera sina statistiska prognoser för inkomna brottmål och brottmål som avgjorts genom dom på månadsdata från 2000–2022 för inkomna mål och från 2004–2022²⁹ för mål som avgjorts genom dom. Statistiken för denna tidsperiod bedöms hålla god kvalitet, och fler dataobservationer förbättrar precisionen. Domstolsverket vill vidare betona det starka historiska samband som finns mellan det totala antalet inkomna och det totala antalet avgjorda brottmål i tingsrätterna och har detta som utgångspunkt för det fortsatta resonemanget. Under 2000-talet ses en stark trend där inkomna och avgjorda mål följts åt och antalsmässigt ligger nära varandra, i princip under samtliga år. Att de under enskilda år utvecklats något olika kan förklaras av perioder av balanstillväxt och insatser för att minska balanserna vid tingsrätterna. Eftersom sambandet mellan inkomna och avgjorda brottmål historiskt är starkt, och det mest centrala är brottmålen som avgörs med dom, sett till både arbetsbelastning och resursbehov, har ingen separat prognos tagits fram för avgjorda brottmål totalt. Antalet avgjorda brottmål bedöms fortsätta ligga nära antalet för inkomna brottmål även kommande år. Domstolsverket har för inkomna brottmål och brottmål som avgjorts genom dom, samt prognoserna för avgjorda mål med förekomst av brottsmisstanke inom respektive

²⁹ Utfall t.o.m. november 2022 för inkomna brottmål och t.o.m. september 2022 för avgjorda brottmål genom dom.

brottskategori, använt en modell med exponentiell utjämning för 2023–2026. Brottskategorierna har prognostiserats utifrån totalt utfall för respektive brottskategori, det vill säga inte utifrån de enskilda brottsgrupperna, och den statistiska prognosen har baserats på månadsdata från 2015–2022³⁰.

8.4 Prognos över inflödet

8.4.1 Prognos inkomna brottmål totalt

Inkomna mål prognostiseras öka svagt under prognosperioden, bland annat då resterande tingsrätter, 23 stycken, ansluter till snabbare lagföring (när och om samtliga ansluter redan under 2023 är i dagsläget inte känt, dock antas att en majoritet ansluts från april 2023).

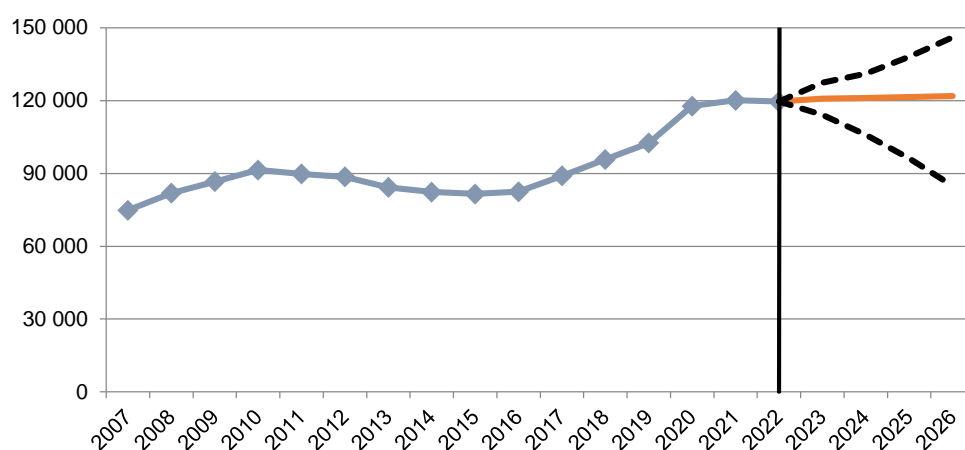
Tabell 19. Prognos över inkomna brottmål 2023–2026 och utfall för 2019–2022

Kategori	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Inkomna brottmål	102 566	117 748	120 106	119 600	120 800	121 100	121 500	121 900
Förändring i antal	6 768	15 182	2 358	-506	1 200	300	400	400
Förändring i procent	7,1%	14,8%	2,0%	-0,4%	1,0%	0,2%	0,3%	0,3%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					1 200	1 500	1 900	2 300
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					1,0%	1,3%	1,6%	1,9%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2023–2026 är avrundat till närmaste hundratal.

I diagram 18 beskrivs antalet inkomna brottmål under perioden 2007–2026, där data fram till och med 2022 belyser det faktiska utfallet och data för perioden 2023–2026 illustrerar de prognostiserade volymerna. Den röda linjen beskriver det prognostiserade inflödet till tingsrätterna. För att beskriva prognosens osäkerhet används svartprickade linjer i figuren, vilket illustrerar osäkerhetsintervall.

Diagram 18. Antal inkomna brottmål 2007–2022 och prognos för 2023–2026

³⁰ Utfall t.o.m. september 2022.

8.5 Prognos över utflödet

8.5.1 Prognos över antalet brottmål som avgörs genom dom

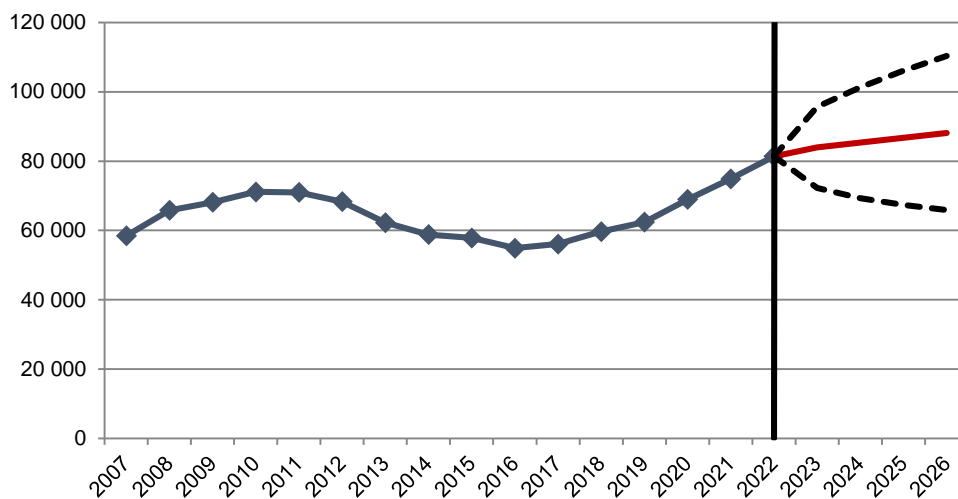
Domstolsverkets prognos indikerar att antalet brottmål som avgörs genom dom kommer att fortsätta att stiga under prognosperioden. Ökningen prognostiseras dock bli lägre än de senaste årens kraftiga ökningstakt. Det ligger i linje med den prognostiserade, förvisso begränsade, ökningen av inkomna brottmål, utökningen av snabbare lagföring och ambitionen att minska nivåerna av brottmål i balans. Antalet brottmål i balans minskade under 2022, för första gången på flera år. Utvecklingen under 2021–2022, med en ökad andel brottmål som avgjordes genom dom av det totala antalet avgjorda brottmål, bedöms fortsätta, främst till följd av att målen inom snabbare lagföring i stor utsträckning avgörs med dom. För att denna prognos ska bli realitet krävs resurser för att klara av denna ökning, då det är de brottmål som avgörs genom dom som är de mest arbetskrävande.

Tabell 20. Prognos över antal avgjorda mål genom dom 2023–2026 och utfall för 2019–2022

Kategori	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Brottmål avgjorda genom dom	62 401	68 957	74 989	81 400	83 900	85 300	86 700	88 100
Förändring i antal	2 700	6 556	6 032	6 411	2 500	1 400	1 400	1 400
Förändring i procent	4,5%	10,5%	8,7%	8,5%	3,1%	1,7%	1,6%	1,6%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					2 500	3 900	5 300	6 700
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					3,1%	4,8%	6,5%	8,2%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2023–2026 är avrundat till närmaste hundratal.

Diagram 19. Antal brottmål som avgjorts genom dom 2007–2022 och prognos för 2023–2026

8.5.2 Prognos avgjorda mål genom dom per brottskategori

Totalprognosen för avgjorda brottmål genom dom utgör Domstolsverkets huvudprognos vad avser utflödet. För att illustrera och bryta ner innehållet i totalprognosen och göra en bedömning av hur det förväntas att utvecklas görs även prognoser per brottskategori: särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. Dessa prognoser kan tillsammans inte summeras till en totalprognos då olika brottsmisstankar kan förekomma i samma mål.

Tabell 21. Prognos över avgjorda brottmål med brottsmisstanke 2023–2026, faktiskt utfall för 2019–2022.

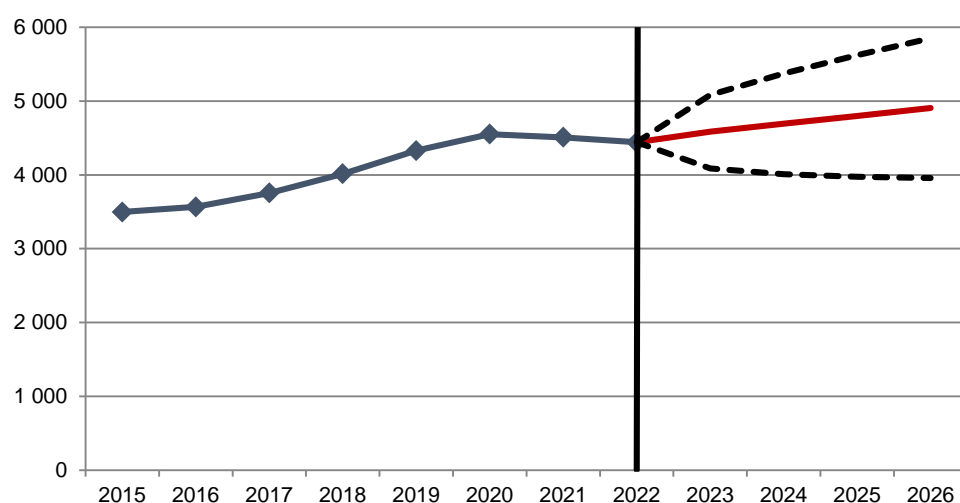
Kategori	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Särskilt resurskrävande brott	4 330	4 552	4 509	4 400	4 600	4 700	4 800	4 900
Förändring i antal	314	222	-43	-109	200	100	100	100
Förändring i procent	8%	5%	-1%	-2%	5%	2%	2%	2%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					200	300	400	500
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					5%	7%	9%	11%
Initialt volymstarka brott	33 854	36 144	38 927	39 500	41 100	42 500	43 900	45 400
Förändring i antal	317	2 290	2 783	573	1 600	1 400	1 400	1 500
Förändring i procent	1%	7%	8%	1%	4%	3%	3%	3%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					1 600	3 000	4 400	5 900
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					4%	8%	11%	15%
Övriga brott	40 122	44 482	48 038	52 100	56 200	60 400	64 600	68 800
Förändring i antal	2 725	4 360	3 556	4 062	4 100	4 200	4 200	4 200
Förändring i procent	7%	11%	8%	8%	8%	7%	7%	7%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					4 100	8 300	12 500	16 700
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					8%	16%	24%	32%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2023-2026 är avrundat till närmaste hundratal.

8.5.2.1 Prognos avgjorda brottmål med förekomst av brottsmisstanke – särskilt resurskrävande brott

Antalet avgjorda brottmål med brottsmisstanke, vad avser särskilt resurskrävande brott, ökade stadigt under ett antal år men har de senaste åren legat still. Antalet bedöms ligga kvar på dagens höga nivåer under prognosperioden, med en svag ökning. Inom brottskategorin förekommer normalt sett inga mål inom snabbare lagföring.

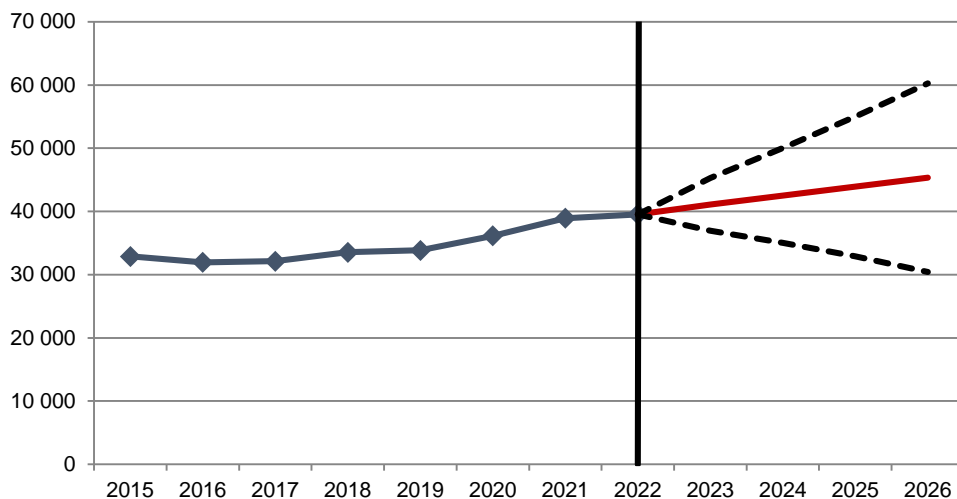
Diagram 20. Särskilt resurskrävande brott: Avgjorda brottmål med brottsmisstanke 2015–2022 och prognos för 2023–2026

8.5.2.2 Prognos avgjorda brottmål med förekomst av brottsmisstanke – initialt volymstarka brott

Antalet avgjorda brottmål med brottsmisstanke, rörande initialt volymstarka brott, har haft en tilltagande ökningstakt under de senaste åren och antalet bedöms fortsätta öka något i inledningen av prognosperioden, bland annat som en följd av fortsatt utbyggnad av snabbare lagföring där inte minst brottsgruppen trafikbrott är volymmässigt stor. Antalet avgjorda mål prognostiseras öka med cirka 3 procent per år fram till 2026.

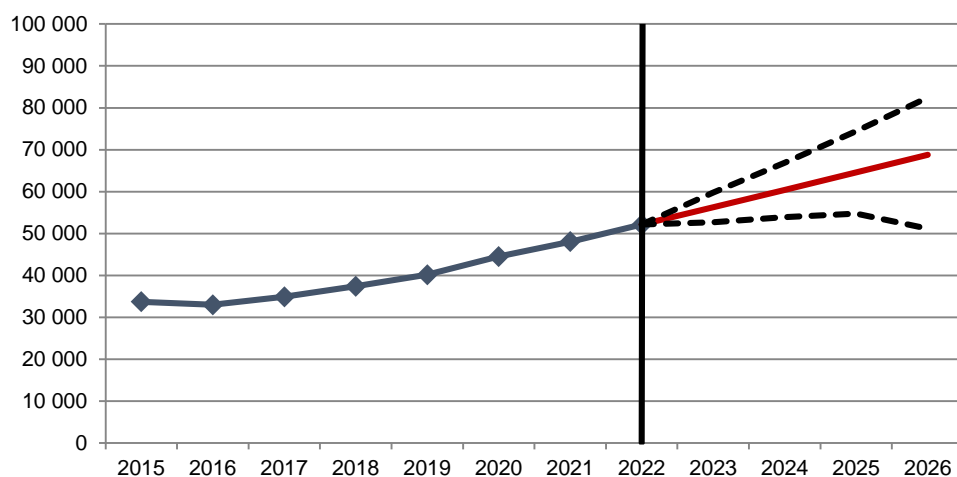
Diagram 21. Initialt volymstarka brott: Avgjorda brottmål med brottsmisstanke 2015–2022 och prognos för 2023–2026

8.5.2.3 Prognos avgjorda brottmål med förekomst av brottsmisstanke – övriga brott

Antal avgjorda brottmål med brottsmisstanke, vad avser övriga brott, har ökat under de senaste åren, en ökning som tilltagit genom utökningen av snabbare lagföring. Ökningen prognostiseras fortsätta om än i en något lägre takt. Antalet avgjorda mål med brottsmisstankar inom övriga brott bedöms vara knappa 70 000 mål 2026, vilket skulle motsvara en ökning om dryga 30 procent jämfört med 2022. Det skulle därmed vara den brottskategori som ökar kraftigast under prognosperioden. En fortsatt ökning av avgjorda mål, inte minst inom snabbare lagföring, bedöms bidra till detta. Inom brottskategorin finns ringa narkotikabrott och brott mot lagen gällande förbud mot knivar och andra farliga föremål, vilket är två brottsmisstankar som ökat kraftigt i antal under de senaste åren.

Diagram 22. Övriga brott: Avgjorda brottmål med brottsmisstanke 2015–2022 och prognos för 2023–2026

9 Kriminalvården

Kriminalvårdens prognoser indikerar en total ökning av medelantalet klienter med 5 000 klienter fram till 2026. Prognoserna visar följande:

- Medelantalet häktade beräknas öka från 2 208 till 2 500 stycken 2022–2026, vilket motsvarar en ökning med 13 procent.
- Medelantalet fängelseklienter beräknas öka från 6 037 till 7 270 stycken 2022–2026, vilket motsvarar en ökning med 20 procent.
- Medelantalet klienter i frivård beräknas öka från 13 070 till 16 540 stycken 2022–2026, vilket motsvarar en ökning med 27 procent.

Flera osäkerhetsfaktorer präglar Kriminalvårdens framtida verksamhetsvolym. De som identifierats för den närmaste fyraårsperioden är

- straffskärpningar, främst förändringarna slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet, ett förstärkt skydd mot sexuella trakasserier och skärpta straff för brott i kriminella nätverk
- ny lagstiftning som genererar fler övervakningsärenden (ungdomsövervakning) och längre övervakningstider (förändrad lagstiftning för skyddstillsyn samt villkorligt frigivna).
- interna åtgärder för att hantera den ökade beläggningen inom myndigheten, exempelvis ambitionshöjningar avseende utslusningsåtgärder och IÖV samt ny lagstiftning inom området IÖV som kan påverka volymerna.

9.1 Bakgrund

Kriminalvårdens huvuduppdrag är att verkställa de kriminalvårdspåföljder som domstolarna har dömt ut. Utöver det finns Kriminalvården med i tidigare delar av rättskedjan genom till exempel häktesverksamhet, transporter och frivårdens arbete med personutredningar inför dom.

Inflödet till Kriminalvården utgörs av personer som påbörjat sin verkställighet i kriminalvårdspåföljd. Till dessa hör påbörjade fängelseverkställigheter och personer med påbörjad IÖV³¹, påbörjad skyddstillsyn³², påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst och från 2021 även den nya verkställighetsformen påbörjad ungdomsövervakning.³³ Inflödet styrs till stor del av vilka straff som domstolarna utdömer. Det är därför intressant att följa detta mått som en koppling mot tidigare led i rättskedjan men även för att visa vilka volymer Kriminalvården måste ta om hand i sin verksamhet. I stället för att prognostisera ett utflöde prognostiserar Kriminalvården medelantalet klienter (häktade, fängelseklienter och klienter i frivård). Medelantalet används för att bedöma klientvolymernas resursbehov i Kriminalvården. Medelantalet visar antalet klienter som Kriminalvården har att hantera i den dagliga driften, vilket ett flödesmått inte gör.

³¹ IÖV står för intensivövervakning med elektronisk kontroll, så kallad fotboja, och är ett sätt att verkställa ett kortare fängelsestraff på och inte en påföljd som döms ut.

³² Skyddstillsyn kan kombineras med föreskrift om särskild behandlingsplan (så kallad kontraktsvård), föreskrift om samhällstjänst, fängelse (så kallad 28:3) eller olika särskilda föreskrifter.

³³ Övriga påföljder inom frivårdsområdet gäller klienter som redan finns i Kriminalvården, exempelvis villkorligt frigivna med övervakning, klienter i utökad frigång och klienter i halvvägshus. De räknas därför inte som ett inflöde.

Utöver att verkställa kriminalvårdspåföljder genomför Kriminalvården ett stort antal personutredningar. Rapporten kommer även inkludera prognos gällande levererade personutredningar då detta är ett resurskrävande område för Kriminalvården.

Kriminalvården omfattade 2022 i genomsnitt 2 200 personer i häkte, 6 000 fängelseklienter och 13 100 klienter inom frivården.

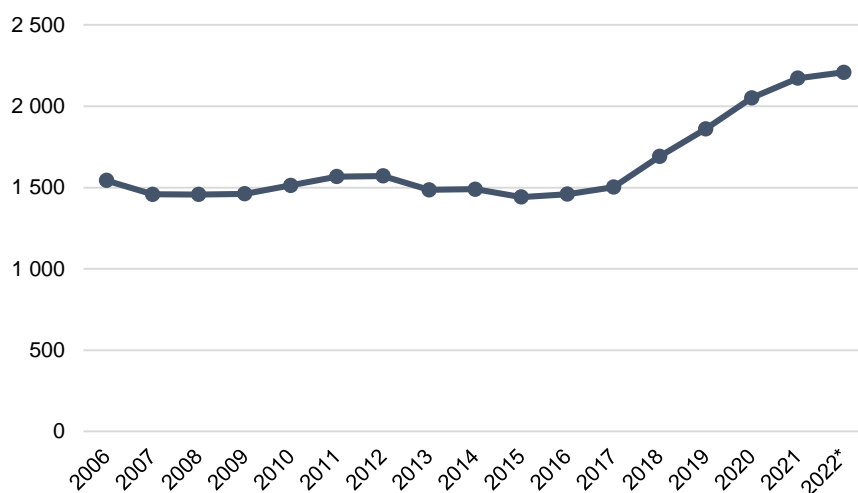
9.1.1 Historisk utveckling

9.1.1.1 Häkte

Medelantalet häktade låg relativt konstant 2006–2017, på runt 1 500 klienter. Från och med 2018 har antalet ökat drastiskt och låg 2021 på knappt 2 200 klienter, se diagram 23. År 2022 kan en avmattning av trenden ses i medelantalet häktade för första gången sedan 2017, vilket ändå är på en historiskt hög nivå.

Utvecklingen av medelantalet häktade drivs dels av inflödet, dels av häktningstider. Under perioden 2018–2021 hade medelantalet häktade en genomsnittlig årlig tillväxt på 10 procent. Samtidigt hade antalet påbörjade häktningar under 2018–2020 enbart en genomsnittlig årlig tillväxt på 2 procent och under 2021 minskade inflödet med 9 procent. Vad som i stället förklarar merparten av uppgången av medelantalet häktade är förändringar av häktningstiderna. Under 2018–2021 ökade häktningstiderna med 18 dagar, vilket ger en genomsnittlig tillväxt på 10 procent per år. Under 2022 fortsatte medelantal häktade att öka men i avtagande takt. Avmattningen av trenden kopplas till det oförändrade inflödet under 2022 jämfört med 2021. Häktningstiderna under 2022 låg visserligen 5 dagar högre jämfört med 2021, men har under året stabiliserat sig på en nivå strax över 80 dagar. Ökningen av antalet häktade från 2018 går i linje med ökningen av särskilt resurskrävande brott inom påbörjade fängelseverkställigheter, se avsnittet om anstalt nedan, vilket indikerar en grövre brottlighet som även i större utsträckning medför häktning. Den grövre brottligheten är även förknippad med längre utredningstider, vilket i sin tur leder till längre häktningstider och fler häktade klienter vid en given tidpunkt.

Diagram 23. Medelantal häktade 2006–2022.

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

Tabell 22. Medelantal häktade 2017–2022.

Kategori	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Häktade	1 501	1 688	1 860	2 052	2 173	2 208

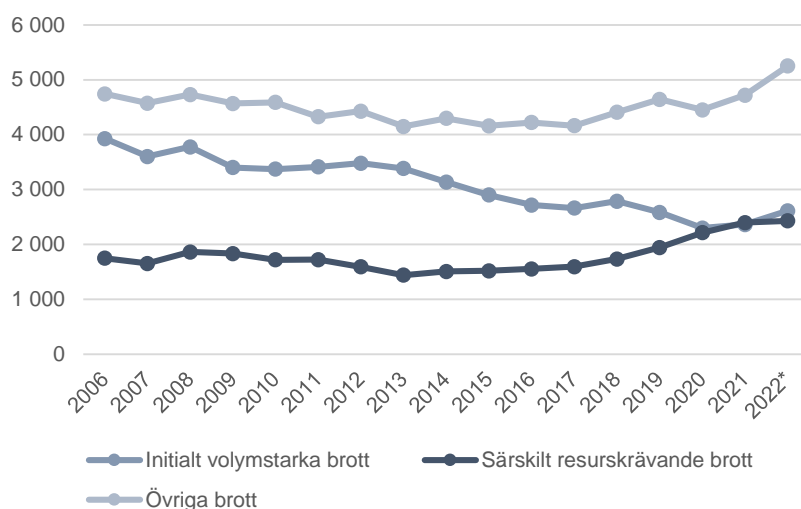
* Siffrorna för 2022 är preliminära.

9.1.1.2 Anstalt

Inflödet av klienter till anstalt hade en avtagande trend 2006–2017, för att sedan öka med undantag för 2020 då inflödet minskade något. Utvecklingen i inflödet av klienter skiljer sig dock åt mellan olika brottskategorier³⁴. De särskilt resurskrävande brotten är de som ökat mest under de senaste åren, och de ökade även under 2020 när det totala inflödet minskade. Utfallet under 2022 ligger dock enbart 1 procent över föregående års utfall, vilket avviker från den längre trenden. Samtidigt ses en minskning i den längre trenden gällande de initialt volymstarka brotten, vilken pågått sedan 2013, men under både 2021 och 2022 ökade inflödet. Utvecklingen inom kategorin övriga brott har under en lång varit oförändrad men visade 2021–2022 en uppåtgång.

Detta tyder på en förändring i Kriminalvårdens klientsammansättning, där antalet klienter som är dömda för mer resurskrävande brott, exempelvis grova vålds-, narkotika- och sexualbrott, ökar. En ökning av de särskilt resurskrävande brotten innebär även längre strafftider, vilket i sin tur innebär att klienterna befinner sig längre hos Kriminalvården och att medelantalet klienter ökar. Under 2017–2022 ökade den genomsnittliga strafftiden totalt med över 100 dagar.

Diagram 24. Påbörjade fängelseverkställigheter efter brottskategori 2006–2022.

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

Tabell 23. Påbörjade fängelseverkställigheter uppdelat på brottskategori 2017–2022

Kategori	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Särskilt resurskrävande brott	1 595	1 734	1 944	2 215	2 397	2 431
Initialt volymstarka brott	2 663	2 789	2 585	2 298	2 363	2 613
Övriga brott	4 165	4 407	4 643	4 451	4 721	5 252

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

³⁴ Se kapitel 4 för beskrivning av de olika brottskategorierna.

9.1.1.3 Frivård

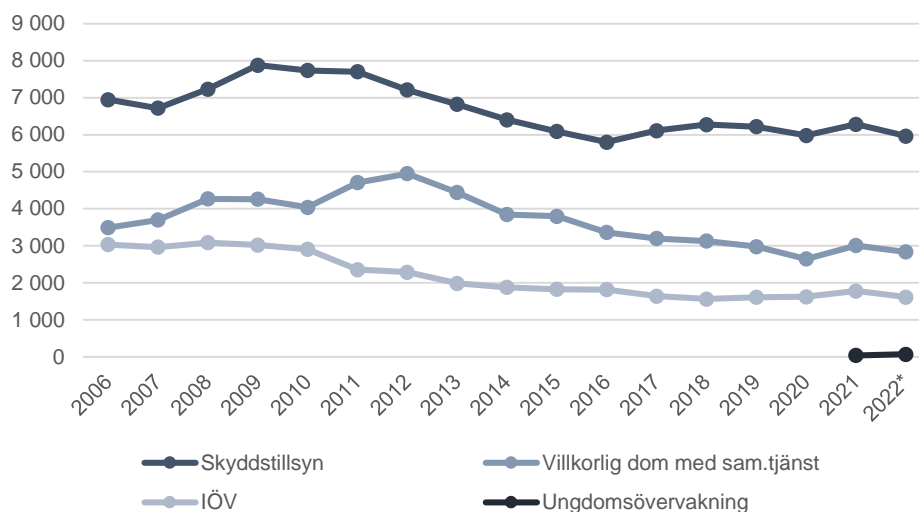
Inom frivården har antalet påbörjade verkställigheter generellt varit nedåtgående sedan 2012. Den ökning som går att se tidigare under 00-talet berodde delvis på en förändrad inriktning i domstolarnas val av påföljd som innebar färre fängelsestraff och fler straff i frivård.

Antalet påbörjade verkställigheter av skyddstillsyn minskade genomgående 2011–2016. I juli 2016 genomfördes en lagändring som begränsade möjligheten att en tidigare utdömd påföljd även ska avse ny brottslighet. Det innebär att en dom för ny brottslighet, som före lagändringen skulle ha räknats in i eller förlängt en tidigare verkställighet, därefter i många fall i stället räknas som en ny verkställighet. Antalet verkställigheter av skyddstillsyn ökade under 2017 och 2018 men det var fortfarande 1 460 färre påbörjade verkställigheter 2018 jämfört med 2010. Under 2020 minskade antalet, något som kan kopplas till att tingsrätterna ställde in förhandlingar med anledning av pågående pandemi, men under 2021 ökade det återigen. Under 2022 minskade antalet återigen något men låg ändå på en relativt stabil nivå.

Villkorlig dom med samhällstjänst hade för perioden 2012–2020 en nedåtgående trend. Minskningen som skedde under 2020 och därefter följdes av en uppgång under 2021, kan till viss del vara en effekt av de restriktioner som pandemin förde med sig vilket kan skapat en fördröjning av påbörjade villkorlig dom med samhällstjänst under 2020, både hos Sveriges Domstolar och hos Kriminalvården. Något som sedan återhämtades under 2021 när restriktionerna minskade något, och som 2022 låg på en relativt oförändrad nivå.

Under perioden 2006–2018 halverades IÖV nästan i antalet påbörjade verkställigheter. Denna utveckling kan delvis förklaras av att färre dömdes till fängelse med strafftider upp till sex månader, och därmed fick färre klienter ett erbjudande om IÖV. Sedan 2018 har dock antalet påbörjade IÖV ökat årligen. Kriminalvården hade under 2021 i uppdrag att öka användningen av IÖV och jobbade därmed också aktivt med att söka upp den målgruppen och motivera dem till att ansöka samt med att undanröja hinder för IÖV, genom att medverka till att anordna särskild sysselsättning, och hjälpa till i kontakten med andra myndigheter för att anordna särskilt boende. Detta har bidragit till den fortsatta uppgången under 2021.³⁵ I slutet av 2021 korrigerades en felaktig tillämpning av lagen gällande IÖV, nämligen att beslut om fängelse, så som när skyddstillsyn undanröjs och omvandlas till fängelse, inte får verkställas med IÖV. Lagstiftningen avser endast dom till fängelse, vilket har förtydligats gentemot verksamheten. Under 2022 kan en minskning av antalet påbörjade IÖV ses som till viss del är en effekt av denna korrigerings.

³⁵ Avseende sysselsättning boende handlar det om tillfälliga lösningar under tiden för verkställigheten.

Diagram 25. Antalet påbörjade frivårdsverkställigheter uppdelat på verkställighetsform 2006–2022.

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

Tabell 24. Påbörjade frivårdsverkställigheter uppdelat på verkställighetsform 2017–2022

Kategori	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Påbörjad skyddstillsyn	6 110	6 275	6 220	5 983	6 285	5 962
Påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst	3 199	3 127	2 978	2 645	3 008	2 834
Påbörjad IÖV	1 642	1 563	1 609	1 622	1 778	1 614
Påbörjad ungdomsövervakning					38	68

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

9.2 Uppföljning av tidigare prognoser

För att skapa en bättre förståelse för myndighetens prognoser i förhållande till utfall görs här en uppföljning av de prognoser som togs fram i förra årets rapport avseende prognosperioden 2022–2025. Uppföljningen görs av utfallet för de senaste två åren och prognosen för det senaste året.

Gällande påbörjade fängelseverkställigheter beräknades en ökning med 2 procent under året jämfört med 2021, och utfallet visar i stället en ökning med 9 procent. För särskilt resurskrävande brott och övriga brott beräknades en ökning med 5 procent respektive 1 procent, medan de initialt volymstarka brotten beräknades minska med 1 procent. Utfallet 2022 visade en ökning jämfört med 2021 i samtliga brottkategorier, där de initialt volymstarka brotten ökade med 11 procent (250), de särskilt resurskrävande med 1 procent (30) och de övriga brotten med 11 procent (530).

Tabell 25. Utfall påbörjade fängelseverkställigheter 2021–2022 och prognos för 2022

Brottskategori	Utfall 2021	Utfall 2022	Prognos 2022	Prognos 2022 jfr utfall 2021	Utfall 2022 jfr 2021
Särskilt resurskrävande brott	2 397	2 431	2 510	5%	1%
Initialt volymstarka brott	2 363	2 613	2 350	-1%	11%
Övriga brott	4 721	5 252	4 780	1%	11%
Totalt	9 481	10 296	9 640	2%	9%

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

För övriga påbörjade verkställigheter prognostiserades en ökning med 2 procent för IÖV, 1 procent för skyddstillsyn och en minskning med 5 procent för villkorlig dom med samhällstjänst. Utfallet 2022 visade en minskning jämfört med 2021 med 9 procent (160) för IÖV, 5 procent (320) för skyddstillsyn, och 5 procent (170) för påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst. För påbörjad ungdomsövervakning beräknades en ökning med cirka 60 påbörjade verkställigheter, men utfallet visades en ökning med 30 stycken. Gällande personutredningar prognostiserades en ökning med 1 procent, medan utfallet visade en minskning med 4 procent (260).

Tabell 26. Utfall påbörjade verkställigheter 2021–2022 och prognos för 2022

Kategori	Utfall 2021	Utfall 2022	Prognos 2022	Prognos 2022 jfr utfall 2021	Utfall 2022 jfr 2021
Påbörjade fängelseverkställigheter	9 481	10 296	9 640	2%	9%
Påbörjade IÖV	1 778	1 614	1 820	2%	-9%
Påbörjad skyddstillsyn	6 285	5 962	6 330	1%	-5%
Påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst	3 008	2 834	2 850	-5%	-6%
Påbörjad ungdomsövervakning	38	68	100	163%	79%
Totalt	20 590	20 774	20 740	1%	1%

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

Tabell 27. Utfall levererade personutredningar 2021–2022 och prognos för 2022

Kategori	Utfall 2021	Utfall 2022	Prognos 2022	Prognos 2022 jfr utfall 2021	Utfall 2022 jfr 2021
Levererade personutredningar	30 837	29 523	31 100	1%	-4%

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

Även om det förekom avvikelser från prognostiserade värden var utfallet för prognoser gällande inflödet i de flesta verkställighetsformerna inom de beräknade osäkerhetsintervall som finns kopplade till klientprognoserna. Inflödet inom ungdomsövervakning var under de beräknade osäkerhetsintervallen. Huvudsakliga förklaringen till avvikelserna, kopplat till påbörjade verkställigheter, är att ungdomsövervakningen är en ny verkställighetsform. Bedömningen är att utfallet är på väg mot den beräknade effekten, men har ännu inte kommit upp i den prognostiserade nivån.

För medelantalet klienter var utfallet för både häktade och fängelseklienter i nivå med prognosen. För frivården prognostiserades en ökning av medelantalet med 11 procent och utfallet visade en ökning med 8 procent. Inom frivården prognostiserades en ökning för medelantalet med skyddstillsyn, exklusive kontraktsvård och samhällstjänst, med 6 procent, för skyddstillsyn med samhällstjänst med 8 procent, för villkorligt frigivna med övervakning med 17 procent, och för skyddstillsyn med kontraktsvård prognostiserades en minskning med 4 procent. Utfallet visade en ökning för skyddstillsyn exklusive kontraktsvård och samhällstjänst med 8 procent, för skyddstillsyn med samhällstjänst med 15 procent och för villkorligt frigivna med 9 procent, Utfallet visade även en minskning med 9 procent för skyddstillsyn med kontraktsvård.

Tabell 28. Utfall av medelantal 2021–2022 och prognos för 2022

Kategori	Utfall 2021	Utfall 2022	Prognos 2022	Prognos 2022 jfr utfall 2021	Utfall 2022 jfr 2021
Häktade	2 173	2 208	2 210	2%	2%
Övriga i häkte	122	126	130	7%	3%
Fängelseklienter	5 463	6 037	6 050	11%	11%
Frivård	12 131	13 070	13 420	11%	8%
Totalt	19 889	21 441	21 810	10%	8%

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

Tabell 29. Utfall av medelantal frivårdsverkställigheter 2021–2022 och prognos för 2022

Kategori	Utfall 2021	Utfall 2022	Prognos 2022	Prognos 2022 jfr utfall 2021	Utfall 2022 jfr 2021
Skyddstillsyn exkl. kontraktsvård och samhällstjänst	4 215	4 571	4 460	6%	8%
Skyddstillsyn med kontraktsvård	616	559	590	-4%	-9%
Skyddstillsyn med samhällstjänst	1 108	1 276	1 200	8%	15%
Villkorligt frigivna med övervakning	5 087	5 526	5 950	17%	9%
Villkorlig dom med samhällstjänst	621	612	650	5%	-1%
IÖV	208	200	200	-4%	-4%
Utökad frigång	170	174	190	12%	3%
Halvägshus	96	108	110	15%	12%
Ungdomsövervakning	11	44	70	536%	300%
Totalt	12 131	13 070	13 420	11%	8%

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

Avvikelserna inom medelantalet klienter landar inom de beräknade osäkerhetsintervallen för samtliga verksamhetsvolym, med undantag för villkorligt frigivna med övervakning som ligger marginellt utanför osäkerhetsintervallet. Att prognoser för villkorligt frigivna överskattade utfallet under 2022 kan kopplas till den nya lagstiftning som infördes under 2020. Villkorligt frigivna har ökat i takt med att lagändringen börjat få effekt men inte i den utsträckning som förväntades under 2022, och full effekt av lagändringen bedöms nu komma senare än vad som antogs under arbetet med prognoserna för 2022–2025.

9.3 Metod

Grundläggande data om klienter hämtas från myndighetens klientadministrativa system. Som grund för de statistiska framskrivningarna har månadsdata använts. För olika prognoser har olika långa tidserier använts. För häkte har data sedan 1996 använts och prognosen över fängelseklienter använder data sedan 2005. För frivårdspåföljderna varierar tidserierna med start 1996–2015. Levererade personutredningar använder en tidserie från 2012. För de statistiska framskrivningarna har Kriminalvården till största del använt olika ARIMA-modeller men undantag finns. En detaljerad redovisning finns i bilaga 3.

För påbörjade fängelseverkställigheter har tre prognoser gjorts, en för var och en av de myndighetsgemensamma brottskategorier som presenteras i kapitel 4: särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. Dessa har sedan lagts samman till en totalprognos över påbörjade fängelseverkställigheter.

För några prognoser över små volymer (medelantal övriga klienter i häkte, halvvägshus och utökad frigång) har en bedömningsprognos använts i stället för statistiska framskrivningar.

Från och med 2021 finns en ny verkställighetsform inom Kriminalvården, ungdomsövervakning. Då inga historiska underlag finns att tillgå har det inte varit möjligt att prognostisera dessa volymer enligt de metoder som generellt används. I stället har en bedömningsprognos gjorts utifrån utfallen under 2021 och 2022.

9.4 Prognos över inflöde

Prognoserna över inflödet till Kriminalvården redovisas i tabell 30. Inflödet till Kriminalvården prognostiseras att öka med 440 klienter under 2023. Under den kommande fyraårsperioden fram till 2026 förväntas inflödet öka med 1 160 klienter, motsvarande 6 procent.

Inom frivården prognostiseras ett ökat inflöde med 50 klienter för skyddstillsyn. Inflödet till villkorlig dom med samhällstjänst förväntas minska med 710 klienter och inflödet till IÖV förväntas öka med 190 klienter under perioden. För den nya verkställighetsformen ungdomsövervakning förväntas inflödet öka med 260 klienter fram till 2026.

Tabell 30. Prognos över påbörjade verkställigheter i Kriminalvården 2023–2026 och faktiska värden för 2019–2022

Kategori	2019	2020	2021	2022*	2023	2024	2025	2026
Påbörjade fängelseverkställigheter	9 172	8 964	9 481	10 296	10 760	11 060	11 370	11 670
Påbörjade IÖV	1 609	1 622	1 778	1 614	1 740	1 760	1 780	1 800
Påbörjad skyddstillsyn	6 220	5 983	6 285	5 962	6 010	6 010	6 010	6 010
Påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst	2 978	2 645	3 008	2 834	2 570	2 420	2 270	2 120
Påbörjad ungdomsövervakning	-	-	38	68	130	230	330	330
Totalt	19 979	19 214	20 590	20 774	21 210	21 480	21 760	21 930
Årlig förändring i antal		-765	1 376	184	436	270	280	170
Årlig förändring i procent		-4%	7%	1%	2%	1%	1%	1%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					436	706	986	1 156
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					2%	3%	5%	6%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2023–2026 är avrundat till närmaste tiotal. Siffrorna för 2022 är preliminära.

Antalet påbörjade fängelseverkställigheter förväntas öka med 13 procent under prognosperioden. Utvecklingen skiljer sig dock åt för de tre redovisade brottkategorierna initialt volymstarka brott, särskilt resurskrävande brott och övriga brott (se kapitel 4 för specifikation av vilka brott som ingår i respektive grupp). Ökningen drivs framför allt av en förväntad ökning inom kategorierna särskilt resurskrävande brott och övriga brott. Särskilt resurskrävande brott har under de senaste åren haft en relativt kraftig uppgång, något som förväntas fortsätta även under prognosperioden. Fram till 2026 förväntas inflödet öka med 21 procent. Även övriga brott har en uppåtgående trend som också förväntas fortsätta under prognosperioden, med 13 procent. Den tredje brottskategorin, initialt volymstarka brott, skiljer sig från de övriga två genom att relativt länge haft en nedåtgående trend. Under prognosperioden förväntas dock volymerna öka med 6 procent fram till 2026.

Tabell 31. Prognos över påbörjade fängelseverkställigheter uppdelat på brottskategori 2022–2025 och faktiska värden för 2018–2021.

Kategori	2019	2020	2021	2022*	2023	2024	2025	2026
Särskilt resurskrävande brott	1 944	2 215	2 397	2 431	2 570	2 700	2 830	2 950
Initialt volymstarka brott	2 585	2 298	2 363	2 613	2 760	2 760	2 760	2 760
Övriga brott	4 643	4 451	4 721	5 252	5 430	5 610	5 780	5 960
Påbörjade fängelseverkställigheter totalt	9 172	8 964	9 481	10 296	10 760	11 070	11 370	11 670
Årlig förändring i antal		-208	517	815	464	310	300	300
Årlig förändring i procent		-2%	6%	9%	5%	3%	3%	3%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					464	774	1 074	1 374
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					5%	8%	10%	13%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2023–2026 är avrundat till närmaste tiotal. Siffrorna för 2022 är preliminära.

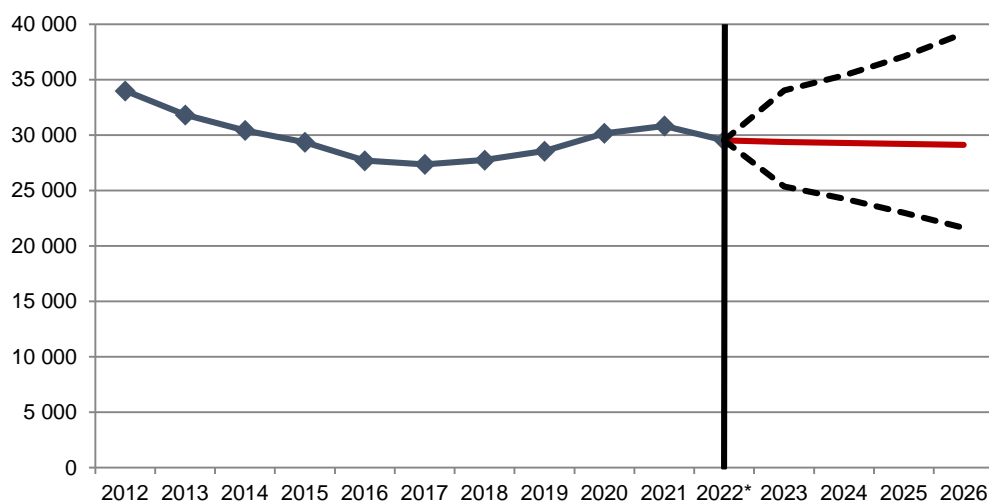
9.5 Prognos över antal levererade personutredningar

Från och med 2021 tas prognoser fram över antalet levererade personutredningar. För perioden fram till 2026 prognostiseras att antalet levererade personutredningar minskar med 1 procent, motsvarande 400 stycken.

Tabell 32. Prognos över antal levererade personutredningar 2023–2026 och faktiska värden för 2019–2022

Kategori	2019	2020	2021	2022*	2023	2024	2025	2026
Levererade personutredningar	28 569	30 162	30 837	29 523	29 890	29 300	29 210	29 120
Förändring i antal		1 593	675	-1314	367	-590	-90	-90
Förändring i procent		6%	2%	-4%	1%	-2%	0%	0%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					367	-223	-313	-403
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					1%	-1%	-1%	-1%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2023–2026 är avrundat till närmaste tiotal. Siffrorna för 2022 är preliminära.

Diagram 26. Levererade personutredningar 2012–2022 och prognos för 2023–2026

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

9.6 Prognos över medelantal klienter

Den samlade prognosen för medelantal klienter inom de tre verksamhetsområdena häkte, anstalt och frivård hos Kriminalvården ses i tabell 25. På totalnivå prognostiseras en ökning av medelantalet med 5 000 klienter fram till 2026, vilket motsvarar en ökning med 23 procent.

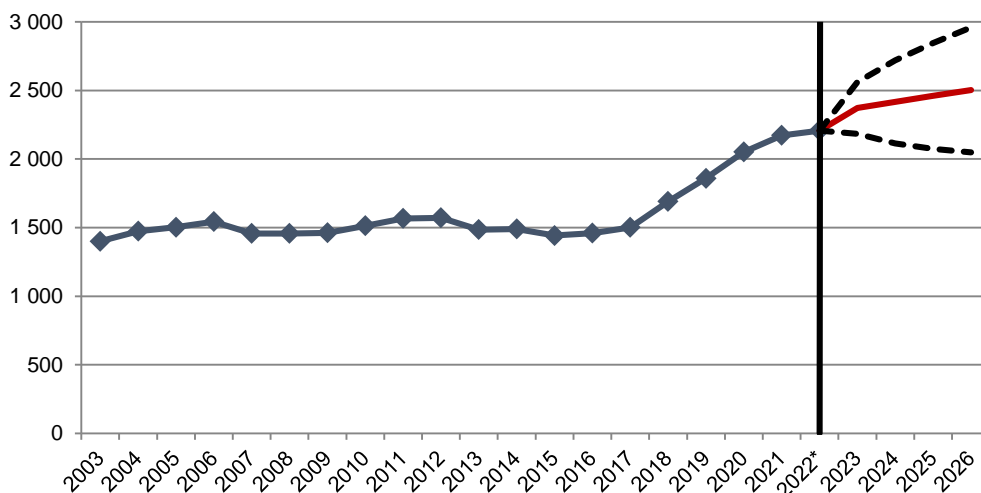
Tabell 33. Prognos över medelantalet klienter 2023–2026 och faktiska värden för 2019–2022.

Kategori	2019	2020	2021	2022*	2023	2024	2025	2026
Häktade	1 860	2 052	2 173	2 208	2 370	2 420	2 460	2 500
Övriga i häkte	132	109	122	126	120	120	120	120
Fängelseklienter	4 637	5 055	5 463	6 037	6 460	6 750	7 020	7 270
Frivård	10 199	10 737	12 131	13 070	14 540	15 670	16 220	16 540
Totalt	16 828	17 953	19 889	21 441	23 490	24 960	25 820	26 430
Förändring i antal		1 125	1 936	1 552	2 049	1 470	860	610
Förändring i procent		7%	11%	8%	10%	6%	3%	2%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					2 049	3 519	4 379	4 989
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					10%	16%	20%	23%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2023–2026 är avrundat till närmaste tiotal. Siffrorna för 2022 är preliminära.

Prognosen över medelantalet häktade visar att antalet ökar med 290 klienter under perioden fram till 2026 (+ 13 procent). Medelantal häktade avser de klienter som vid en given dag är inskrivna som häktade på något av Kriminalvårdens häkten. I måttet ingår inte klienter som verkställer på häkte (dessa ingår i stället i måttet fängelseklienter) eller övriga i häkte. Detta gör att medelantalet häktade inte kan likställas med platsbehovet på häkte. För en bedömning av framtida platsbehov hänvisas till rapporten Kriminalvårdens platskapacitet³⁶.

Diagram 27. Medelantal häktade 2003–2022 och prognos för 2023–2026

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

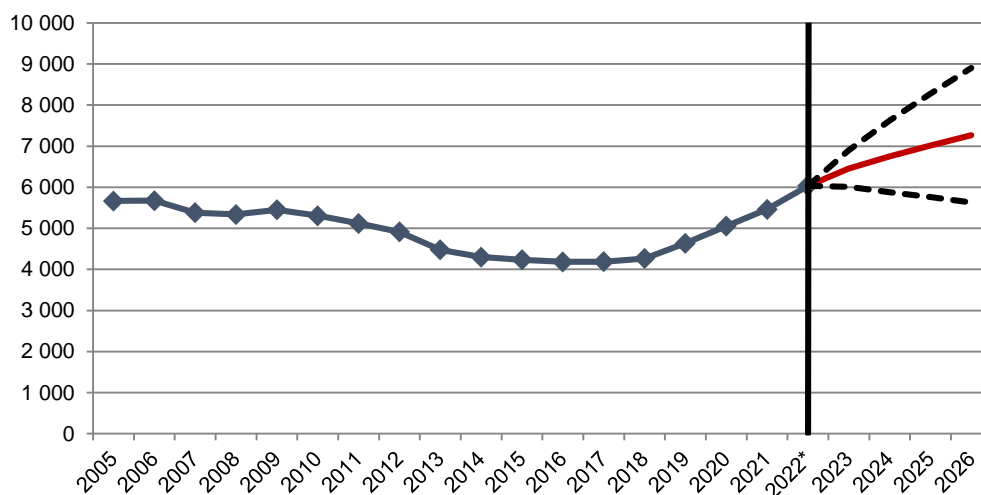
Prognosen över fängelseklienter visar en ökning under kommande prognosperiod. Över hela perioden förväntas medelantalet fängelseklienter öka med 20 procent, vilket skulle motsvara 1 230 klienter. Den

³⁶ Kriminalvårdens platskapacitet 2023-2032.

kraftiga ökningen förväntas delvis vara en effekt av ny lagstiftning, se osäkerhetsfaktorer senare i kapitlet.

På samma sätt som för medelantal häktade kan måttet medelantal fängelseklienter inte likställas med platsbehovet i anstalt, då klienter som verkställer på häkte ingår i måttet men i praktiken upptar en plats på häkte. Andra klienter som ingår i måttet men som inte upptar en plats är klienter på utslussning, halvvägshus och utökad frigång. För en bedömning av framtida platsbehov hänvisas till Kriminalvårdens platskapacitetsrapport³⁷.

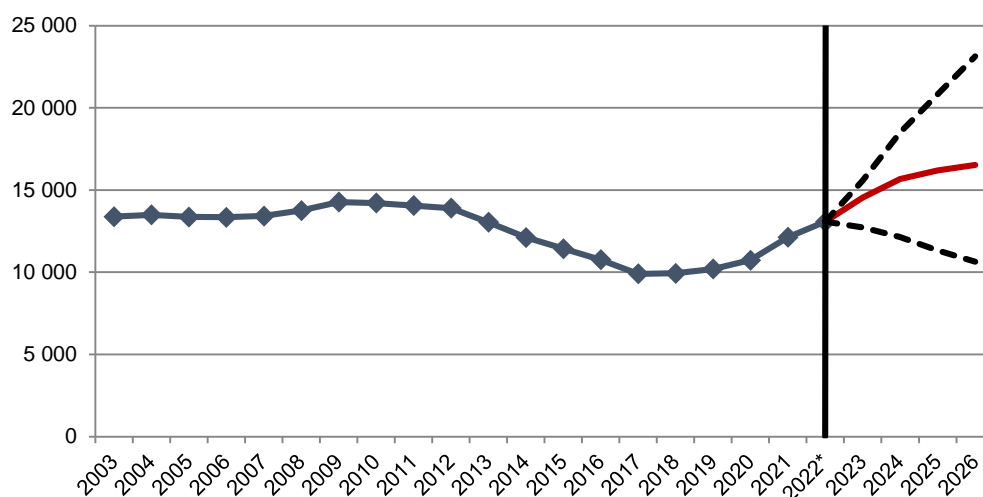
Diagram 28. Medelantal fängelseklienter 2005–2022 och prognos för 2023–2026

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

Prognosen för medelantalet klienter i frivård visar ett ökande antal under prognosperioden. Under 2023 förväntas en ökning med 1 470 klienter och fram till 2026 förväntas en ökning med 3 470 klienter (+ 27 procent). De kraftiga ökningarna inom frivården beror till stor del på lagförändringar som är kopplade till skyddstillsyn och villkorlig frigivning med övervakning (se osäkerhetsfaktorer senare i kapitlet).

³⁷ Kriminalvårdens platskapacitetsrapport 2023-2032.

Diagram 29. Medelantalet klienter i frivård 2003–2022 och prognos för 2023–2026

* Siffrorna för 2022 är preliminära.

I tabellen nedan redovisas prognoser för de olika frivårdsverkställigheterna. Som tidigare nämnts prognostiseras en ökning av antalet frivårdsklienter med totalt 27 procent fram till 2026. De största grupperna inom frivård gäller ren skyddstillsyn³⁸ och villkorlig frigivning med övervakning. Skyddstillsyn exklusive kontraktsvård och samhällstjänst förväntas öka med 1 320 klienter (29 procent) fram till 2026. Prognosen är något osäker, då den är beroende av den nya lagen om skyddstillsyn och dess utökning av övervakningstiden, se avsnitt om osäkerhetsfaktorer nedan.

Antalet villkorligt frigivna med övervakning förväntas öka med 1 330 klienter (+ 24 procent) fram till 2026. Detta är en stor ökning och utvecklingen för villkorligt frigivna är i nuläget svårbedömd då även den verkställighetsformen påverkas av ny lagstiftning, se avsnitt om osäkerhetsfaktorer nedan.

Tabell 34. Prognos över medelantalet klienter i olika frivårdsverkställigheter 2023–2026 och faktiska värden för 2019–2022

Kategori	2019	2020	2021	2022*	2023	2024	2025	2026
Ren skyddstillsyn	4 292	4 181	4 215	4 571	5 330	5 820	5 890	5 890
Skyddstillsyn med kontraktsvård	706	620	616	559	590	640	640	620
Skyddstillsyn med samhällstjänst	1 122	1 058	1 108	1 276	1 460	1 560	1 630	1 680
Villkorligt frigivna med övervakning	3 097	3 931	5 087	5 526	5 960	6 320	6 610	6 860
Villkorlig dom med samhällstjänst	594	538	621	612	560	580	600	610
IÖV	195	194	208	200	230	240	250	260
Utökad frigång	137	150	170	174	190	200	210	220
Halvägshus	56	65	96	108	120	130	140	150
Ungdomsövervakning	-	-	11	44	100	180	250	250
Totalt	10 199	10 737	12 131	13 070	14 540	15 670	16 220	16 540
Förändring i antal		538	1 394	939	1 470	1 130	550	320
Förändring i procent		5%	13%	8%	11%	8%	4%	2%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2022					1 470	2 600	3 150	3 470
Akkumulerad förändring i procent jfr 2022					11%	20%	24%	27%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2023–2026 är avrundat till närmaste tiotal. Siffrorna för 2022 är preliminära.

³⁸ Exklusive kontraktsvård, i kombination med samhällstjänst eller i kombination med fängelse.

9.7 Osäkerhetsfaktorer kopplade till prognoser

Som redovisas ovan har Kriminalvårdens prognoser för perioden 2023–2026 ett visst osäkerhetsintervall. De statistiska prognoserna bygger på historiskt utfall och tar således inte hänsyn till eventuella framtida händelser som inte ligger i linje med det historiska utfallet. Myndigheten har identifierat ett antal osäkerhetsfaktorer, varav några bedöms vara omhändertagna i den statistiska prognosen, då de redan ligger i linje med den rådande trenden, men även några som avviker från den rådande trenden. I de fall faktorerna bedöms ge en utveckling som avviker från den rådande trenden, och således inte omhändertas av de statistiska prognoserna som används, har en justering av prognosens utfall gjorts. Dessa justeringar redovisas nedan.

Möjligheten att som myndighet själv påverka verksamhetsvolymerna, i form av antalet klienter inom verksamhetsgrenarna häkte, anstalt och frivård, är för Kriminalvården relativt liten. Den finns i form av exempelvis förändring av inställetid, i form av fördelning av klienter mellan anstalt och frivård genom exempelvis utslussningsåtgärder eller IÖV och i form av verkställande av anstaltspåföljd i häkte och dylika åtgärder. För närvarande bedöms ambitionshöjningar i form av att öka antalet klienter som påbörjar IÖV och antalet klienter och tiden i de särskilda utslussningsåtgärderna vara interna faktorer vilka skulle kunna ha påverkan på verksamhetsvolymerna framöver.

Omfattningen av dessa interna möjligheter är dock, relativt de totala klientvolymerna, tämligen begränsad. De faktorer som i nuläget därför identifierats ha störst påverkan på Kriminalvårdens verksamhetsvolym framgent, är således främst yttre faktorer i form av straffskärpningar och andra lagändringar.

9.7.1 Straffskärpningar

Ny och förändrad lagstiftning har stor påverkan på Kriminalvårdens verksamhet, framför allt förändringar som leder till längre strafftider. Under de senaste åren har det funnits ett stort fokus på straffskärpningar, varav några har haft, eller förväntas ha, särskilt stor påverkan på Kriminalvården. Verksamhetsvolymerna kan öka både på Kriminalvårdens anstalter och på häkten, då höjningar av till exempel minimistraff kan innebära att det föreligger en presumtion för häktning vid misstanke på sannolika skäl. Vilka konsekvenser nykriminaliseringar och straffskärpningar får för verksamhetsvolymerna i anstalter och häkten beror också på tidigare led i rättskedjan: hur polis och åklagare prioriterar och hur praxis utvecklas i domstolarna.

Under kommande prognosperiod, 2023–2026, bedöms som tidigare nämnts i denna rapport tre lagstiftningar gällande främst straffskärpningar vara särskilt relevanta för Kriminalvården ur ett klientprognosperspektiv:

- slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet (prop. 2021/22:17)
- förstärkt skydd mot sexuella trakasserier (SOU 2021:43)
- skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68).

Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet trädde i kraft den 2 januari 2022. Kriminalvården har bedömt att förändringen i straffrabatten kommer att innebära ett ökat bruk av påföljderna villkorlig dom, skyddstillsyn och fängelse för den kategori lagöverträdare i åldern 18–20 år som i dag döms till ett högt antal dagsböter. Detta kommer leda till större klientvolym och bidra till trenden av ett ökat medelantal klienter inom både anstalt och frivård. I utredningen bedömdes att förändringarna skulle leda till en ökad medelbeläggning med drygt 350 klienter på anstalt vid full

effekt. Kriminalvårdens egna beräkningar pekar dock på en större effekt och bedömer att medelbeläggningen kommer att ha ökat med knappt 400 klienter i slutet av 2025, för att därefter öka något ytterligare.

Ett förstärkt skydd mot sexuella trakasserier trädde i kraft den 1 augusti 2022. Enligt utredningen skulle straffskärpningsen innebära ytterligare 264 fängelseklienter per år vid full effekt. Kriminalvården bedömer att utredningens beräkningar bygger på en relativt grov uppskattning och att de angivna siffrorna gällande fängelseklienter ska ses som en miniminivå. Fler fängelsepåföljder och ökade strafflängder kommer sannolikt även att påverka antalet häktade, vilket inte bedöms i utredningen.

Skärpta straff för brott i kriminella nätverk föreslås träda i kraft den 1 juli 2023. Enligt utredningen skulle straffskärpningarna innebära ytterligare 465 fängelseklienter per år vid full effekt. Kriminalvården bedömer att vissa uppskattningar i utredningarna är i underkant och behäftade med stor osäkerhet, vilket innebär att antalet kan öka mer än vad utredningen bedömde gällande antal fängelseklienter men även volymerna i både häkte och frivård.

Utifrån ovanstående är bedömningen att inga justeringar av den statistiska prognosen behövs, utan att de nämnda lagförändringarna ryms inom och är en förutsättning för den prognostiserade utvecklingen.

Under januari 2023 lämnade flerbrottsutredningen förslag om skärpt syn på mängdbrottslighet.³⁹ Enligt beräkningar i utredningen kommer antalet fängelseår att öka med 790 år som följd av förslaget. Efter beaktande av att villkorlig frigivning enligt nuvarande regler normalt sker efter att två tredjedelar av straffet har avtjänats innebär det att den strafftid som ska avtjänas i anstalt totalt kan förväntas öka med 520 fängelseår. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2025, men effekterna av lagändringen blir märkbara något år efter ikraftträdandet och får fullt genomslag först ett antal år efter denna tidpunkt. Med anledning av att förslaget kom så sent i processen med prognostisering av verksamhetsvolym, och eftersom effekterna bedöms vara märkbara som tidigast 2026, har ingen hänsyn till lagförändringen tagit i årets rapport.

9.7.2 Övervakning inom frivården

Inom frivården finns, som tidigare nämnts i denna rapport, en ny verkställighetsform och två lagändringar som ändrar förutsättningarna för övervakning inom frivården. Dessa tre är

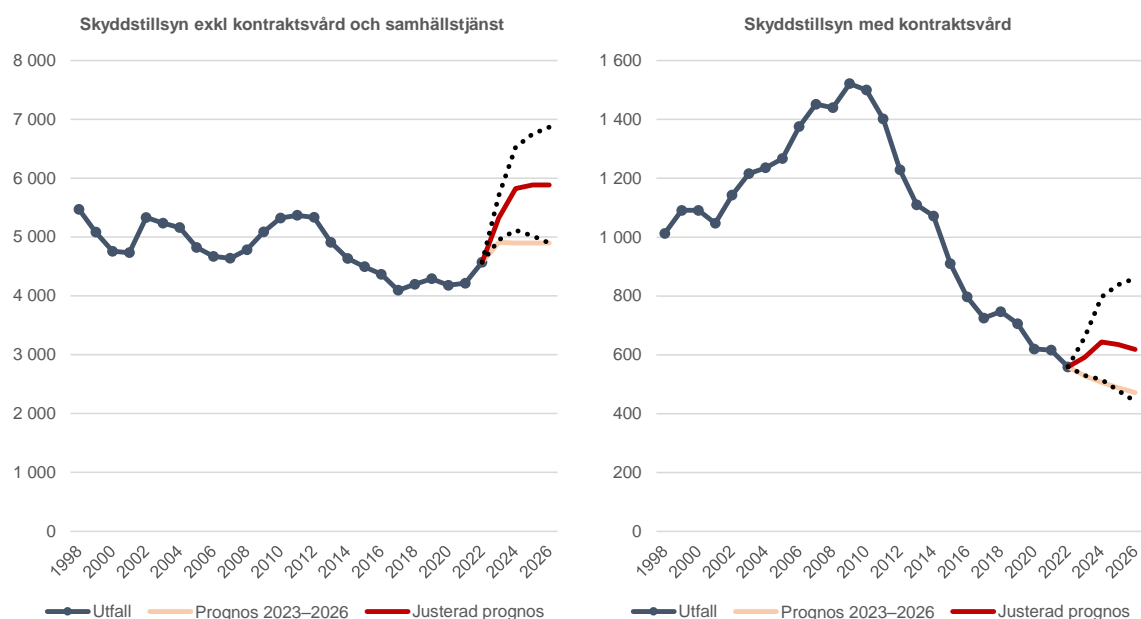
- utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda (2020/21: JuU22)
- förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning (2018/19: JuU25)
- den nya påföljden ungdomsövervakning.

Den förändrade lagstiftningen för skyddstillsyn kommer att påverka verksamhetsvolymerna inom frivården, framför allt från de delar som rör ändringar i övervakningstiden för klienter som är dömda till skyddstillsyn. Lagstiftningen innebär att övervakningstiden kan bli lika lång som prövotiden, det vill säga tre år. Övervakningen upphör inte automatiskt efter ett år, vilket var fallet innan den nya lagstiftningen kom, utan Kriminalvården ska kontinuerligt bedöma om övervakningen ska kvarstå eftersom tanken inte är att övervakningstiden generellt ska vara tre år. De nya reglerna började gälla den 1 maj 2021. Kriminalvårdens bedömning är att lagförändringen innebär ytterligare 1 800 frivårdsklienter 2024.

³⁹ Skärpta straff för flerfaldig brottslighet (SOU 2023:1).

Förändringen som lagstiftningen innebär bedömdes inte rymmas inom den rådande trenden för prognosperioden 2022–2025 och därför justerades de statistiska prognoserna. Justeringen innebär att förändringen på 1 800 klienter fördelas proportionellt mellan de tre skyddstillsynsverkställigheterna och antogs ha en linjär utveckling under maj 2022 till juni 2024. För prognosperioden 2023–2026 justerades de statistiska prognoserna för medelantalet med skyddstillsyn exklusive kontraktsvård och samhällstjänst och medelantalet med skyddstillsyn med kontraktsvård på samma sätt. För skyddstillsyn med samhällstjänst bedöms lagstiftningen ligga i trenden för prognosperioden 2023–2026, varför ingen justering av prognosen har gjorts.

Diagram 30. Medelantalet skyddstillsynsklienter 1998–2022 och prognos samt justerad prognos för 2023–2026

Lagförändringen gällande förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning trädde i kraft den 1 juli 2020. Ändringarna som den nya lagen medför innebär bland annat att övervakningstiden efter villkorlig frigivning förlängs. Detta medför ökade klientvolymen inom frivården, vilket kräver en kapacitetsutökning kopplat till frivårdskontoren. Volymökningarna bedömdes börja få verkan i mitten av 2021 men framför allt 2022 och framåt, och på sikt beräknas förändringen medföra en ökning av klientvolymen inom villkorlig frigivning med ungefär 900 klienter. För prognosperioden 2023–2026 bedöms lagstiftningen ligga i rådande trend, och därför justeras inte de statistiska prognoserna.

Ungdomsövervakning är en ny verkställighetsform inom frivården. För att dömas till ungdomsövervakning krävs att

- den unge är 15–17 år
- det finns särskilda skäl om den unge är 18–20 år
- varken ungdomsvård eller ungdomstjänst bedöms som tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet.

I föregående års rapport prognostiserades ungdomsövervakning till 100 påbörjade per år och ett medelantal pågående till 70, vilket är lägre än de 250 klienter som nämndes i lagförslaget, på grund av

att utfallet under 2021 inte var så många klienter som man bedömde vid införandet av verkställighetsformen. Utfallet under 2022 var 68 påbörjade ungdomsövervakning, vilket indikerar att verkställighetsformen börjar komma upp i de nivåer som bedömdes inför införandet. I årets rapport prognostiseras därför medelantalet pågående ungdomsövervakning till 250 verkställigheter för 2025–2026, och 330 påbörjade.

9.7.3 Särskilda utslussningsåtgärder

Kriminalvården arbetar för att fler intagna ska kunna delta i särskilda utslussningsåtgärder i form av utökad frigång, vårdvistelse och halvvägshus. Åtgärderna är viktiga för klienternas återanpassning, samtidigt som de frigör anstaltskapacitet. Hur många intagna som deltar i utslussning, och hur länge åtgärden pågår, har effekt på utvecklingen av medelantalet klienter inom frivård kopplat till utslussningsåtgärderna utökad frigång och halvvägshus.

9.7.4 Tidöavtalet

I Tidöavtalet, som ligger till grund för nuvarande regeringsbildning, aviseras en rad lagstiftningsförändringar som kan förväntas få en relativt stor påverkan på Kriminalvården. Effekterna beror i hög utsträckning på hur förslagen utformas och i vilken ordning de genomförs.

I årets rapport har förslagen i avtalet inte tagits omhand eftersom det är svårt att få en överblick över i vilken grad som varje enskilt förslag kommer att påverka volymerna, och fortsatta analyser behövs. Det är heller inte möjligt att förutse vilka effekterna kommer att bli eftersom tillämpningen av rättsliga regleringar påverkas av praxis. Det är också mycket troligt att vissa av förslagen förstärker varandra, ibland på oförutsägbara sätt. Ingen sammantagen bedömning kan därför göras. Klart är dock att förslagen, i den mån de införs, sammantaget skulle ge effekter på de prognostiserade volymerna. Osäkerheten om hur förslagen påverkar olika volymer är dock för hög för att motivera att de statistiska prognoserna frångås eller justeras i nuläget.⁴⁰

⁴⁰ Kriminalvården ska, enligt uppdrag i 2023 års regleringsbrev, senast den 18 april 2023 redovisa en översiktlig beräkning av vilken ytterligare kapacitet som behövs för att kunna genomföra de föreslagna reformerna i Tidöavtalet.

10 Diskussion

10.1 Relativt samstämmiga prognoser för myndigheterna

Sett till helheten, det vill säga de övergripande volymerna, är prognoserna relativt samstämmiga. Överlag prognostiseras ökade eller oförändrade volymer sett till helheten över de kommande åren, med större förändringar i slutet av rättskedjan jämfört med början.

De modesta förändringarna i volymerna totalt sett skymmer dock både minskningar och ökningarna i de tre centrala brottskategorierna. Några gemensamma drag kan skönjas på ett års sikt. Samtliga myndigheter prognostiserar en ökning av de särskilt resurskrävande brotten. (Utgående volymer, särskilt resurskrävande brott: Polismyndigheten + 2 procent, Åklagarmyndigheten + 2 procent, Domstolarna + 2 procent och Kriminalvården [påbörjade fängelseverkställigheter] + 6 procent.) Ökningen är olika stor för olika myndigheter. För polisen, som hanterat så gott som samtliga ärenden som kommer in till rättsväsendet, utgör de en mindre andel av totalen än vad de gör för åklagarna, som i regel förundersöksleder dessa. I ljuset av en förväntad ökning i antalet avgjorda brottmål inom snabbare lagföreläggning är det rimligt att den relativa ökningen hos domstolarna blir något mindre, medan den återigen är större för Kriminalvården eftersom de särskilt resurskrävande brotten påverkar straffmassan i högre grad.

Samtliga myndigheter, förutom polisen, prognostiserar på ett års sikt en ökning av de initialt volymstarka brotten. (Utgående volymer, initialt volymstarka brott: Polismyndigheten - 3 procent, Åklagarmyndigheten + 1 procent, Domstolarna + 3 procent och Kriminalvården [påbörjade fängelseverkställigheter] + 6 procent.) Tillgreppsbrotten, som är den största undergruppen i kategorin initialt volymstarka brott, har minskat under en längre tid, vilket talar för att inflödet till rättskedjan borde minska successivt. Utifrån det som lyfts om snabbare lagföreläggning i kapitel 8 om trafikbrottens betydelse framstår det samtidigt som rimligt att domstolarna ser en ökande utveckling i denna kategori när allt fler trafikbrott lagföreläggas genom ett snabbspår. I Brås utvärdering av satsningen (Brå 2020) framgår också att snabbare lagföreläggning lett till att fler brottsmisstankar redovisas (till exempel på grund av att brotten inte hinner förundersöksbegränsas i samband med att de utreds tillsammans med annan brottslighet) och till att fler leder till böter i domstol (i stället för strafförelägganden utfärdade av åklagare).

Avseende brottskategorin övriga brott prognostiseras på ett års sikt ökningarna för samtliga myndigheter. (Utgående volymer, övriga brott: Polismyndigheten + 3 procent, Åklagarmyndigheten + 2 procent, Domstolarna + 5 procent och Kriminalvården [påbörjade fängelseverkställigheter] + 3 procent.) Brottskategorin är spretigare än de andra, men även här framstår det som troligt att narkotikabrotten som utgör en betydande (och för varje år ökande) del av polisens ärendestock bidrar till fortsatta volymökningar hos polisen, och sedan hos domstolarna då innehav och bruk av narkotika utgör en av de vanligaste brottstyperna som hanteras inom snabbare lagföreläggning.

Avseende strukturen på de brott som rättsväsendet prognostiserar förutspås med andra ord en fortsatt utveckling med en minskande andel initialt volymstarka brott och en ökande andel särskilt resurskrävande brott. Här framstår dock snabbare lagföreläggning som något av en motkraft för domstolarnas del.

10.2 Svårt att uttala sig om resursbehov utifrån de volymer som prognostiseras

I inledningen till rapporten (och mer fullödigt i bilaga 3) beskrivs att syftet med göra prognoser är att få kunskaper om hur verksamheten kommer se ut (dimensionering och efterfrågan), att kunna bedöma resursbehovet (för att kontrollera eller förutse utgifter och bedöma om resurserna går till rätt saker) och att kunna göra bedömningar av kvalitetsaspekter (prioritera rätt saker). De övergripande volymer som prognostiseras belyser dessa saker i begränsad utsträckning. Genom införandet av den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen har spårbarheten mellan myndigheterna ökat, men kompletterande uppgifter behövs. Det är svårt att uttala sig om en verksamhet mot bakgrund av en verksamhetsvolym. Ett enskilt mått på en verksamhetsvolym är ett trubbigt verktyg för att beskriva verksamheten ifråga. Detta blir särskilt tydligt om verksamhetsvolymen ska kopplas till resursåtgång.

10.3 Flera andra faktorer påverkar myndigheternas resursbehov

I resursmässiga termer är det viktigt att förstå att i den mån prognoserna är rättvisande i förutsägelsen om fler särskilt resurskrävande brott, så ställer det högre krav på beredskap hos myndigheterna i tillgången på resurser, kompetens och kapacitet. Men ökade resursbehov kan också komma av andra faktorer som inte återspeglas i de volymer som prognostiseras. Utöver brottsrubriceringarna, som ju utgör indelningsgrunden för prognoserna, finns det andra faktorer som påverkar brottmålsprocessens innehåll och komplexitet. Myndigheterna lyfter fram ett flertal andra tecken på att det genomsnittliga ärendet blir mer resurskrävande över tid, vilket utgör en viktig pusselbit i kartläggningen av resursåtgången inom myndigheterna.

För polisen, åklagarna och domstolarna bidrar bland annat ökningarna i användningen av hemliga tvångsmedel. Användning av hemliga tvångsmedel är strikt reglerad och det krävs domstolsbeslut för tillåtande av hemliga tvångsmedel, både inledningsvis och exempelvis vid en förlängning av ett pågående hemligt tvångsmedel. Utvecklingen kan delvis förklaras med att flera brottstyper har fått fler indelningar i svårighetsgrad samtidigt som straffsatserna, beträffande både max- och minimistraff, höjts. Utredningsmöjligheterna i många ärenden har förbättrats då det i fler ärenden än tidigare har blivit möjligt att använda olika typer av hemliga tvångsmedel. En ökad användning av hemliga tvångsmedel tyder också på att fler ärenden har ett sådant straffvärde att hemliga tvångsmedel får användas, och det finns därmed ett ökat inflöde av allvarligare brottslighet.

En annan faktor som påverkar i första hand Kriminalvården men även Åklagarmyndigheten är det ökade antalet häktningar med restriktioner, med både fler häktade och längre häktningstider. Det är åklagaren som ska kontrollera eventuella brevförändelser och bedöma om den intagne ska få besök och ta emot eller ringa telefonsamtal. Den tydliga ökade trenden med fler häktade med restriktioner har sannolikt sin förklaring i fler ärenden med flera misstänkta inblandade (exempelvis så kallad gängbrottslighet), men även i strängare lagstiftning, exempelvis kopplat till höjda ministraff för vapenbrott och våldsbrott. Samtidigt kan den kraftigt ökade häktningstiden tyda på att de ärenden som utreds är allvarligare och mer komplicerade att utreda än tidigare eftersom utredningstiderna är längre. Detta ställer även högre krav på Kriminalvårdens transportverksamhet som blir mer belastad med en sådan utveckling (fler och längre domstolsförhandlingar och eventuellt fler överklaganden).

Även antalet brottmålsärenden som kräver internationellt samarbete med polis och åklagare i andra länder har ökat under de senaste åren, framför allt användandet av europeisk utredningsorder (EIO). Även hos domstolarna är målen med internationella kopplingar tidskrävande, till exempel när tolkar behöver användas i större utsträckning. Resursbehovet hos domstolarna påverkas också av andra faktorer, bland annat förändringar av komplexiteten och omfattningen i de inkomna brottmålen,

andelen förtursmål (det vill säga mål med häktade och minderåriga som ska hanteras inom vissa tidsfrister), förekomsten av inställda förhandlingar liksom naturligtvis utvecklingen av övrig verksamhet vid tingsrätterna i form av tvistemål och ärenden. Dessa faktorer påverkar resursbehovet vid domstolarna men fångas inte av prognoserna.

För anstalterna innebär utvecklingen att fler klienter sitter på anstalt under längre tid och för grova brott. Detta påverkar resursbehoven i form av att fler slutna anstalter (klass 1 och 2) behövs och att säkerhetshänsynen kring varje intagen blir mer omfattande.

En viktig dimension som förtjänar att lyftas här är att resursbehovet drivs på av två olika anledningar. För det första bidrar brottsutvecklingen till att fler anmälningar görs om vissa typer av allvarliga brott och att till exempel fler ärenden har internationella kopplingar, och för det andra möjliggör de straffskärpningar som görs att tvångsmedel osv. kan användas i en större andel fall.

10.4 Framtagandet av nya mått ett förslag på framtida utvecklingsarbete

Inom ramen för detta uppdrag har myndigheterna producerat bedömningar avseende framtida verksamhetsvolym. I vissa fall finns en relativt god överensstämmelse mellan myndigheternas prognoser. I andra fall föreligger skillnader i myndigheternas bedömningar. Eftersom olika mått används av myndigheterna, och det finns tidsmässiga förskjutningar i handläggningen, blir sambandet mellan olika myndigheters verksamhetsvolym svåranalyserat. Vilket eller vilka volymmått som är mest lämpliga för att beskriva verksamheten är dock svårt att ge något generellt svar på, och det skulle därför vara värdefullt att utreda de olika alternativ som finns för att beskriva verksamhetsvolym.⁴¹ För att koppla samman volymerna med resursperspektivet kan det även vara relevant att ta fram förslag på kompletterande mått, till exempel sådana som beskriver omfattning och komplexitet i hantering av olika verksamhetsvolym. Det kan också vara befogat att titta närmare på kategorin övriga brott inom ramen för uppdraget. Dessa brott utgjorde hälften av alla inkomna ärenden till Polismyndigheten 2021 och består av brottsrubriceringar med olika utveckling och utredningsförutsättningar.

⁴¹ Till exempel använder Polismyndigheten enheten ärenden för att beskriva verksamhetsvolymerna. Ett ärende som redovisas till åklagare innehåller en eller flera misstänkta personer och en eller flera brottsmisstankar. Antalet misstankar och misstänkta har över tid ett relativt starkt samband med antalet ärenden som redovisas till åklagare, men det varierar mycket mellan olika typer av brott. Ett exempel på detta är bedrägerier, där antalet redovisade ärenden minskade med drygt 20 procent mellan 2021 och 2022. Minskningen förklaras bl.a. av att fler ärenden än tidigare har förundersökningsbegränsats. Men trots att antalet redovisade ärenden har minskat, så ökade antalet unika misstänkta personer i de redovisade ärendena med 1 procent mellan 2021 och 2022. Antalet misstänkta personer som förs vidare i rättskedjan är alltså i princip oförändrat, trots att betydligt färre ärenden har redovisats till åklagare. Detta gör att verksamhetsvolymernas utveckling inom bedrägeribrott inte kan förstås på samma sätt som exempelvis trafikbrott.

11 Källförteckning

Alonso, W. och Starr, P. (red.) (1987). *The politics of numbers*. New York: Russell Sage Foundation.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2020). *Snabbare lagföring. Utvärdering av en försöksverksamhet i norra Stockholm*. Rapport 2020:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Domstolsverket (2022). *Budgetunderlag 2023–2025*. Dnr. 2021/1573. Jönköping: Domstolsverket.

Domstolsverket (2022). *Omvärldsanalys 2021 för Sveriges Domstolar med genomlysning 2022*. Dnr. 293–2022. Jönköping: Domstolsverket.

Goodwin, P. och Wright, G. (2008). *Forecasting with judgement*. Chichester: Wiley.

Kriminalvården (2022). *Budgetunderlag 2023*. Norrköping: Kriminalvården Digitaltryck.

Kriminalvården (2022). *Kriminalvårdens platskapacitet 2022–2031*. Dnr. 2022–244. Norrköping: Kriminalvården.

Kriminalvården (2023). *Kriminalvårdens platskapacitet 2023–2032*. Dnr. 2023–2323. Norrköping: Kriminalvården.

Montgomery, D., Jennings, C och Kulahci, M. (2008). *Introduction to time series analysis and forecasting*. John Wiley and Sons, inc.: New Jersey, USA.

Polismyndigheten (2022). *Budgetunderlag 2023–2025*. Dnr. A403.476/2021. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2022). *Polismyndighetens strategiska framsynsrapport 2021/2022 Delrapport 1. Sammanfattning. Scenarier för samhällsutveckling och brottslighet 2035 samt konsekvenser för polisen*. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2021). *Lägesbild över utsatta områden. Regeringsuppdrag 2021*. Dnr. A028.504/2021. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2021). *Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2021*. Dnr. A562.287/2021. Stockholm: Polismyndigheten.

Prop. 2022/23:1. *Budgetpropositionen för 2023*. Publicerad 08 november 2022.

Prop. 2022/23:2. *Höständringsbudget för 2022*. Publicerad 08 november 2022.

Prop. 2021/22:17 *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*.

SOU 2021:43 *Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar*.

SOU 2021:68 *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*.

SOU 2023:1 *Skärpta straff för flerfaldig brottslighet*.

2020/21: JuU22 *Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda.*

2018/19: JuU25 *Förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning.*

Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna (2022). *Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige.*

Tetlock, P. och Gardner, D. (2016). *Konsten att förutsäga framtiden. En bok om superprognostik.* Bookwell: Borgå, Finland.

Åklagarmyndigheten (2022). *Budgetunderlag 2023–2025. Dnr. 2022–563.*

Bilaga 1. Indelning i brottskategorier

Myndighetsgemensam indelning i brottskategorier

Nedan finns beskrivningar av brottskategorier och brottsgrupper i den myndighetsgemensamma kategoriseringen av brott. Detaljerad beskrivning av vilka brottskoder som ingår i respektive brottsgrupp finns i Brås rapport *Klassificering av brott – anvisningar och regler. Version 10.2 Juli 2022*.

Särskilt resurskrävande brott

Brottskategorin består av följande sex brottsgrupper: *mord, dråp m.m., allvarliga narkotikabrott, våldtäkt, grov misshandel, rån* och *vapenbrott*. Nedan finns definitioner avseende dessa brottsgrupper.

Initialt volymstarka brott

Brottskategorin består av följande fyra brottsgrupper: *tillgreppsbrott, skadegörelsebrott, trafikbrott* och *bedrägeri och bidragsbrott*. Nedan finns definitioner avseende dessa brottsgrupper.

Övriga brott

Brottskategorin består av följande sex brottsgrupper: *misshandel annan än grov, brott mot frihet och frid, övriga narkotikabrott, övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott, övriga sexualbrott* och *övriga brott*. Nedan finns definitioner avseende dessa brottsgrupper.

Brottsgrupper

Mord, dråp m.m.

Brottsgruppen består av

- mord, dråp, barnadråp, misshandel med dödlig utgång, enligt 3 kap. 1, 2, 3, 5, 6 §§ BrB.

Allvarliga narkotikabrott

Brottsgruppen består av

- brott mot lag om straff för smuggling (2000:1225), avseende narkotikasmuggling (grov, synnerligen grov eller annan än grov)
- narkotikabrott enligt narkotikastrafflagen (1968:64), avseende framställning, oaktsam medverkan till framställning (vårdslöshet med narkotika), överlåtelse; utbudande av narkotika till försäljning, förvaring eller befordran av vederlag för narkotika, förmedling av kontakter mellan säljare och köpare eller annan åtgärd ägnad att främja narkotikahandel; förvärv i överlåtelsesyfte; anskaffning, bearbetning, förpackning, transporterering, förvaring eller annan befattning med narkotika som ej är avsedd för eget bruk; oaktsamma förfaranden enligt ovan (vårdslöshet med narkotika).

Våldtäkt

Brottsgruppen består av

- våldtäkt inkl. grov, enligt 6 kap. 1 § BrB
- oaktsam våldtäkt, enligt 6 kap. 1 a § BrB
- våldtäkt mot barn inkl. grov, enligt 6 kap. 4 § BrB.

Grov misshandel

Brottsgruppen består av

- grov misshandel och synnerligen grov misshandel, enligt 3 kap. 6 § BrB.

Rån

Brottsgruppen består av

- rån, enligt 8 kap. 5, 6 §§ BrB.

Vapenbrott

Brottsgruppen består av

- brott mot vapenlagen (1996:67), 9 kap.

Tillgreppsbrott

Brottsgruppen består av

- tillgrepp/stöld av fortskaffningsmedel, enligt 8 kap. 1, 2, 4, 7, 8 §§ BrB
- stöld (även genom inbrott), enligt 8 kap. 1, 2, 4, 4 a §§ BrB
- stöld genom och utan inbrott, enligt 8 kap. 1, 2, 4, 4 a §§ BrB.

Skadegörelsebrott

Brottsgruppen består av

- skadegörelsebrott, enligt 12 kap. 1–4 §§ BrB.

Trafikbrott

Brottsgruppen består av

- brott mot trafikbrottslagen (1951:649)
- brott mot trafikförordningen (1998:1276)
- brott mot sjölagen (1994:1009), 20 kap.
- brott mot sjötrafikförordningen (1986:300).

Bedrägeri och bidragsbrott

Brottsgruppen består av

- bedrägeri, ringa bedrägeri, grovt bedrägeri, grovt fordringsbedrägeri, enligt 9 kap. 1–3a §§ BrB
- brott mot bidragsbrottslagen (2007:612).

Misshandel annan än grov

Brottsgruppen består av

- misshandel, annan än grov, enligt 3 kap. 5 § BrB.

Brott mot frihet och frid

Brottsgruppen består av

- människorov, människohandel, människoexploatering, enligt 4 kap. 1, 1 a, 1 b §§ BrB
- olaga frihetsberövande, enligt 4 kap. 2 § BrB
- barnfridsbrott, enligt 4 kap. 3 § BrB
- olaga tvång, enligt 4 kap. 4 § BrB
- grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, olaga förföljelse, äktenskapstvång m.m., enligt 4 kap. 4 a–d §§ BrB
- olaga hot, enligt 4 kap. 5 § BrB
- hemfridsbrott, olovlig identitetsanvändning m.m. enligt 4 kap. 6–6 b §§ BrB
- olaga integritetsintrång, enligt 4 kap. 6 c, 6 d §§ BrB
- ofredande, uppmaning till självmord m.m. enligt 4 kap. 7, 7 a §§ BrB
- dataintrång, olovlig avlyssning m.m. enligt 4 kap. 8–9 a, 9 c §§ BrB
- brott mot lagen om kontaktförbud (1988:688).

Övriga narkotikabrott

Brottsgruppen består av

- narkotikabrott enligt narkotikastrafflagen (1968:64), avseende innehav och bruk av narkotika
- brott mot lagen om kontroll av narkotika (1992:860), 13 §
- brott mot lagen om förbud mot vissa dopningsmedel (1991:1969), 3, 3 a §§.

Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott

Brottsgruppen består av

- brott mot skattebrottslagen (1971:69)
- brott mot lagen om näringsförbud (2014:836)
- brott mot aktiebolagslagen (2005:551), 30 kap.
- brott mot lagen om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden (2016:1307), 2 kap.
- brott mot lagen om straff för penningtvättsbrott (2014:307)
- övriga brott mot brottsbalken, enligt 9 kap. 3 b–10 §§ BrB
- förskingring och annan trolöshet, enligt 10 kap. 1–8 §§ BrB
- brott mot borgenärer m.m. enligt 11 kap. 1–5 §§ BrB.

Övriga sexualbrott

Brottsgruppen består av

- sexuellt övergrepp inkl. grovt, oaktsamt sexuellt övergrepp, enligt 6 kap. 2, 3 §§ BrB
- sexuellt utnyttjande av barn under 18 år, enligt 6 kap. 5 § BrB
- sexuellt övergrepp inkl. grovt mot barn under 18 år, enligt 6 kap. 6 § BrB
- samlag med avkomling eller syskon, enligt 6 kap. 7 § BrB
- utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn under 18 år, enligt 6 kap. 8, 9 §§ BrB
- sexuellt ofredande, exhibitionism, enligt 6 kap. 10 § BrB
- kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte, enligt 6 kap. 10 a § BrB
- köp av sexuell tjänst, koppleri av person 18 år och äldre, enligt 6 kap. 11, 12 §§ BrB.

Övriga brott

Brottsgruppen består av samtliga brott som inte ingår i någon av de övriga brottsgrupperna.

Bilaga 2. Tidöavtalets olika förslags individuella teoretiska effekter på volymerna

Påverkan på volymerna	Förslag i Tidöavtalet
Ökar volymerna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dubbla straff för gängkriminella ▪ Kriminalisering av deltagande i kriminella gäng ▪ Obligatorisk häktning i fler fall (häktesprognoser) ▪ Straffreduktion för unga lagöverträdare tas bort (redan beslutat för allvarliga brott) ▪ Skärpta straff för vålds- och sexualbrott m.m. ▪ Skärpta straff för gängrelaterad brottslighet ▪ Fängelsepresumtionen avskaffas ▪ Mängdrabatten avskaffas ▪ Återfall straffas hårdare ▪ Reglerna för villkorlig frigivning ses över ▪ Kriminalvården expanderas kraftigt ▪ Tullverket ska bli mer brottsbekämpande
Ökar volymerna marginellt	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tidsbegränsade visitationszoner för att söka efter illegala vapen och sprängmedel ▪ Hemliga tvångsmedel – utökade möjligheter till preventiva tvångsmedel ▪ Införa ett system med anonyma vittnen ▪ Ny huvudregel i sekretesslagstiftningen ▪ Obligatorisk häktning i fler fall (fler lagförs) ▪ Stärkt straffrättsligt skydd för poliser ▪ Billighetsskålen samt förmildrande/försvårande omständigheter ses över ▪ Preskriptionsbestämmelserna revideras ▪ Översyn av kamerabevakningslagen ▪ Provokativa åtgärder ska lagfästas ▪ Vapenlagstiftningen ska ses över ▪ Lagstiftningsförändringar hedersbrott
Förändrar vilka volymer som prognostiseras	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inrätta ungdomsfängelser i Kriminalvårdens regi ▪ Ny påföljd: utvidgad ungdomsövervakning ▪ Förvaringsdom införs som ny påföljd
Påverkar inte volymerna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Möjlighet att döma ut vistelseförbud ▪ Nya förverkandeformer ska införas ▪ Använda tvångsmedel mot unga som begår grova brott ▪ Stärkt nödvärnsrätt ▪ Kriminalisering av rymning ▪ Rätten till permission inskränks ▪ Skadestånd – regelverket för brottskadeersättning ses över ▪ Utökat regelverk kring kontaktförbud ▪ Utvidgningar i lagen om särskild utlänningskontroll ▪ Nationellt tiggeriförbud ▪ Ungdomskriminalitetsnämnder/ökad bevistalan mot unga ▪ Hyra anstaltsplatser utomlands ▪ Ny socionomutbildning ▪ Stöd och information till utsatta

Minskar volymerna	<ul style="list-style-type: none">▪ Utvisning av säkerhetshot▪ Använda LVU för att skydda barn från kriminella miljöer▪ Förstärka föräldraansvaret▪ Överföring av straffverkställighet▪ Anonymitet i brottsbekämpningen (färre olagliga påtryckningar)▪ Bekämpa välfärdsbrottslighet▪ Ny socialtjänstlag och förebyggande insatser mot nyrekrytering
-------------------	--

Bilaga 3. Metodbilaga

Inledning

En övergripande beskrivning av de prognosmetoder som används av respektive myndighet finns i kapitel 6–9 i huvudrapporten. I denna bilaga finns inledningsvis en övergripande beskrivning om nyttan med att göra prognoser, och förordade prognosmetoder. Vidare presenteras fördjupande beskrivningar av hur prognoserna i denna rapport tas fram, vilka prognosmodeller och data som används för varje verksamhetsvolym som ingår i prognosframställningen och hur osäkerheten i skattningarna hanteras.

I tillägg till denna bilaga finns en elektronisk bilaga innehållande dataunderlagen för respektive myndighet, som går att hitta på www.bra.se.

Introduktion – värdet av att göra prognoser

*All models are wrong, some are useful.*⁴²

Prognoser är utsagor om framtiden som ska reducera osäkerheten om den framtida utvecklingen. Statistiska prognoser bygger på historiska data och på antaganden om att det som påverkar historiskt kommer att fortsätta att påverka på samma sätt framåt i tiden, vilket inte är sant (Montgomery m. fl. 2008, Alonso och Starr 1987). Varför är det då ändå värdefullt att göra prognoser?

Övergripande kan man konstatera att vi behöver ha en uppfattning om framtiden för att det vi gör i dag ska vara förståeligt ("make sense", Alonso och Starr 1987). När det gäller offentlig förvaltning är prognoser bra för att

- få kunskaper om hur verksamheten kommer se ut (dimensionering och efterfrågan)
- de har bäring på finanserna (för att kontrollera eller förutse utgifter och bedöma om resurserna går till rätt saker)
- göra bedömningar av kvalitetsaspekter (Görs rätt saker och hur prioriteras till exempel verksamhetsvolymerna i relation till andra verksamhetsområden?).

Även om prognoserna över en så pass komplex verksamhet som rättskedjan aldrig kan ge förutsägelser som träffar helt rätt, hur logiska och teoretiskt väl utprovade de använda modellerna än är, kan de ge en viktig vägledning om vad som kan förväntas under de närmaste åren. På grund av de osäkerheter som prognoserna är behäftade med bör dock de skenbart exakta siffror som redovisas i den här rapporten inte övertolkas.

Statistiska prognoser förordas över kvalitativa prognoser

Det finns flera olika metoder för att göra prognoser. Med stöd i tidigare forskning har det myndighetsgemensamma prognosarbetet över tid utvecklats i riktningen mot att i så hög grad som det är möjligt och lämpligt tillämpa statistiska metoder för att göra prognoserna. Här ingår tidsseriemodeller och beräkningsmodeller varav båda används i rapporten.⁴³ Statistiska prognoser ger mer träffsäkra prognoser när volymerna som ska prognostiseras inte varierar allt för mycket från år till år och de data som prognoserna bygger på håller hög kvalitet (Montgomery m.fl. 2008, Goodwin

⁴² Citat av statistikern George E. P. Box. i Montgomery m.fl. 2008.

⁴³ För en mer utförlig beskrivning av argumenten för och emot statistiska prognoser hänvisas till tidigare prognosrapporter.

et.al). Montgomery m.fl. (2008) pekar därutöver på att träffsäkerheten ökar när prognoserna inom organisationer utförs av någon som har statistiska kunskaper, har tillgång till rätt information, och är insatt i hur prognoserna är tänkta att komma till användning. Två försvårande omständigheter är om prognoserna justeras av andra än de som arbetar med prognoserna och om de som arbetar med prognoserna gör detta som en sidouppgift eller byts ut så att ingen har kompetens att dra lärdom av tidigare erfarenheter.

Den största nackdelen med de förordade statistiska framskrivningarna är att de bygger på historiska data och därmed inte kan förutse potentiella trendbrott. Ofta finns inte möjlighet att identifiera och förutse uppkomsten av faktorer som kan orsaka trendbrott, och även om det hade varit möjligt är det inte alltid görbart att förutsäga i vilken riktning som volymerna kommer att kunna påverkas. Covid-19-pandemin hade visserligen inte så stor påverkan att den orsakade ett trendbrott, men en liknande händelse med ännu större konsekvenser hade exempelvis kunnat ge ett sådant scenario. Ett år in i pandemin var osäkerheten fortfarande stor, och i sådant fall i vilken riktning, verksamhetsvolymerna skulle komma att påverkas.

Motsatsen till statistiska prognosmetoder kan betecknas kvalitativa prognosmetoder. Det finns olika metoder även för detta, varav Delphimetoden är en av de mer kända. Gemensamt för de kvalitativa metoderna är att de baseras på olika typer av bedömningar. Bedömningsprognoser kan vara användbara när dataunderlaget brister och när de görs av personer med mycket goda kunskaper om hur kommande förändringar kommer att påverka volymerna. Nackdelarna med bedömningar är att dessa är föremål för människors bearbetningar och därmed tenderar att vara inkonsekventa, ta mer hänsyn till det som ligger närmare i tid, sammanblanda korrelation med kausalitet, påverkas av optimistiskt tänkande och underskatta variation och osäkerheter (Montgomery m.fl. 2008). Ju närmare verksamheten man är och ju mer man har investerat i prognosen, desto lättare är det att man förblindas av irrelevanta omständigheter som man kan någonting om och låser sig vid föreställningar som man håller för sanna utan att det finns ett faktaunderlag (Tetlock och Gardner 2016). Därför är det många gånger bättre att låta utomstående göra prognoserna, alternativt att de görs tillsammans med andra som står längre ifrån verksamheten.

Inslag av bedömningsjusteringar förekommer i enskilda fall

Slutsatsen av det ovan nämnda är att användningen av statistiska prognoser är det bästa sättet att infria syftet med uppdraget: att myndigheterna ska ta fram ett så välgrundat underlag som möjligt över hur verksamhetsvolymerna i brottmålsprocessens centrala delar förväntas att utvecklas. Samtidigt förutsätter användningen att det finns tillgång till statistiska dataserier av hög kvalitet och att inga trendbrott kan förutses. Mot bakgrund av detta kan rena bedömningsprognoser, likväl som justeringar av de statistiska prognoserna, behöva göras i enskilda fall givet en avsaknad av data och/eller god insyn i kommande förändringar som tros påverka volymerna. Bedömningsjusteringar är dock också förenade med olika felkällor. Ett problem med bedömningsjusteringar som framhålls i litteraturen (utöver de nackdelar som lyfts ovan avseende kvalitativa prognosmetoder i stort) är att man riskerar att dubbelräkna en viss påverkan. Om det pågår en satsning i en viss del av rättsväsendet kan inverkan av satsningen redan ha gett utslag i den sifferserie som prognostiseras, vilket innebär att dess effekt redan finns med i prognosutfallet. Skulle man därutöver lägga till en bedömningsjustering för satsningen riskerar man att räkna effekten två gånger, vilket får till följd att prognosens träffsäkerhet minskar.⁴⁴

⁴⁴ I 2011 års prognosrapport drogs slutsatsen att inslaget av bedömningsprognoser under åren dessförinnan troligen bidragit till den systematiska överskattning i prognoserna jämfört med utfall som präglade prognoserna under de första åren av arbetet med uppdraget.

Prognosmetoder som används i rapporten

Valet av prognosmetod bygger främst på dataförutsättningarna för respektive volym som prognostiseras, och eftersom dessa skiljer sig åt används olika tillvägagångssätt vid framtagningen av prognoserna i rapporten. Prognostyperna som används i rapporten kan grovt delas in i tre grupper: tidsseriemodeller, beräkningsmodeller och bedömningsprognoser.

En tidsseriemodell är en statistisk prognosmodell som uteslutande baseras på tidsserier över hur en verksamhetsvolym historiskt har varierat. Tidsseriemodeller av olika slag används av samtliga myndigheter och är den vanligast förekommande metoden i rapporten.

En beräkningsmodell är ett sätt att prognostisera en framtida verksamhetsvolym med utgångspunkt från en prognostiserad volym i tidigare led (i föreliggande fall oftast framtagen med tidsseriemodell) och ett nyckeltal som beskriver relationen mellan den första volymen och den volym som prognostiseras. Detta är lämpligt när relationen mellan de två volymerna är känd. Detta görs till exempel av Polismyndigheten avseende ärenden redovisade till åklagare där man utgår från prognosen för inkomna ärenden och multiplicerar med en uppskattning av den framtida andelen ärenden där förundersökning inleds, och denna volym multipliceras i sin tur med en uppskattning av den framtida andelen där förundersökning redovisas.

Med bedömningsprognos menas här att en manuell bedömning görs av ett rimligt framtida värde utifrån kända omständigheter. Detta kan vara nödvändigt om det är en prognos över en volym för vilken det saknas tidigare uppgifter eller om det är fråga om en väldigt liten volym som varierar kraftigt från år till år och statistiska prognoser därför inte är meningsfulla att göra (ett exempel från årets rapport är den nyinförda påföljden ungdomsövervakning). Tidsseriemodeller och bedömningsjusteringar kan också kombineras. Detta är aktuellt i de få fall där det finns kända omständigheter eller påverkansfaktorer som bedöms leda till trendbrott eller betydande förändringar av den prognostiserade volymen, och som därmed inte ligger i den statistiska prognosen. I årets rapport justeras till exempel de statistiska prognoserna för medelantal med skyddstillsyn exklusive kontraktsvård och samhällstjänst och medelantal med skyddstillsyn med kontraktsvård. För ökad transparens redovisas, i de fall det finns bedömningsinslag, både de ursprungliga och de justerade prognoserna.

Förutsättningar för goda prognoser

Vid prognosarbete är det eftersträvansvärt att ha så långa tidsserier som möjligt, förutsatt att de håller tillräckligt god kvalitet. Därför används i hög grad de längsta tidsserier som finns tillgängliga för de valda verksamhetsvolymerna. I vissa fall kan det dock vara lämpligt att använda kortare tidsserier, till exempel när något speciellt har inträffat, såsom ett trendbrott.

För att ytterligare öka den statistiska kvaliteten görs också majoriteten av prognoserna på månadsdata.

I de myndighetsspecifika avsnitten nedan sammanfattas prognosmodell, startår, datanivå med mera för respektive prognosvolym i rapporten.

Intervall som beaktar osäkerheten i prognoserna

En tidsserie som svänger mycket kring en trend eller ett medelvärde är svårare att prognostisera och är därmed mer osäker än en tidsserie med små svängningar. Speciellt osäkra är tidsserier som innehåller mycket oregelbunden variation, och osäkerheten är också större för långsiktiga än för kortsiktiga

prognoser. Ett vanligt sätt att presentera denna typ av osäkerhet är genom att ange ett osäkerhetsintervall i skattningarna. I myndigheternas respektive kapitel illustreras osäkerheterna med osäkerhetsintervall för de mest centrala prognoserna. Intervallen visar en övre och en undre osäkerhetsgräns för prognosvärdet. I rapporten används i regel 95-procentiga osäkerhetsintervall, vilket lite förenklat kan beskrivas som att det är till 95 procent sannolikt att intervallet täcker det verkliga utfallet.

Osäkerhetsintervall används här, och genomgående i rapporten, som en samlad benämning för prediktionsintervall och andra typer av osäkerhetsintervall. I de fall det har varit möjligt att ta fram teoretiskt utprovade prediktionsintervall har detta gjorts. I vissa fall medger inte prognosmodellerna något prediktionsintervall, vilket medfört att ett osäkerhetsintervall tagits fram som baseras på andra beräkningssätt. Bedömningen är att dessa intervall, trots att de inte är helt teoretiskt förankrade, ger en bättre bild av osäkerheten i prognoserna än alternativet, det vill säga att inte presentera osäkerhetsintervall.

I rapporten använder sig myndigheterna av osäkerhetsintervall i olika utsträckning i de olika prognoserna. Medan prognoserna görs på månadsdata presenteras prognoserna, och därmed också osäkerhetsintervallen, på årsbasis i huvudrapporten. Det innebär att det är en approximation av prediktionsintervallet som presenteras där. För vissa underprognoser, på brottskategorinivå eller annan underkategorinivå, presenteras i regel inte intervall utan enbart punktskattningar.

Vidare detaljer om Polismyndighetens prognoser

Prognosmodell över Polismyndighetens inflöde

Polismyndighetens prognoser bygger på månadsdata som kommer från myndighetens verksamhetsuppföljningssystem. För att ta fram prognoser över antal inkomna ärenden har delprognoser gjorts för samtliga brottsgrupper. Dessa delprognoser har sedan summerats för att generera prognoser avseende antal inkomna ärenden för de tre brottskategorierna särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. Totalt antal inkomna ärenden har erhållits genom att summera ärendevolymerna i de tre brottskategorierna. Inflödesprognosen har gjorts med tidsseriemodeller (ARIMA-modeller och modeller för exponentiell utjämning, se tabell 1). Som huvudregel har månadsdata från och med januari 2005 använts som underlag vid framtagandet av prognosen. För *bedrägeri och bidragsbrott* och *övriga sexualbrott* har data från januari 2013 respektive januari 2015, utgjort starttidpunkten för prognosberäkningen. Orsaken är att dessa perioder bedöms ge en bättre bild av den förväntade utvecklingen framöver än de observerade värdena för hela perioden sedan 2005. *Skadegörelsebrott* är en svårprognostiserad brottsgrupp, eftersom antalet ärenden kan variera påtagligt mellan enstaka år. Av detta skäl har *skadegörelsebrott* prognostiserats med en konstant utveckling under prognosperioden.

Tabell 1. Modellval för inkomna ärenden hos Polismyndigheten

Brottsgrupp	Modell	Startår
Särskilt resurskrävande brott		
Mord, dråp m.m.	Winters additive	2005
Allvarliga narkotikabrott	ARIMA (0,1,1) (0,1,1)	2005
Våldtäkt	Winters additive	2005
Grov misshandel	Simple seasonal	2005
Rån	ARIMA (0,1,1) (0,1,1)	2005
Vapenbrott	Winters additive	2005
Initialt volymstarka brott		
Tillgreppsbrott	Winters additive	2005
Skadegörelsebrott	Konstant modell	2022
Trafikbrott	Simple seasonal	2005
Bedrägeri och bidragsbrott	Winters additive	2013
Övriga brott		
Misshandel annan än grov	Simple seasonal	2005
Brott mot frihet och frid	Winters additive	2005
Övriga narkotikabrott	Winters additive	2005
Övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott	ARIMA (0,1,4) (0,1,1)	2005
Övriga sexualbrott	Simple seasonal	2015
Övriga brott	ARIMA (0,1,1) (0,1,1)	2005

Prognosmodell för Polismyndighetens utflöde

För att ta fram prognoser över antal ärenden redovisade till åklagare har delprognoser gjorts för samtliga brottsgrupper. Dessa delprognoser har sedan summerats för att generera prognoser avseende antal ärenden redovisade till åklagare för de tre brottskategorierna särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. Totalt antal ärenden redovisade till åklagare har erhållits genom att summera ärendevolymerna i de tre brottskategorierna. En beräkningsmodell har använts för att prognostisera antalet ärenden redovisade till åklagare, som baseras på den prognostiserade inflödesvolymen (se ovan). Den prognostiserade inflödesvolymen multipliceras med en uppskattning av den framtida andelen där förundersökning inleds. Därmed erhålls, per brottsgrupp, ett uppskattat antal ärenden där förundersökning inleds. Denna volym multipliceras med en uppskattning av den framtida andelen av dessa ärenden som avslutas med att redovisas till åklagare. Det ger i sin tur, per brottsgrupp, ett uppskattat antal ärenden som redovisas till åklagare. De framtida andelarna har uppskattats baserat på historiskt utfall, fördelat per brottsgrupp. Prognosberäkningen har utgått från andelen inledda förundersökningar och andelen av dessa ärenden som redovisades till åklagare under 2022. Detta tillvägagångssätt har använts för samtliga brottsgrupper.

Osäkerhetsintervall i Polismyndighetens prognoser

Prognoserna för Polismyndighetens inflöde baseras på månadsdata, vilket innebär att osäkerhetsintervallen bara erhålls per månad, inte per år. Därför görs en ny statistisk prognos med årsdata avseende inkomna ärenden, där osäkerhetsintervall erhålls. Intervallet appliceras sedan på den ursprungliga inflödesprognosen. Den metod som använts för framtagning av osäkerhetsintervall avseende inkomna ärenden är separata prognoser för de tre brottskategoriernas årsvärden. Modellen Simple, med startår 2005, har använts för samtliga brottskategorier. Bredden på de framtagna osäkerhetsintervallen, alltså inte de exakta värdena, har applicerats på prognosvärdena för respektive brottskategori. Utflödesprognosen baseras på en beräkningsmodell som inte genererar sedvanliga osäkerhetsintervall. Utflödesprognosen baseras på inflödesprognosen och även osäkerhetsintervallen i

utflödesprognosen utgår från inflödesprognosen. Den procentuella avvikelser mellan prognosvärdet och osäkerhetsintervallet i inflödesprognosen, har använts för att erhålla osäkerhetsintervall för utflödesprognosen.

Vidare detaljer om Åklagarmyndighetens prognoser

Här beskrivs behandlingen av data och modellval för prognoserna både för inkommande brottsmisstankar och för brottsmisstankar med åtalsbeslut. Data som används kommer från Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem Cåbra. Som huvudregel har månadsdata från och med januari 2008 har använts som underlag vid framtagandet av prognoserna. För trafikbrott och övriga brott valdes 2016 som startår för både inkomna brottsmisstankar och brottsmisstankar med åtalsbeslut. En förändring i registrering av brottskoder under 2015 innebar ett byte från den ena till den andra gruppen för en stor mängd brottsmisstankar. Förändringen innebär att de observerade värdena för 2008–2015 i sitt innehåll inte motsvarar värdena för åren därefter och därför inte kan användas som underlag för prognoser.

Inför förra årets rapport gjordes en validering av modellval för respektive brottsgrupp för både inkomna brottsmisstankar och brottsmisstankar med åtalsbeslut. I årets prognos har samma modeller som föregående år använts i alla fall förutom i två serier:

- För prognosen av *våldtäkt* för såväl inkomna brottsmisstankar som brottsmisstankar med åtalsbeslut har modellen valts i enlighet med Expert Modeler-funktionen i SPSS Forecasting. Den modellen prognostiserar en utveckling framgent som ligger mer i linje med de senaste årens utveckling.
- För prognosen av *trafikbrott*, brottsmisstankar med åtalsbeslut, har samma modell använts som vid *trafikbrott*, inkomna brottsmisstankar. Syftet är att få en mer likartad prognos av *trafikbrott* mellan inkomna brottsmisstankar och brottsmisstankar med åtalsbeslut.

Tabell 2. Modellval för inkomna brottsmisstankar hos Åklagarmyndigheten

Brottsgrupp	Modell	Startår
Särskilt resurskrävande brott		
Mord, dråp m.m.	Brown	2008
Allvarliga narkotikabrott	ARIMA (1,0,0) (1,1,0)	2008
Våldtäkt	Winters additive	2008
Grov misshandel	Simple seasonal	2008
Rån	Simple seasonal	2008
Vapenbrott	Winters multiplicative	2008
Initialt volymstarka brott		
Tillgreppsbrott	Winters multiplicative	2008
Skadegörelsebrott	Simple	2008
Trafikbrott	Simple seasonal	2016
Bedrägeri och bidragsbrott	Winters multiplicative	2008
Övriga brott		
Misshandel annan än grov	Simple seasonal	2008
Brott mot frihet och frid	Simple seasonal	2008
Övriga narkotikabrott	Simple seasonal	2008
Övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott	ARIMA (2,0,1) (1,0,1)	2008
Övriga sexualbrott	Simple seasonal	2008
Övriga brott	Winters additive	2016

Tabell 3. Modellval för brottsmisstankar med åtalsbeslut hos Åklagarmyndigheten

Brottsgrupp	Modell	Startår
Särskilt resurskrävande brott		
Mord, dråp m.m.	Winters multiplicative	2008
Allvarliga narkotikabrott	Winters multiplicative	2008
Våldtäkt	Winters additive	2008
Grov misshandel	Simple seasonal	2008
Rån	ARIMA (1,0,1) (1,0,1)	2008
Vapenbrott	Simple seasonal	2008
Initialt volymstarka brott		
Tillgreppsbrott	Winters multiplicative	2008
Skadegörelsebrott	ARIMA (1,0,1) (1,0,0)	2008
Trafikbrott	Simple seasonal	2016
Bedrägeri och bidragsbrott	ARIMA (1,0,0) (0,0,1)	2008
Övriga brott		
Misshandel annan än grov	Simple seasonal	2008
Brott mot frihet och frid	ARIMA (1,0,0) (1,0,1)	2008
Övriga narkotikabrott	Simple	2008
Övriga ekonomiska brott och förmögenhets- och tillgreppsbrott	ARIMA (0,0,0) (0,0,0)	2008
Övriga sexualbrott	Winters additive	2008
Övriga brott	Winters additive	2016

Osäkerhetsintervall i Åklagarmyndighetens prognoser

Osäkerhetsintervall redovisas i denna rapport i diagramform för de tre brottskategorierna och för samtliga brottsmisstankar. Prognoserna för kategorierna är framtagna genom summering av prognoserna för brottsgrupperna i respektive kategori. Det är inte möjligt att ta fram osäkerhetsintervall för kategorierna som exakt motsvarar den osäkerhet som faktiskt finns hos dem i deras egenskap av summerade brottsgruppsprognoser. Orsaken är att olika ingående brottsgrupper har olika typer av prognosmodeller som ger olika typer av osäkerhetsintervall. Även förhållandet att det är olika startår för indata för olika grupper inom en kategori är en försvårande omständighet. De framtagna konfidensintervallen ska därför ses som inexakta representationer av osäkerheten i prognoserna.

Den metod som använts för framtagning av konfidensintervall är särskilda prognoser för de tre brottskategoriernas och totalens årsvärden. Det handlar alltså om prognoser från vilka inte prognosvärden utan endast konfidensintervall hämtas. Modellen Simple, vald av den så kallade Expert Modeler-funktionen i SPSS Forecasting, har i samtliga fall använts. Prognoskörningarna ger 95 procents konfidensintervall. Bredden på dessa, alltså inte de exakta värdena, har applicerats på de framtagna prognosvärdena för respektive kategori. Nedan redovisas modeller som använts vid prognoserna från vilka konfidensintervallens bredd hämtats.

Tabell 4. Modellval för prognoser som ger konfidensintervall/standardavvikelse för brottskategorierna samt uppgift om formel för framräkning av konfidensintervall då sådan använts. Åklagarmyndighetens prognoser.

Brottskategori	Modell
Inkomna brottsmisstankar	
Särskilt resurskrävande brott	Simple
Initialt volymstarka brott	Simple
Övriga brott	Holt
Samtliga	Simple
Brottsmisstankar med åtalsbeslut	
Särskilt resurskrävande brott	Simple
Initialt volymstarka brott	Holt
Övriga brott	Simple
Samtliga	Holt

Vidare detaljer om Domstolsverkets prognoser

Prognosmodell över Sveriges Domstolars inflöde

Data som ligger till grund för Domstolsverkets prognoser hämtas ur domstolarnas ärendehanteringssystem (SIV) och utgör månadsdata.

För att prognostisera antalet inkomna brottmål använder Domstolsverket Holts-Winters, en modell med exponentiell utjämning och en trendkomponent och multiplikativ säsongskomponent.

I årets rapport görs inga prognoser över Sveriges Domstolars inflöde av inkomna brottmål med brottsmisstanke uppdelat på de tre brottskategorierna, till följd av driftsättningen av det nya verksamhetssystemet Digitalt brottmålsavgörande (DiBa).

Prognosmodell över Sveriges Domstolars utflöde

Avgjorda brottmål genom dom

För att prognostisera antalet avgjorda brottmål genom dom har en Holt-Winters modell med exponentiell utjämning och en trendkomponent och multiplikativ säsongskomponent använts.

Avgjorda brottmål med brottsmisstanke

För att prognostisera antalet avgjorda brottmål med brottsmisstankar för resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott använder Domstolsverket Holt-Winters, en modell med exponentiell utjämning och en trendkomponent och multiplikativ säsongskomponent. Prognoserna för de tre brottskategorierna kan inte summeras till en total prognos, då de baseras på brottsmisstanke medan totalprognosen för avgjorda brottmål genom dom utgår från mål. Olika brottsmisstankar inom de tre brottskategorierna kan förekomma i samma mål.

Tabell 5. Modellval för avgjorda brottmål hos Domstolsverket.

Brottskodsgrupp	Modell	Startår
Inkomna brottmål	Holt-Winters multiplikativ	2020
Avgjorda brottmål genom dom	Holt-Winters multiplikativ	2004
Avgjorda brottmål med brottsmisstanke		
Särskilt resurskrävande brott	Holt-Winters multiplikativ	2015
Initialt volymstarka brott	Holt-Winters multiplikativ	2015
Övriga brott	Holt-Winters multiplikativ	2015

Osäkerhetsintervall i Domstolsverkets prognoser

Prognoserna för domstolarna görs per månad, vilket innebär att prediktionsintervallen bara erhålls per månad, inte per år. Därför görs en ny statistisk prognos på årssiffrorna över inkomna brottmål och avgjorda brottmål genom dom, där ett prediktionsintervall erhålls. Intervallet appliceras sedan på den ursprungliga prognosen.

Vidare detaljer om Kriminalvårdens prognoser

Kriminalvårdens prognoser utgår från månadsdata från 1996 och framåt och hämtas ur Kriminalvårdsregistret. Tidsseriens längd anpassas dock i vissa fall dels utifrån tillgång till data för olika mått, dels efter vilken typ av tidseriemodell som används. Efter att ha testat olika modeller och kombinationer för att få fram de mest lämpliga prognosmodellerna, har Kriminalvården valt att använda ett antal olika ARIMA-modeller, exponentiella modeller, Winters metod (additiv) och några konstanta modeller. För att jämföra olika modeller har, förutom relevanta plottar, också mått såsom AIC använts. Vilka modeller som används för de olika volymerna som prognostiseras sammanfattas i tabell 6 nedan.

Tabell 6. Modellval för Kriminalvårdens prognoser

Prognostiserad volym	Modell	Startår
Påbörjade fängelseverkställigheter		
Initialt volymstarka brott	Exponentiell modell med dämpad trend	2006
Särskilt resurskrävande brott	Winters metod (additiv)	2006
Övriga brott	ARIMA (0,1,2) (0,1,1)	2006
Påbörjade verkställigheter inom frivården		
varav påbörjad skyddstillsyn	Log ARIMA (0,1,1)	2003
varav påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst	ARIMA (0,1,2) (0,1,1)	2015
varav påbörjad IÖV	Log ARIMA (0,1,2) (0,1,1)	2015
varav påbörjad ungdomsövervakning	Bedömningsmodell	2021
Levererade personutredningar	Log Airline Model	2012
Medelantal häktade	Winters metod (additiv)	1996
Medelantal övriga i häkte	Bedömningsmodell	1996
Medelantal fängelseklienter	Exponentiell modell med dämpad trend	2006
Medelantal frivårdsklienter		
varav ren skyddstillsyn	ARIMA (0,1,1) (1,0,0)	1998
varav skyddstillsyn med kontraktsvård	Log ARIMA (2,1,2) (0,1,1)	1998
varav skyddstillsyn med samhällstjänst	Exponentiell modell med dämpad trend	1998
varav villkorligt frigivna	Log ARIMA (2,1,2) (0,1,1)	1998
varav villkorlig dom med samhällstjänst	Winters metod (additiv)	2015
varav IÖV	ARIMA (2,1,2) (0,1,1)	2015
varav utökad frigång	Bedömningsmodell	1996
varav halvägshus	Bedömningsmodell	1996
varav ungdomsövervakning	Bedömningsmodell	2021

För de statistiska prognoserna gällande skyddstillsyn exklusive kontraktsvård och samhällstjänst och skyddstillsyn med kontraktsvård har bedömningsjusteringar gjorts utifrån lagförändringar som förväntas påverka framtida volymer. Justeringar har gjorts utifrån innehållet i betänkandet *Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda (2020/21:JuU22)*. Lagändringen bedöms ge ytterligare 1 800 frivårdsklienter 2024 som fördelas proportionellt mellan de tre skyddstillsynsverkställigheterna och som antogs ha en linjär utveckling under maj 2022 till juni 2024. För skyddstillsyn med samhällstjänst bedöms lagstiftningen ligga i trenden för prognosperioden 2023–2026, varför ingen justering av prognosen har gjorts.

Tabell 7. Medelantalet klienter för olika typer av skyddstillsyn samt villkorligt frigivna med övervakning hos Kriminalvården, statistiska och justerade prognoser, åren 2023–2026

Prognos	2023	2024	2025	2026
Ren skyddstillsyn (statistisk)	4 910	4 900	4 900	4 900
Ren skyddstillsyn (justerad)	5 330	5 820	5 890	5 890
Skyddstillsyn med kontraktsvård (statistisk)	530	510	490	470
Skyddstillsyn med kontraktsvård (justerad)	590	640	640	620

Osäkerhetsintervall i Kriminalvårdens prognoser

Prognoserna för Kriminalvården görs på månadsstatistik, vilket gör att prediktionsintervallen erhålls för månadsvärden för häktade, fängelseklienter, frivård och personutredningar. Årsintervallen tas därefter fram med bootstrap-metoden utifrån de 12 undre och de 12 övre intervallgränserna för varje år.